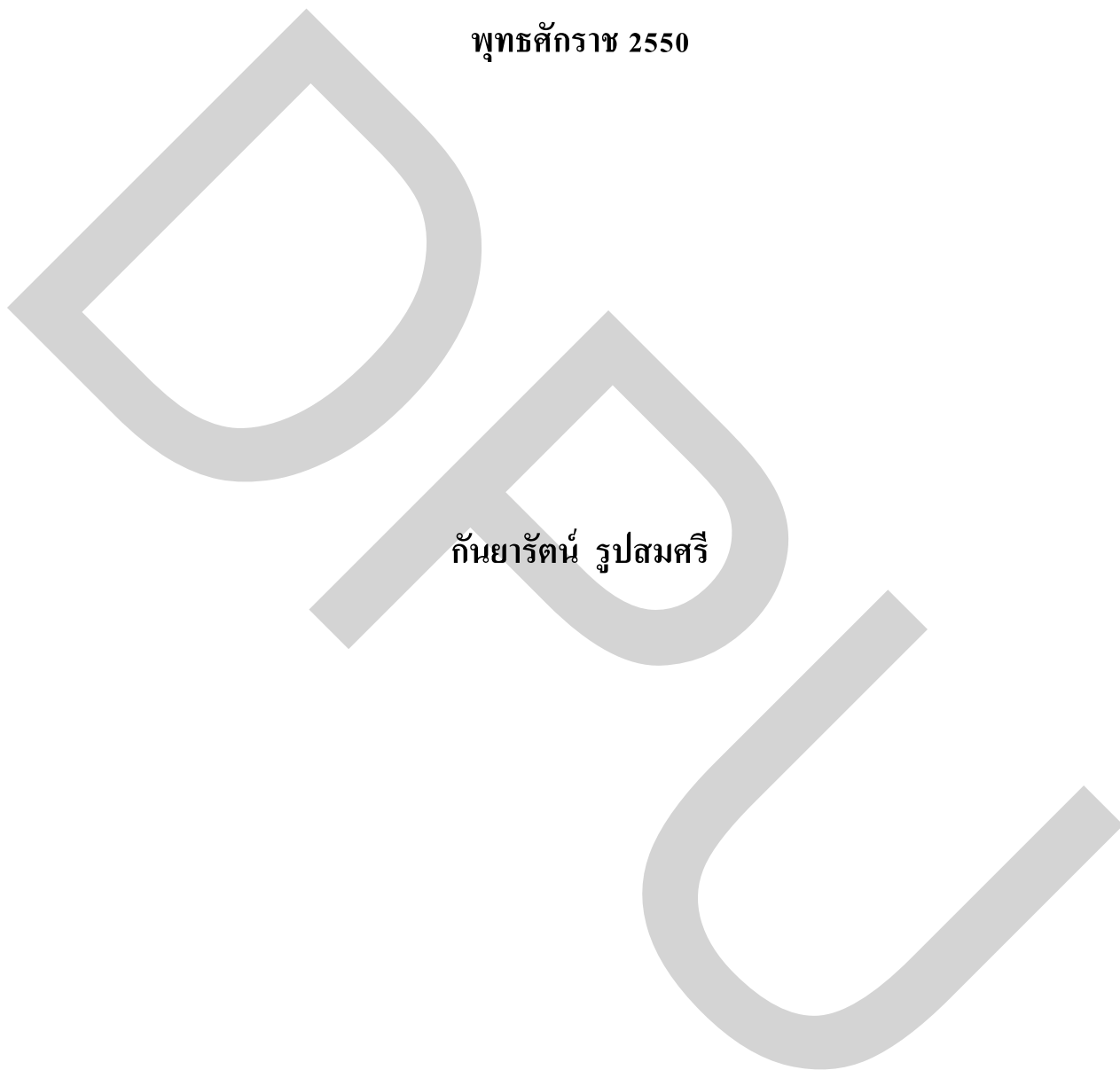

การทบทวนคำพิพากษาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง

ทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2550

กันยรัตน์ รูปสมศรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ. 2554

**THE REVIEW OF THE JUDGEMENT OF THE SUPREME COURT
OF JUSTICE A CRIMINAL DIVISION FOR PERSONS HOLDING
POLITICAL POSITIONS BY CONSTITUTION
OF THE KINGDOM OF THAILAND,
B.E. 2550 (2007)**

KANYARAT ROOPSOMSRI

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws
Department of Law
Graduate School, Dhurakij Pundit University**

2011

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความรู้และความอนุเคราะห์จากท่านรองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ที่ท่านกรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งในการช่วยชี้แนะ แลกเปลี่ยนและให้ความรู้ คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ รวมทั้งตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงที่ให้ความกรุณาดังกล่าวแก่ผู้เขียน

และในโอกาสนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ที่ให้เกียรติเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต ท่านอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวา และรองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันทน์ ที่สละเวลารับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ คำแนะนำ พร้อมทั้งเอื้อเฟื้อข้อมูลและเอกสารต่างๆ ทางวิชาการ อันเป็นแนวทางแก่ผู้เขียนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

นอกจากนี้ ยังมีบุคคลอีกท่านหนึ่งซึ่งผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้ง ในความมีเมตตา และความมีไมตรีจิตของท่านที่มีต่อลูกศิษย์ทุก ๆ คน ซึ่งท่านผู้นั้นก็คือท่านอาจารย์วันฉัตร ชุณหอดอม อัยการประจำกรม สำนักงานอัยการสูงสุด สำหรับผู้เขียนแล้วท่านเป็นผู้ที่จุดประกายในความคิดให้ผู้เขียนได้หัวข้อในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ โดยท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านในการให้ความรู้ ให้คำแนะนำ และคำปรึกษาที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง รวมทั้งคอยชี้แนะและให้ข้อคิด ๆ กับผู้เขียนตลอดมา

และเหนือสิ่งอื่นใดผู้เขียน ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาและครูบาอาจารย์ทั้งหลายในสาขานิติศาสตร์ของผู้เขียน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการช่วยผลักดันให้ผู้เขียนศึกษาและทำงานด้านนิติศาสตร์ รวมตลอดจนถึงครอบครัวอันเป็นที่รักยิ่งของผู้เขียนที่คอยเป็นกำลังใจและคอยสนับสนุน จนทำให้ผู้เขียนมีวันนี้ขึ้นมาได้

ผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาค้นคว้าต่อ ๆ มา และผู้เขียนขอมอบคุณความดีทั้งหมดให้แก่บุคคลดังกล่าวข้างต้นทุกคน ส่วนความผิดพลาดบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

กันยารัตน์ รูปสมศรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. แนวความคิดในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	8
2.1 แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก่อนร่างรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540.....	8
2.1.1 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีอาญา.....	8
2.1.2 การใช้มาตรการพิเศษในความในความคิดเห็นเกี่ยวกับการทุจริต.....	10
2.1.2.1 การจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ.....	10
2.1.2.2 อำนาจของคณะกรรมการป้องกันและการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ.....	11
2.1.3 แนวคิดการแยกการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองออกจากการดำเนินคดีอาญากับบุคคลทั่วไป.....	12
2.2 แนวคิดในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540.....	15
2.2.1 การนำรูปแบบของศาลพิเศษในประเทศฝรั่งเศสมาใช้.....	15
2.2.2 การแก้ไขปรับปรุงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	16

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.2.3	ผลสรุปของแนวความคิดรากฐานของการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	16
2.3	สถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	17
2.4	ลักษณะพิเศษของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	18
2.4.1	บทบัญญัติในการจัดตั้งศาลศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	18
2.4.2	องค์คณะผู้พิพากษา.....	19
2.4.3	หลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษา.....	20
2.4.4	วิธีพิจารณาคดี.....	20
2.5	บทบาทหน้าที่ของศาลในพิจารณาคดีอาญา.....	21
2.5.1	ศาลพิจารณา.....	21
2.5.2	ศาลทบทวนข้อกฎหมาย.....	22
3.	การทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	24
3.1	หลักการทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญา.....	24
3.1.1	ความหมายของการทบทวนคำพิพากษา.....	24
3.1.2	สาเหตุของการทบทวนคำพิพากษา.....	25
3.1.3	รูปแบบของการทบทวนคำพิพากษา.....	28
3.1.4	การทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาก่อนคดีถึงที่สุด.....	29
3.1.4.1	การอุทธรณ์คำพิพากษา.....	30
1)	แนวความคิดของการอุทธรณ์.....	30
2)	ระบบการอุทธรณ์.....	33
3)	ลักษณะของการอุทธรณ์ในคดีอาญา.....	36
4)	สิทธิในการอุทธรณ์ของคู่ความ.....	41
5)	ศาลที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์.....	43
3.1.4.2	การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลสูงในต่างประเทศ.....	44
1)	ประเทศอังกฤษ.....	44

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2) ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	50
3) ประเทศเยอรมนี.....	52
3.1.4.3 การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลในประเทศไทย.....	54
1) สิทธิและข้อจำกัดการอุทธรณ์ในคดีอาญา.....	54
2) การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในคดีอาญา.....	56
3) บทบาทหน้าที่ของศาลในการพิจารณาคดีอาญา.....	58
3.2 การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	59
3.2.1 การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศฝรั่งเศส.....	60
3.2.1.1 การดำเนินคดีกับประธานาธิบดีในศาลยุติธรรมชั้นสูง.....	60
1) ขั้นตอนการริเริ่มคดี.....	61
2) ขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริง.....	61
3) ขั้นตอนการพิจารณาและตัดสิน.....	61
4) ผลของคำพิพากษา.....	62
3.2.1.2 การดำเนินคดีกับรัฐมนตรีโดยศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ.....	63
1) ขั้นตอนการริเริ่มคดี.....	63
2) ขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริง.....	64
3) ขั้นตอนการพิจารณาและตัดสิน.....	64
4) ผลของคำพิพากษา.....	65
3.2.2 การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย.....	66
3.2.2.1 การริเริ่มคดี.....	69
3.2.2.2 การไต่สวนข้อเท็จจริงและฟ้องคดี.....	72
3.2.2.3 การพิจารณาพิพากษาคดี.....	76
3.2.2.4 ผลของคำพิพากษา.....	78
3.3 การทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	80
3.3.1 การทบทวนคำพิพากษาในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศฝรั่งเศส.....	80

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3.2 การทบทวนคำพิพากษาในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ประเทศไทย.....	81
4. วิเคราะห์ปัญหาการแก้ไขทบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550	83
4.1 เปรียบเทียบการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทย กับประเทศฝรั่งเศส.....	83
4.1.1 ประเภทของการดำเนินคดี.....	84
4.1.2 บุคคลที่จะถูกดำเนินคดี.....	85
4.1.3 ผู้มีอำนาจฟ้องคดี.....	85
4.1.4 การกล่าวหา.....	86
4.1.5 การตรวจสอบข้อเท็จจริงในชั้นก่อนฟ้อง.....	86
4.1.6 วิธีการดำเนินคดีในศาล.....	87
4.1.7 องค์คณะผู้พิพากษา.....	88
4.1.8 ผลของคำพิพากษา.....	88
4.2 วิเคราะห์ปัญหาการทบทวนคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550	90
4.2.1 ปัญหาเรื่องของความเข้าใจในสถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองว่าเป็นศาลยุติธรรมในระดับใด	90
4.2.2 ปัญหาการอุทธรณ์ข้อกฎหมายอันเป็นสาระสำคัญในคดีอาญาของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	92
4.2.3 ปัญหาเรื่องการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	94
4.2.4 ปัญหาการตีความคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ที่ทำให้ข้อเท็จจริง เปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ	97
4.2.5 ปัญหากรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ได้ทันภายในกำหนด ระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด.....	99

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	102
5.1 บทสรุป.....	102
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	107
บรรณานุกรม	110
ภาคผนวก	117
ก. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542.....	118
ข. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2550.....	129
ค. ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในกรณีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจ ทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551.....	133
ประวัติผู้เขียน	139

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การทบทวนคำพิพากษาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
ชื่อผู้เขียน	กันยารัตน์ รูปสมศรี
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้จัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งมีรูปแบบเช่นเดียวกับศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐของประเทศฝรั่งเศส มีลักษณะเป็นศาลชำนาญพิเศษของระบบศาลยุติธรรม โดยถูกกำหนดไว้เป็นแผนกหนึ่งของศาลฎีกา ดังนั้นจึงมีสถานะเป็นศาลชั้นต้นที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ โดยเฉพาะ คล้ายคลึงกับศาลชำนาญพิเศษอื่น ๆ ของระบบศาลยุติธรรม เช่น ศาลแรงงานกลาง ศาลภาษีอากรกลาง ฯลฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งบุคคลอื่น ซึ่งมีฐานะเป็นตุลาการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน และกรรมการ ป.ป.ช. ที่ใช้อำนาจในตำแหน่งในทางทุจริตหรือในทางมิชอบ ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และให้สิ้นสุดเพียงศาลเดียว โดยกำหนดให้คำสั่งและคำพิพากษาเป็นที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์ต่อไปได้ จากหลักการที่กำหนดให้คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้นั้น ถึงแม้จะถือว่าเป็นหลักการที่ดีสอดคล้องกับสามัญสำนึกที่ว่า ผู้ที่กระทำความผิดก็สมควรได้รับการลงโทษ เพื่อให้สาสมกับสิ่งไม่ดีหรือไม่สุจริต ที่ตนได้กระทำไว้ก็ตาม แต่หลักการดังกล่าว อาจไม่ใช่หลักการที่เป็นมาตรฐานสากลเท่าใดนัก ดังนั้นเมื่อมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญ ฉบับ 2540 แล้วมีการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2550 ขึ้นผู้ร่างจึงได้พิจารณาและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 โดยได้เพิ่มสิทธิในการอุทธรณ์ไว้ในมาตรา 278 วรรคสาม ซึ่งกำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จากบทบัญญัตินี้เอง จึงทำให้จำเลยหรือผู้ต้องคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อไปได้ภายใต้เงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายกำหนด

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของหลักเกณฑ์และวิธีการในการอุทธรณ์ตามหลักการใหม่ที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแล้ว พบว่ามีประเด็นที่เป็นปัญหาอีกหลายประการ เช่น ปัญหาเรื่องของความเข้าใจในสถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าเป็นศาลยุติธรรมในระดับใด อันจะส่งผลต่อการพิจารณาว่าจะมีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้หรือไม่ อย่างไร หรือปัญหาของการตีความคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” อันเป็นเงื่อนไขของการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงว่าหมายถึงพยานหลักฐานชนิดใด มีลักษณะและขอบเขต कैไหน เพียงไร และปัญหาเรื่องระยะเวลาในกรณีที่ไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ได้ทันภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น และจากการศึกษาพบว่าศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่ามีสถานะเป็นศาลชั้นต้น ดังนั้น คำพิพากษาของศาลดังกล่าวจึงสามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อศาลสูงได้อีกอย่างน้อย 1 ครั้งตามหลักการอุทธรณ์ในระบบสากล นอกจากนี้ยังพบว่าเงื่อนไขและวิธีการเกี่ยวกับการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงยังขาดความชัดเจนในบางเรื่อง เช่นการให้คำจำกัดความเกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่ หรือระยะเวลาในกรณีที่ไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ได้ทันภายในเวลาที่กำหนด ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเสนอให้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการยื่นอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายให้ชัดเจนเพื่อป้องกันการสับสนว่าในกรณีที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้อุทธรณ์ได้ในปัญหาข้อกฎหมายแล้วจะอุทธรณ์ต่อไปได้หรือไม่ และให้นำหลักเกณฑ์ในการพิจารณาพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในมาตรา 147 มากำหนดเป็นเงื่อนไขในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง และให้นำเอาหลักเกณฑ์ในการยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้กับการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยบัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการขอขยายระยะเวลาให้ชัดเจนไว้ระเบียบที่ประชุมใหญ่ฯ หรืออาจบัญญัติไว้ในระเบียบดังกล่าวว่าให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอนุโลมก็ได้ นอกจากนี้ควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับผู้มีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยกำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการไต่สวนข้อเท็จจริงทำสำนวนกับคณะกรรมการป.ป.ช. เพื่อลดข้อขัดแย้งในชั้นพิจารณาของอัยการสูงสุดถึงข้อไม่สมบูรณ์ของสำนวนการไต่สวนก่อนที่จะมีการยื่นฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

Thesis Title	The Review of the Judgement of The Supreme Court of Justice a Criminal Division for Persons Holding Political Positions by Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550 (2007)
Author	Kanyarat Roopsomsri
Thesis Advisor	Assoc. Prof. Surasak Likhasitwathanakul
Department	Law
Academic Year	2011

ABSTRACT

The Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2540 mandates the establishment of the Supreme Court Division for Holders of Political Positions, which is similar to the Court of Justice of the Republic of France, as a specialized court of the Court of Justice and as a division of the Supreme Court. The Division, like the Central Labor Court and Central Tax Court, is a Court of First Instance with the authority to hear criminal cases related to corruption charges against high level government officials. The Division's purpose is to prosecute, in a speedy and efficient manner, holders of political positions, other persons, and members of the Anti-Graft committee who illegally use the power of their office to their own or other's benefit. The decision of the Supreme Court Division for Holders of Political Positions is final and cannot be appealed. Although this reflects the idea that a person must pay for the crime he has committed, it does not seem to be in line with international principles of justice. This led to the drafters of the Constitution of B.E. 2550, Thailand's current constitution, to provide the right to appeal a decision of the Division. Section 278 paragraph 3 of the current Constitution provides that any person sentenced guilty by the Supreme Court Division for Holders of Political Positions may appeal the decision to the Supreme Court General Assembly within thirty days since the Division made its decision, provided there is new evidence which might change a fact of the case in a significant manner. As such, this Section provides the right to appeal to a person sentenced guilty by the Supreme Court Division for Holders of Political Positions.

However, the conditions and procedures with respect to the appeal are problematic in several aspects. For example, a lack of clear understanding as to where the Supreme Court Division for Holders of Political Positions stands within the hierarchy of the Court of Justices which directly

concerns the issue of right to appeal, as not all decisions of the high courts may be appealed on the issue of fact. Another problem, is the interpretation of the meaning of the term “new evidence” which is a precondition to recourse to an appeal. Accordingly, what constitutes new evidence under this section needs to be clearly defined. Last but not least, concerns the problem related to the statute of limitation and the legal implications in case an appeal cannot be filed within the time period as prescribed by the law.

The purpose of this thesis is to study and make recommendations to resolve the aforementioned problems. Studies carried out under this thesis conclude that the Supreme Court Division for Holders of Political Positions is a Court of First Instance. As such, its decisions may be appealed on both issues of law and fact to a high court, which is in line with international principles. This thesis also concludes that the conditions and procedures for appeal are problematic in some aspects, for example, the definition of the term “new evidence” is not clear; the legal implications in case an appeal cannot be filed within the fixed time period. In order to resolve this problem, this thesis recommends that the provisions related to the right to appeal an issue of fact, with respect to a sentence issued by the Supreme Court Division for Holders of Political Positions, should be amended for the purpose of legal clarity so as to avoid unnecessary confusion. It is recommended that the rules governing the appeal of a Division sentence on an issue of fact should draw on the rules for introducing new evidence as prescribed under Section 147 of the Criminal Procedure Code.

Cases concerning Holders of Political Positions should draw on the rules governing the extension of a statute of limitation as prescribed by the Civil Procedure Code. This could be implemented in the form of a regulation of the Supreme Court General Assembly articulating rules for an extension with respect to a statute of limitation or by simply stating that the rules prescribed by the Civil Procedure Code concerning the extension of a statute of limitation shall apply to an appeal against a sentence of a Supreme Court Division for Holders of Political Positions *mutatis mutandis*. In addition, laws concerning the authority and responsibility of the investigating authority responsible for the gathering of evidence for the case could be improved by bringing in public prosecutors to jointly work with the Anti-Graft Committee and assist with building the case, with a view to avoiding the likelihood of the Attorney General making a determination that the case is incomplete, which will result in the case not being filed to the Supreme Court Division for Holders of Political Positions.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทุจริตและประพฤติมิชอบ (Corruption) ของบรรดาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นเป็นปัญหาที่บ่อนทำลายความเจริญ และยับยั้งการพัฒนาศักยภาพของประเทศไทยมาทุกยุค ทุกสมัย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญา จะมีความมุ่งหมายที่จะป้องกัน แก้ไข และปราบปรามปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าว มาอย่างต่อเนื่องแล้วก็ตาม แต่ปัญหาเช่นนี้ กลับมิได้รับการแก้ไขให้สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร หรือมิได้เป็นไปในทิศทางที่บรรลุถึงวัตถุประสงค์อย่างสมบูรณ์ เมื่อเป็นเช่นนี้ ความคาดหวังของสังคมไทย เมื่อพิจารณาผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ต้องการเห็นการลงโทษทางสังคมและการลงโทษทางกฎหมายต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ทุจริตและประพฤติมิชอบ ให้ได้ประสิทธิผลนั้น จึงไม่ได้รับการตอบสนองอย่างที่จะควรจะเป็น และเป็นที่น่าผิดหวังต่อการคาดหวังของสังคมไทย มาโดยตลอด

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงมีความมุ่งหมายที่จะแก้ไขปัญหานั้นเกิดจากการทุจริตคอร์รัปชันของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ได้กำหนดให้มีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบไปด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกาจำนวน 9 คนที่ได้รับการคัดเลือกโดยวิธีลงคะแนนลับจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเป็นรายคดี มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีอาญาที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่นโดยมีกระบวนการไต่สวนและวิธีพิจารณาคดีที่เป็นพิเศษแตกต่างจากศาลธรรมดาทั่วไป กล่าวคือ ในการค้นหาความจริง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ใช้ระบบวิธีพิจารณาในรูปแบบของการไต่สวน เพื่อค้นหาพยานหลักฐานตามที่เห็นสมควร ซึ่งมีวิธีพิจารณาคดีที่รวดเร็วและเปิดเผย โดยกำหนดให้คำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์ต่อไปได้

จากหลักการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่กำหนดให้คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์

ฎีกาต่อไปได้นั้น ถึงแม้จะถือว่าเป็นหลักการที่ดีสอดคล้องกับสามัญสำนึกที่ว่า ผู้ที่กระทำความผิดก็สมควรได้รับการลงโทษ เพื่อให้สาสมกับสิ่งไม่ดีหรือไม่สุจริต ที่ตนได้กระทำไว้ โดยจะต้องได้รับการลงโทษด้วยความรวดเร็ว ทันตาเห็น เพื่อมิให้บุคคลอื่นหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนใดเอาเยี่ยงอย่างก็ตาม

แต่หลักการที่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น อาจไม่ใช่หลักการที่เป็นมาตรฐานสากลเท่าใดนักด้วยเหตุที่ว่า ถ้าบุคคลที่ได้รับการลงโทษนั้น เป็นบุคคลที่เป็นผู้บริสุทธิ์ หากแต่บุคคลเหล่านั้นกลับไม่มีโอกาสได้แก้ตัวหรือพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของตนอีกครั้งหนึ่งหรือแม้แต่ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดเองก็ตาม ก็ควรที่จะต้องคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ในทางสากลของบุคคลที่ถูกกล่าวหา นั่นก็คือ สิทธิเสรีภาพของผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการตรวจสอบและทบทวนจากศาลสูงโดยปราศจากข้อสงสัยอย่างสิ้นเชิงว่าตนเองเป็นผู้บริสุทธิ์หรือเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหา

ดังนั้น การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ตัดสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มิให้มีสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาต่อไปได้นั้น ผู้เขียนมองว่า เป็นการมุ่งเน้นที่ความรวดเร็วในการดำเนินคดีหรือมุ่งเน้นการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษมากกว่าที่จะมุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญา หลักการดังกล่าวจึงขัดต่อหลักความเสมอภาคตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ยังเป็นการขัดต่อสิทธิมนุษยชนในทางสากล ที่บัญญัติรับรองไว้โดยกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 (5) ที่บัญญัติว่า “บุคคลทุกคนที่ต้องโทษทางอาญา ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาและการลงโทษโดยศาลสูงสุดอีกครั้งตามกฎหมาย” อีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้ถูกแก้ไขแล้วบางส่วน ดังปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 278 วรรคสาม ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่มิคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น แม้จะเป็นการแก้ปัญหาในเรื่องของการอุทธรณ์คำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่บัญญัติให้เป็นที่สุด

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นไปตามหลักสากลเรื่อง การ ทบทุนคำพิพากษา เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในฐานะที่เป็น ประชาชนคนธรรมดาคนหนึ่ง โดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องคำพิพากษาได้รับการพิจารณาอย่างน้อยอีก หนึ่งครั้ง เพื่อจะได้มีการกลั่นกรอง และ ทบทุนคำพิพากษาดำเนินการ Double Degree of Jurisdiction อีกทั้ง เป็นการเปิดโอกาสให้ศาลซึ่งมีสถานะทางกฎหมายและมีความอาวุโสทาง ตุลาการที่สูงกว่าได้แก้ไขข้อบกพร่องในปัญหาข้อกฎหมายและตรวจสอบการดำเนินกระบวนการ พิจารณาของศาลล่างว่าเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายทุกประการหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้เพื่อป้องกัน และแก้ไขข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น อันเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลในองค์กรตุลาการด้วยกัน (Check and Balance) เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นหลักการที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของ ผู้ถูกกล่าวหาในฐานะที่เป็นประชาชนแห่งคดี ให้ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดีได้ อย่างแท้จริง

แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่า สิ่งสำคัญที่จะทำให้การสร้างควมยุติธรรมในคำพิพากษา เกิดประสิทธิภาพได้ดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ควรจะต้องประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการใน การเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบและ ทบทุนคำพิพากษาที่มีความสมบูรณ์ในทุกประเด็น ซึ่งใน ความเป็นจริง จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ เฉกเช่นเดียวกับการเปิดโอกาสให้มีการ ตรวจสอบและ ทบทุนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่แม้จะบัญญัติโดยเปิด โอกาสให้มีการ อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของผู้ต้องคำพิพากษาต่อที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของหลักเกณฑ์และวิธีการ ในการอุทธรณ์ตามหลักการใหม่ที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแล้ว ผู้เขียนพบว่ายังมีประเด็นที่เป็นปัญหาที่ ต้องทำการศึกษาดังนี้

ปัญหาประการแรกคือ ปัญหาเรื่องของความเข้าใจในสถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าเป็นศาลยุติธรรมในระดับใด อันส่งผลต่อความเข้าใจในเรื่องของคำสั่ง และคำพิพากษาของศาลดังกล่าวว่าจะสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลในระดับสูงต่อไปได้หรือไม่ อย่างไร

ปัญหาสำคัญประการที่สองคือ ในทางปฏิบัติผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนก คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญได้ ด้วยหรือไม่ อย่างไร เนื่องจากบทบัญญัติในมาตรา 278 วรรคสาม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้อง คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอุทธรณ์ได้ในกรณีที่มี พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ คู่ประหนึ่งแล้วเท่ากับ

เป็นการเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์เฉพาะแต่ในปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น ซึ่งการบัญญัติหลักการดังกล่าวนี้ จะมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการอุทธรณ์ในคดีอาญาปกติทั่วไป และหลักการอุทธรณ์คดีต่อศาลซึ่งมีสถานะสูงกว่าในทางสากล หรือไม่ อย่างไร

ปัญหาประการที่สามคือ ปัญหาเรื่องการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าสมควรให้มีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงต่อไปได้หรือไม่ นอกจากนี้การกำหนดเงื่อนไขในการอุทธรณ์โดยจำกัดว่าต้องเป็นกรณีที่พบบานหลักฐานใหม่เท่านั้นจึงจะมีสิทธิอุทธรณ์ได้ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวขัดต่อหลักการอุทธรณ์ในระบบสากลหรือไม่ อย่างไร

ปัญหาที่สำคัญประการต่อมาคือ ปัญหาของการตีความคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ที่ทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญนั้น จะหมายถึงพยานหลักฐานชนิดใดบ้าง มีลักษณะและขอบเขต แล่ไหน เพียงไร

ปัญหาประการสุดท้ายคือ ปัญหาเรื่องระยะเวลาในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ทันภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

จากประเด็นปัญหาดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นที่มาของการจุดประกายในความคิดและความกระตือรือร้น ที่จะทำการศึกษาและค้นคว้าทำความเข้าใจในเรื่องของหลักการทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งนี้ เพื่อให้การอำนวยความสะดวกธรรมชาติในคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ดำเนินไปได้อย่างเหมาะสม และเป็นธรรม จึงควรที่จะมีการศึกษาถึงรูปแบบ การดำเนินการ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข ปัญหาโดยทำการศึกษาร่วมกับกฎหมายของต่างประเทศ โดยเฉพาะของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นประเทศที่เป็นแม่แบบในการกำหนดวิธีการและหลักเกณฑ์ในการได้สวน การพิจารณาการลงโทษรวมทั้งการอุทธรณ์แก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ทุจริตและประพฤติมิชอบ เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่าง แก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่น ที่ทรยศต่อความไว้วางใจของประชาชนในสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักการสร้างความยุติธรรมในคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยคำนึงถึงรูปแบบและสภาพที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยเป็นสำคัญ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวความคิดในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และลักษณะพิเศษของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดในการทบทวนคำพิพากษา สาเหตุของการทบทวนคำพิพากษา รูปแบบของการทบทวนคำพิพากษา รวมทั้งหลักการพื้นฐานของการทบทวนคำพิพากษา

1.2.3 เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำสั่งและคำพิพากษาในคดีอาญา โดยเป็นการศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาของทั้งศาลต่างประเทศ และหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาในประเทศไทย

1.2.4 เพื่อศึกษารูปแบบ การดำเนินการไต่สวนและการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การจัดทำคำสั่งหรือคำพิพากษา และการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งหรือคำพิพากษาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย และรูปแบบการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศฝรั่งเศส

1.2.5 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส โดยการศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาการทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่เกิดจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายต่อไป

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีสถานะเป็นศาลชั้นต้นนั้น จำต้องคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ในทางสากลของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ถูกกล่าวหา สำหรับการมีสิทธิและหลักประกันตามกฎหมายอย่างเต็มที่ในการพิสูจน์หักล้างข้อกล่าวหาที่มีต่อตนเอง โดยไม่ล่าช้าและโดยเท่าเทียมกัน ดังนั้นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและเพื่อเปิดโอกาสให้มีการแก้ไขทบทวนหรือตรวจสอบความผิดพลาดบกพร่องในคำพิพากษาหรือกระบวนการวิธีพิจารณาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้อย่างเต็มที่และละเอียดรอบคอบ โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องคำพิพากษาในคดีอาญาดังกล่าวได้มีสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญแก่คดีอันสมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลสูงอย่างน้อย 1 ครั้ง ภายใต้งื่อนไขและเงื่อนไขที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับ “จำเลย” หรือ “ผู้ต้องคำพิพากษา” ในฐานะที่เป็น “ประชาชนแห่งคดี” ได้อย่างแท้จริงและเท่าเทียมกับสิทธิในการอุทธรณ์ของบุคคลทั่วไปในคดีอาญาปกติ

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาและวิเคราะห์แนวความคิดในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจตนารมณ์ แนวคิด ทฤษฎี ลักษณะพิเศษและสถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งหลักการตรวจสอบและทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาโดยพิจารณาถึงความหมาย สาเหตุของการตรวจสอบและทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญารวมทั้งรูปแบบหรือวิธีการในการสร้างความยุติธรรมในคำพิพากษาในคดีอาญาโดยเน้นศึกษาในเรื่องการได้ส่วนการดำเนินกระบวนการพิจารณา และการอุทธรณ์คำพิพากษาในคดีอาญา เพื่อนำมาเป็นต้นแบบในการศึกษาการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งหรือ คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติไว้ โดยจะทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร พร้อมทั้งวิเคราะห์ประเด็นที่เป็นปัญหาในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปและข้อเสนอแนะ อันจะนำมาพิจารณาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ศึกษาโดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยวิเคราะห์ประเด็นปัญหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ข้อกำหนด ประกาศและระเบียบเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสำนักงานอัยการสูงสุด และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตำรากฎหมาย บทความทางวิชาการ งานวิจัย และผลงานทางวิชาการอื่นๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้ง สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินการได้ส่วนหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาและพิพากษาคดีอาญาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงแนวความคิดพื้นฐานในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กระบวนการพิจารณาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตลอดจนลักษณะพิเศษและสถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1.6.2 ทำให้ทราบถึงหลักการพื้นฐานของการตรวจสอบและทบทวนคำพิพากษา มูลเหตุในการตรวจสอบและทบทวนคำพิพากษา รูปแบบและขั้นตอนในการตรวจสอบและทบทวนคำพิพากษา ในคดีอาญา

1.6.3 ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำสั่งและคำพิพากษาในคดีอาญา แนวความคิดและหลักการพื้นฐานในการอุทธรณ์คำพิพากษาทั้งของต่างประเทศและของประเทศไทย

1.6.4 ทำให้ทราบถึงรูปแบบและกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การสร้างความยุติธรรมในการจัดทำคำพิพากษา ตลอดจนการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งและคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศส

1.6.5 ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความยุติธรรมในคำพิพากษาของศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพื่อให้ได้ข้อสรุป รวมทั้งข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายให้มีความยุติธรรมและประสิทธิภาพอย่างแท้จริงต่อไป

บทที่ 2

แนวความคิดในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ในส่วนของบทที่ 2 นี้ เป็นการนำเสนอส่วนของแนวคิดในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 สถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และสุดท้ายเป็นการศึกษาถึงลักษณะพิเศษของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก่อนรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540

การศึกษาแนวคิดในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก่อนรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 เป็นการศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งได้แก่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นตำรวจ พนักงานอัยการและศาล ดังนั้นการใช้มาตรการพิเศษในความในความคิดเกี่ยวกับการทุจริตก่อนมีการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่นำมาใช้ดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งแต่ละหัวข้อมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีอาญา

ก่อนมีการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง วิธีการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นไปตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีได้แยกความผิดอาญาเกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการออกจากการดำเนินคดีอาญากับบุคคลทั่วไป ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงไม่ค่อยประสบความสำเร็จ โดยมีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นในทุกองค์กรกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นตำรวจ พนักงานอัยการและศาล

2.1.1.1 ตำรวจ

ตำรวจถือเป็นองค์กรที่ประสบปัญหามากที่สุด เพราะเป็นองค์กรแรกในกระบวนการยุติธรรม การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดจะเกิดขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ของตำรวจเป็นหลัก ส่งผลต่อการนำคดีไปสู่กระบวนการดำเนินคดีขององค์กรอื่น ๆ อีกด้วยโดยมี ปัญหาและอุปสรรคดังนี้

1) เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นข้าราชการประจำที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาและสั่งการโดยผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีซึ่งมีอำนาจหน้าที่ให้คุณให้โทษต่อข้าราชการตำรวจโดยตรง และมีอิทธิพลเหนือข้าราชการประจำ การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะสืบสวนและสอบสวนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากยิ่ง และขาดความเป็นอิสระต่อการปฏิบัติหน้าที่

2) บุคคลภายนอกที่รู้เห็นหรือเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องกับกรทุจริตรับชั้นของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มักไม่ยอมให้ความร่วมมือในการดำเนินคดีตั้งแต่การร้องทุกข์กล่าวโทษ การเป็นพยานเพราะต่างเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดด้วย

3) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับสูงมักเป็นผู้มีความรู้ด้านกฎหมาย ทำให้รู้ช่องทางที่จะหลบเกลื่อนหรือทำลายพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จะพิสูจน์ความผิดที่ตนกระทำได้ การกระทำความผิดมักมีขั้นตอนที่ซับซ้อนกระทำผ่านคนกลางที่เป็นข้าราชการประจำที่มีความชำนาญในหน้าที่ที่ตนกระทำ เมื่อมีการดำเนินคดีต่อผู้ถูกกล่าวหา ก็จะไม่สามารถสาวไปถึงผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นตัวการใหญ่ได้

4) การขาดความรู้ความเชี่ยวชาญของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมที่จะเข้าใจวิธีการในการทุจริตของผู้กระทำความผิด การแสวงหาพยานหลักฐานในการที่จะนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยเฉพาะการทุจริตในเรื่องที่เกี่ยวกับการเงิน การบัญชี ที่ปรากฏเป็นข่าวแต่ก็ยังไม่สามารถหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในคดีเหล่านี้ได้

2.1.1.2 พนักงานอัยการ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีในชั้นพนักงานอัยการมีดังนี้

1) ตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 4 กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินคดีไปตามอำนาจหน้าที่ในทางอรรถคดี มีดุลพินิจในการสั่งคดีได้ แม้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงคือ นายกรัฐมนตรีก็ไม่อาจออกคำสั่งหรือระเบียบที่จะขัดต่องานในหน้าที่ หรืออาจทำให้งานในหน้าที่เสื่อมทรามลงได้ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว พนักงานอัยการจึงเป็นผู้มีอิสระในการพิจารณาคดีตามอำนาจหน้าที่ของตน แต่อย่างไรก็ตามพนักงานอัยการก็เป็นข้าราชการในสังกัดฝ่ายบริหาร อาจมีพนักงานอัยการบางคนมีความใกล้ชิดกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจนซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจทำให้เปลี่ยนแปลงการใช้ดุลพินิจในการทำคดีของพนักงานอัยการก็เป็นได้

2) ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดมักเป็นบุคคลผู้รู้เห็น หรือเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องกับกรทุจริตรับชั้นทำให้เกิดความยากลำบากต่อพนักงานอัยการที่จะหาพยานหลักฐานที่ชัดเจนหรือประจักษ์พยานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยให้ได้ความชัดเจนจน

ปราศจากข้อสงสัยตามสมควร (proof beyond a reasonable doubt) ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ได้

2.1.1.3 ศาล

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีในชั้นพนักงานอัยการมีดังนี้

1) พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกำหนดให้องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาในคดีของศาลชั้นต้นต้องมีอย่างน้อย 2 คน แต่ในทางปฏิบัติแล้วศาลมีจำนวนผู้พิพากษาน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณของคดีที่มีจำนวนมาก การนั่งพิจารณาคดีจึงกระทำโดยผู้พิพากษาคนเดียว โดยการให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนนั่งพิจารณาและสืบพยานจนเสร็จ จากนั้นจึงนำผลของการวินิจฉัยไปปรึกษาผู้พิพากษาอีกนายหนึ่งซึ่งร่วมเป็นองค์คณะด้วย เพื่อลงชื่อในคำพิพากษา ดังนั้นการสืบพยานและพิพากษาโดยอาศัยความเห็นของผู้พิพากษาเพียงคนเดียวอาจไม่ได้พิจารณาโดยรอบด้าน และมองปัญหาไม่ชัดเจนเพียงพอ อาจส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้

2) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179 กำหนดให้ศาลต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยความรวดเร็ว และต่อเนื่อง แต่ในการบริหารงานคดีของศาลยุติธรรมนั้น การพิจารณาคดีมักไม่สามารถทำให้เสร็จสิ้นในเวลาต่อเนื่องกันได้ เนื่องจากการสืบพยานมีความยุ่งยากจำเป็นต้องใช้เวลานาน ผลก็คือทำให้ขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งมีการเปลี่ยนตัวผู้พิพากษาหรือสลับโยกย้ายผู้พิพากษาหลายคนกว่าคดีจะเสร็จสิ้น และจากเหตุการณ์ดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อการวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดี ทั้งยังก่อให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายต่อผู้เป็นพยาน หรือประชาชนที่ต้องให้ความร่วมมือเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ จึงมักไม่ได้รับความร่วมมือในการที่จะมาเป็นพยานในคดีดังกล่าวด้วย

2.1.2 การใช้มาตรการพิเศษในความคิดเกี่ยวกับการทุจริต

จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในความคิดที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการนั้น ไม่อาจประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากปัญหาและอุปสรรคในหัวข้อ 2.1.1 ที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังนั้น รัฐจึงมีความพยายามที่จะหามาตรการอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวข้างต้น โดยการเสริมหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ลดน้อยลงไปโดยมีมาตรการพิเศษดังนี้

2.1.2.1 การจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

¹ พรเพชร วิชิตชลชัย. (2539). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 94.

พัฒนาการของการปราบปรามการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่เริ่มต้นจากแนวความคิดที่จะลงโทษข้าราชการประจำที่กระทำความผิดก่อน เนื่องจากข้าราชการประจำเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยตรงและมีอยู่เป็นจำนวนมาก ประเทศไทยได้ใช้มาตรการพิเศษเพื่อเสริมการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการด้วยการตราเป็นกฎหมายครั้งแรกในปี พ.ศ. 2488² แม้ต่อมาจะมีการออกกฎหมายหลายฉบับเพื่อเสริมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แต่ก็ยังคงเป็นกฎหมายที่มุ่งลงโทษข้าราชการประจำ ผู้กระทำความผิดก็มีได้ลดน้อยลงไปแต่กลับเพิ่มจำนวนมากขึ้น จนกระทั่ง พ.ศ. 2517 รัฐบาลในสมัยนั้นได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการหรือคณะกรรมการ ป.ป.ป โดยคำสั่งของฝ่ายบริหารซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ⁴ คณะกรรมการชุดดังกล่าวทำงานได้ผลเป็นอย่างดี รัฐจึงมีแนวคิดที่จะตั้งคณะกรรมการดังกล่าวอย่างถาวร โดยมีกฎหมายรองรับอำนาจหน้าที่ จึงได้มีการตราเป็นพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการมีผลใช้บังคับเมื่อ พ.ศ. 2518⁵ แต่เนื่องจากการออกกฎหมายฉบับดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ป. และขั้นตอนวิธีการสอบสวน และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องที่กล่าวหา ร้องเรียนว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการยังไม่เหมาะสม ต่อมาจึงได้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อ พ.ศ. 2530⁶

2.1.2.2 อำนาจของคณะกรรมการป้องกันและการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

เนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 มาตรา 3 ให้คำนิยามว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ข้าราชการซึ่งมี

² พระราชบัญญัติกำหนดวิธีพิจารณาลงโทษข้าราชการและพนักงานเทศบาลผู้ประพฤติผิดวินัยและหย่อนความสามารถ พ.ศ.2488.

³ พระราชบัญญัติกำหนดวิธีพิจารณาลงโทษข้าราชการและพนักงานเทศบาลผู้กระทำความผิดวินัยหรือหย่อนความสามารถ พ.ศ. 2490 พระราชบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องร่ำร้องทุกข์ พ.ศ. 2492 พระราชบัญญัติตรวจสอบการปฏิบัติเกี่ยวกับภาษีอากรและรายได้ของรัฐ พ.ศ. 2503.

⁴ คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ สสร.40/2516 ลงวันที่ 30 ตุลาคม 2516 และคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ สสร.39/2517 ลงวันที่ 1 สิงหาคม 2517.

⁵ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518.

⁶ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2530.

ตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ ดังนั้นข้าราชการประจำตามคำนิยามดังกล่าวจึงหมายถึง ข้าราชการ ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการประเภทต่าง ๆ เช่น ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการทหาร ซึ่งรวมถึงข้าราชการเมืองด้วย เมื่อมีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำความผิด เกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ที่ข่มอยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ป. ที่จะดำเนินการตาม พระราชบัญญัตินี้ อย่างไรก็ดี ข่อมไม่รวมถึงข้าราชการการเมืองที่ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา⁷

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ มาตรา 13 (3) กำหนดให้ คณะกรรมการ ป.ป.ป. มีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตหรือประพฤติมิชอบต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งมูลเหตุของการสอบสวน อาจมาจากการที่มีผู้กล่าวหา ร้องเรียน หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุจริต หรือประพฤติมิชอบ วิธีการในการแสวงหาพยานหลักฐานได้กำหนดไว้ในมาตรา 14 ของ พระราชบัญญัตินี้ กล่าวคือ คณะกรรมการ ป.ป.ป. อาจมีหนังสือสอบถามไปยังส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติการหรืองานใด ๆ หรือ คณะกรรมการ ป.ป.ป. อาจมีหนังสือเรียกบุคคลใด ๆ มาให้ถ้อยคำ หรือส่งบัญชี หรือเอกสารหรือ วัตถุใด ๆ ที่จำเป็นแก่การสอบสวน ต่อเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ ป.ป.ป. เพื่อ ประกอบการพิจารณา เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ป. ทำการสืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่า การกระทำ ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการแล้ว ต้องแจ้งให้พนักงาน สอบสวนเพื่อดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไป

2.1.3 แนวคิดการแยกการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองออกจากการดำเนิน คดีอาญากับบุคคลทั่วไป

จะเห็นได้ว่าปัญหาและอุปสรรคของการขาดประสิทธิภาพในการนำตัวผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองที่ทำการทุจริตต่อหน้าที่มาลงโทษเป็นไปได้ยากยิ่ง การทุจริตและประพฤติมิชอบก็ ยังคงมีต่อมาเรื่อย ๆ รัฐจึงมีแนวคิดที่จะแก้ไขระบบการตรวจสอบการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองระดับสูง ด้วยการศึกษาระบบการตรวจสอบการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงใน ประเทศไทย ซึ่งการวิจัยดังกล่าวได้ปรากฏในรายงานการวิจัยระบบการตรวจสอบการทุจริตของ ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (Impeachment)⁸ โดยได้เสนอแนวทางการแก้ไขการทุจริตต่อหน้าที่

⁷ อุดม รัฐอมฤต. (2530). ปัญหาบางประการเกี่ยวกับกฎหมายป้องกันและปราบปรามการทุจริตและ ประพฤติมิชอบในวงราชการ. หน้า 71.

⁸ บวรศักดิ์ อุวรรณ โณ ก (2538). ระบบการตรวจสอบการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (Impeachment) (รายงานการวิจัย). หน้า 19-20.

ราชการไว้หลายวิธีการ โดยเฉพาะการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบที่เหมาะสมที่จะกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้แก่⁹

1) องค์กรพิเศษที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาให้ใช้ระบบศาลพิเศษ เป็นองค์กรที่ไม่ใช่ศาลในระบบศาลยุติธรรม และไม่ใช่องค์กรทางการเมืองล้วน ๆ แต่เป็นศาลที่เป็นองค์ประกอบส่วนใหญ่เป็นผู้พิพากษาอาชีพ และองค์ประกอบส่วนน้อยมาจากองค์กรทางการเมืองเพื่อให้รู้ทันและเข้าใจสภาพการเมือง เรียกระบบศาลพิเศษนี้ว่า “คณะตุลาการอาญาธร” ประกอบด้วยผู้พิพากษาจำนวน 15 นาย โดยมีผู้พิพากษา 10 นาย ซึ่งมีอาวุโสสูงสุดของศาลฎีกาแต่งตั้งมาและผู้พิพากษาอีก 5 นาย ที่สมาชิกมิได้ถูกกล่าวหาแต่งตั้งมาในการประชุมสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป ศาลนี้มีอำนาจอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี เหมือนศาลทั่วไป

คณะตุลาการอาญาธร มีอำนาจตัดสินคดีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ นอกจากนั้น หากมีบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองร่วมกระทำความผิด ไม่ว่าจะในฐานะตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ก็อยู่ในอำนาจศาลนี้เช่นเดียวกัน วิธีการพิจารณาคดีในศาลนี้ให้ใช้ระบบไต่สวน มีหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย หลักการบังคับคดีตามคำวินิจฉัยต้องทำโดยผู้พิพากษาทุกคนรวมทั้งต้องเขียนคำพิพากษาดด้วยตนเอง และที่สำคัญ คำพิพากษาของศาลนี้ให้เป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้อีก

2) ให้คณะกรรมการ ป.ป.ป. เป็นองค์กรที่บัญญัติรองรับไว้ในรัฐธรรมนูญโดยเรียกว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนดที่มาของคณะกรรมการเชื่อมโยงกับฝ่ายการเมือง แต่ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำของการเมือง และคณะบุคคลดังกล่าวนี้ต้องมีอิสระในการดำเนินการ มีวาระในการดำรงตำแหน่งที่ยาวนานพอสมควร เช่น 9 ปี แต่ดำรงตำแหน่งได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้นเพื่อประกันความเป็นอิสระของคณะกรรมการ และหน้าที่ที่สำคัญที่สุดคือ หน้าที่ในการไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมความเห็นเสนอต่อคณะตุลาการอาญาธรในกรณีที่มีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือกระทำความทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

3) ผู้ถูกกล่าวหาได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงทุกตำแหน่งไม่ว่าจะเป็นสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรี หรือข้าราชการการเมืองอื่น ๆ รวมทั้งบุคคลที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองร่วมกระทำความผิดด้วยไม่ว่าจะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน

⁹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ก เล่มเดิม. หน้า 66.

4) ผู้กล่าวหาได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า 20 คน หรือบุคคลที่เป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอาจกล่าวโทษกับคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ได้สวนได้

และทั้งหมดนี้ถือเป็นแนวความคิดเริ่มแรกที่จะแยกการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองออกจากการดำเนินคดีอาญากับบุคคลทั่วไป ด้วยการยกฐานะของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้เป็นองค์กรที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยมีชื่อว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจสืบสวนสอบสวนและสรุปสำนวนพร้อมความเห็นเสนอต่อศาลพิเศษเพื่อพิจารณาพิพากษา โดยใช้ระบบได้สวนข้อเท็จจริง และสุดท้ายคำสั่งหรือคำพิพากษาในศาลดังกล่าวให้เป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์ต่อไปได้

แต่อย่างไรก็ตามในชั้นคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ข้อเสนอของฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมมีความเห็นว่ายังไม่เห็นเหตุจำเป็นและสมควรที่จะจัดตั้งองค์กรคณะตุลาการคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วยเหตุผลหลายประการ โดยมีเหตุผลในประการสำคัญดังนี้

1) คณะตุลาการดังกล่าวยังไม่แน่ชัดว่าเป็นองค์กรในฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายตุลาการ แต่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีอาญาที่มีความผิดร้ายแรงซึ่งเป็นการใช้อำนาจตุลาการ นอกจากนี้คณะตุลาการคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประกอบด้วยตุลาการประจำ และตุลาการเฉพาะ ซึ่งได้รับเลือกจากสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยคดีอาญาจึงเป็นนักการเมือง มิใช่องค์กรคณะผู้พิพากษาที่เป็นกลางและเป็นอิสระอย่างแท้จริง

2) การจัดตั้งคณะตุลาการคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีวิธีการวินิจฉัยคดีที่แตกต่างไปจากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลยุติธรรม จึงทำให้เกิดการแบ่งแยกและความไม่เสมอภาคในสิทธิที่จะได้รับความยุติธรรม

3) การกำหนดให้มีคณะตุลาการคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขัดต่อบทบัญญัติในร่างรัฐธรรมนูญมาตรา 232 และมาตรา 249 ที่กำหนดให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นอำนาจของศาล และผู้พิพากษาจะเป็นข้าราชการการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ได้

ดังนั้น ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมจึงเสนอว่า เพื่อให้มีการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพควรต้องพัฒนาจิตสำนึกของประชาชน และเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายให้ยึดมั่นในหลักการที่ว่าบุคคลทุกคนย่อมเท่าเทียมกันในสิทธิ หน้าที่ และการปฏิบัติตามกฎหมาย ผู้กระทำความผิดย่อมต้องถูกลงโทษ และเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมจักต้องไม่ละเว้นในการปฏิบัติตามหน้าที่ นอกจากนี้ต้องพัฒนาระบบการสอบสวนและการหาพยานหลักฐานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นสำหรับคดีประเภทนี้ด้วย เช่นการ

กำหนดให้ศาลชั้นต้นรับฟ้อง ใต้สวนและส่งสำนวนไปศาลฎีกา ให้พิพากษาโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยผู้พิพากษาที่มีอาวุโสสูงสุดจำนวน 9 ท่าน เป็นต้น

2.2 แนวคิดในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540

จากการที่ได้ศึกษามาแล้วในหัวข้อ 2.1 ในเรื่องแนวความคิดในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก่อนร่างรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 โดยศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีอาญา การใช้มาตรการพิเศษในความในความคิดเกี่ยวกับการทุจริต ตลอดจนแนวคิดการแยกการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองออกจากการดำเนินคดีอาญากับบุคคลทั่วไป จนกระทั่งการนำมาซึ่งแนวคิดในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยมีรากฐานของแนวคิดดังนี้

2.2.1 การนำรูปแบบของศาลพิเศษในประเทศฝรั่งเศสมาใช้

สำหรับแนวความคิดนี้ได้ถูกกำหนดให้เป็นกรอบในชั้นการร่างรัฐธรรมนูญโดยมีจุดเริ่มต้นจากการศึกษาของคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเฉพาะผลของรายงานการวิจัยระบบตรวจสอบการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (Impeachment) โดยได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการทุจริตต่อหน้าที่ราชการของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้ โดยให้มีศาลพิเศษ¹⁰ คือ คณะตุลาการอาญาธร แต่ได้เปลี่ยนชื่อเป็นคณะตุลาการคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในชั้นยกร่างรัฐธรรมนูญ โดยในรายงานการศึกษาลบดับดังกล่าวได้เสนอเป็นแนวทางการแก้ปัญหาการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันคือ การนำรูปแบบหรือโครงสร้างของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ มาใช้ซึ่งเป็นระบบศาลพิเศษของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งรายละเอียดของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐจะได้ศึกษาต่อไปในบทที่ 3 ด้วยเหตุผลที่ว่า

1) เป็นไปตามหลักนิติธรรมและความชอบด้วยกฎหมาย ที่มีหลักการว่า ความผิดก็ดี (Offence) โทษก็ดี (penalty) องค์การพิจารณาคดีและวิธีพิจารณาคดี (Court and procedure) ต้องกำหนดไว้โดยกฎหมายที่ประกาศใช้ก่อนเกิดเหตุซึ่งหลักการนี้เรียกว่าแนวความคิดทางกฎหมายอาญาในการพิจารณาคดีทางการเมือง (conception penalist de la jurisdiction) อธิบายได้ว่าความผิดและโทษต้องอาศัยกฎหมายอาญาที่ใช้อยู่ขณะกระทำความผิดเป็นหลัก แต่อาจจัดตั้งศาลพิเศษที่มีวิธีพิจารณาพิเศษเพื่อพิจารณาคดีได้

2) เป็นไปตามหลักการพิจารณาคดีการเมืองหรือกิจการเมืองให้มีประสิทธิภาพและได้ผล โดยให้ความคุ้มครองผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีอำนาจและอิทธิพลอย่างเหมาะสม เพราะการ

¹⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ก เล่มเดิม. หน้า 49.

กระทำของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นการกระทำทางนโยบายที่มีความผิดทางอาญา จึงไม่อาจใช้หลักเสมอภาคได้ เนื่องจากสถานการณ์กระทำผิดและลักษณะการกระทำผิดไม่เหมือนกับบุคคลธรรมดากระทำผิด¹¹

2.2.2 การแก้ไขปรับปรุงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

แนวความคิดนี้เป็นแนวทางที่กรมการพิจารณาว่ารัฐธรรมนูญบางคนเสนอให้ทำการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบแทนการจัดตั้งองค์กรพิเศษด้วยเหตุผลที่ว่า

1) ในร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา 234 วรรค 2 บัญญัติห้ามมิให้มีการตั้งศาลขึ้นใหม่เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งโดยเฉพาะแทนศาลที่อยู่แล้วในขณะนั้น การที่ศาลพิเศษโดยเนื้อหาไม่สอดคล้องกับหลักการของมาตราดังกล่าว แต่โดยเนื้อหาในทางกลับกันทำให้เกิดความแตกต่างขึ้น ในคดีที่บุคคลฐานะต่าง ๆ กัน ได้รับการพิจารณาพิพากษาที่ไม่เหมือนกัน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้รับการพิจารณาเพียงครั้งเดียว ส่วนบุคคลทั่วไปได้รับการพิจารณาถึงสามชั้นศาล การที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำผิดแล้วคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลที่มีจำนวนน้อย จุดบกพร่องอยู่ที่ผู้ที่เริ่มคดีซึ่งก็คือพนักงานสอบสวนไม่มีความเป็นอิสระในการเริ่มคดี การแบ่งแยกการพิจารณาคดีระหว่างผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับบุคคลทั่วไป จึงไม่เป็นเอกภาพในกระบวนการยุติธรรม

2) องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์กรมีหน้าที่ในการร่วมมือกันค้นหาความจริง แต่ในทางปฏิบัติแล้วศาลกลับวางตัวเป็นกลางโดยให้เป็นหน้าที่ของกลุ่มความในการค้นหาความจริง และได้ปฏิบัติอย่างนี้เป็นเวลานาน ทำให้ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยเป็นการต่อสู้ในศาลไปซึ่งไม่ถูกต้องกับระบบ เมื่อมีการต่อสู้ในศาลก็จะมีเทคนิคต่าง ๆ มากมายทำให้ไม่อาจพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลยได้

2.2.3 ผลสรุปของแนวความคิดรากฐานของการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ผลสรุปของแนวความคิดรากฐานของการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็คือ การนำเอาแนวความคิดของการจัดตั้งศาลพิเศษร่วมกับแนวความคิดของการปรับปรุงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมาปรับปรุงให้เกิดเป็นรากฐานแนวความคิดในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ด้วยเหตุผลที่ว่า¹²

¹¹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ก เล่มเดิม. หน้า 64-65.

¹² รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาว่ารัฐธรรมนูญ ตั้งแต่วันที่ 3 พฤษภาคม - 24 กรกฎาคม 2540 (ครั้งที่ 25-27) ในวันที่ 25 มิถุนายน 2540.

1) เหตุที่ไม่สามารถนำตัวผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่กระทำผิดมาลงโทษนั้นมิใช่ว่ามีการฟ้องคดีนี้การเมืองกระทำอันมิชอบต่อหน้าที่แล้วศาลยกฟ้อง แต่ความจริงก็คือแทบจะไม่มี การฟ้องคดีดังกล่าวต่อศาลยุติธรรม ดังนั้นกลไกที่เกิดปัญหาจึงไม่ใช่อยู่ที่ศาลยุติธรรม แต่อยู่ที่ กระบวนการสอบสวนที่จะมีการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดมากกว่า เพราะฉะนั้นการที่จะให้ตั้งศาล พิเศษก็คงไม่แก้ปัญหที่เกิดขึ้น

2) อย่างไรก็ตามข้อดีของศาลพิเศษก็คือ การพิจารณาคดีที่รวดเร็ว เพื่อให้บุคคลที่อยู่ใน ตำแหน่งสำคัญ ๆ ไม่ว่าจะเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด หากกระทำ ความผิดจริงก็ต้องได้รับโทษโดยเร็วที่สุด ในทำนองกลับกันหากบุคคลเหล่านี้เป็นผู้บริสุทธิ์ก็ต้อง ได้รับการประกันว่าเป็นผู้บริสุทธิ์โดยเร็วเช่นกัน เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้อย่างเต็ม ภาภูมิ

2.3 สถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติให้มีการจัดตั้งศาล ฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแสดงให้เห็นเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับ ดังกล่าว ว่าต้องการให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีสถานะดังนี้¹³

2.3.1 เป็นศาลชำนาญพิเศษของระบบศาลยุติธรรม

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นศาลชำนาญพิเศษ ของ ระบบศาลยุติธรรม โดยถูกกำหนดไว้เป็นแผนกหนึ่งของศาลฎีกาตามมาตรา 272¹⁴ ดังนั้น จึงมี สถานะเป็นศาลชั้นต้นที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อ หน้าที่ราชการโดยเฉพาะ คล้ายคลึงกับศาลชำนาญพิเศษอื่น ๆ ของระบบศาลยุติธรรม เช่น ศาล แร่งงานกลาง ศาลภาษีอากรกลาง ศาลล้มละลาย หรือศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง ประเทศกลาง แตกต่างกันไปเพียงแต่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็น ส่วนหนึ่งของศาลฎีกาอันเป็นศาลสูงสุดของระบบศาลยุติธรรม แต่ศาลชำนาญพิเศษอื่นจัดตั้งเป็น ศาลต่างหากไม่รวมอยู่ในศาลฎีกา

2.3.2 มีรูปแบบมาจากศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐของประเทศฝรั่งเศส

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนำเอารูปแบบของศาลยุติธรรม แห่งสาธารณรัฐของประเทศฝรั่งเศสอันเป็นแนวคิดหรือนิติวิธีของระบบศาลพิเศษมาปรับใช้ ได้แก่

¹³ ประเสริฐ โท้วประคิชฐ์. (2546). ปัญหาการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมือง: ศึกษากรณีหลักการทบทวนคำพิพากษา. หน้า 41-42.

¹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219.

1) องค์คณะในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีลักษณะเป็นองค์คณะใหญ่มีจำนวน 9 คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีการลงคะแนนลับ และต้องเลือกเป็นรายคดี การกำหนดองค์คณะใหญ่ก็เพื่อให้เป็นศาลชั้นต้นที่มีอำนาจหน้าที่ในการค้นหาความจริงซึ่งจะทำให้การรับฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติได้

2) ผู้พิพากษาที่จะเป็นผู้พิจารณาพิพากษาต้องเป็นผู้พิพากษาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา เนื่องจากต้องอาศัยประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเป็นอย่างสูง ซึ่งผู้พิพากษาเหล่านี้อย่างน้อยต้องผ่านการพิจารณาพิพากษาในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์มาแล้ว

2.3.3 ผลของคำพิพากษาแตกต่างไปจากศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ

อย่างไรก็ตาม แม้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะนำแนวคิดหรือนิติวิธีตามระบบศาลพิเศษเนื่องจากได้นำเอารูปแบบของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐมาปรับใช้ก็ตาม แต่ผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าวเป็นที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์เพื่อให้มีการตรวจสอบทบทวนคำพิพากษา (Review) ได้ ซึ่งแตกต่างไปจากผลของคำพิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐที่ไม่เป็นที่สุด โดยคู่ความสามารถอุทธรณ์ไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาของประเทศฝรั่งเศส เพื่อให้ทำการตรวจสอบทบทวนในปัญหาข้อกฎหมายได้

2.4 ลักษณะพิเศษของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ลักษณะพิเศษของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากศาลทั่วไปโดยมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 บทบัญญัติในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น เป็นแผนกที่สังกัดอยู่ในศาลฎีกา จึงมีสถานะเป็นส่วนหนึ่งของศาลยุติธรรมนั่นเอง แต่มีความแตกต่างจากแผนกคดีพิเศษอื่น ๆ เพราะเป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นโดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเป็นการเฉพาะเจาะจง ซึ่งในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นเกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ฉบับ 2540 และเมื่อต่อมารัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวถูกยกเลิก รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็ได้บัญญัติให้มีการจัดตั้งศาลดังกล่าวโดยผลของมาตรา 219 วรรคสี่และวรรคห้า ที่บัญญัติว่า

“ให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา โดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโส ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน 9 คนซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีการลงคะแนนลับและให้เลือกเป็นรายคดี

อำนาจหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ และในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง”

จะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ พุทธศักราช 2550 ต่างก็ให้ความสำคัญแก่การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และการปราบปรามการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้เป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติที่ให้มีการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนี้ขึ้น อันแตกต่างจากแผนกคดีพิเศษอื่นๆ ในศาลฎีกา ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ อาทิเช่น ศาลฎีกาแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ¹⁵ หรือศาลฎีกาแผนกคดีล้มละลาย¹⁶ เป็นต้น

2.4.2 องค์คณะผู้พิพากษา

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 219 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาโดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา หรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวนเก้าคนซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับและให้เลือกเป็นรายคดี” จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวเมื่อมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ประธานศาลฎีกาเรียกประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่า ผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกาเป็นองค์คณะผู้พิพากษาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวโดยเร็ว แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสิบสี่วันนับแต่วันยื่นฟ้องคดี โดยจะมีผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกาเป็นผู้ได้รับเลือกเป็นองค์คณะผู้พิพากษาเกินกว่าจำนวนสามคนไม่ได้และให้องค์คณะผู้พิพากษาเลือก ผู้พิพากษาคณะหนึ่งในจำนวนเก้าคนเป็นผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน และให้เลือกเป็นรายคดี ทั้งนี้เพื่อให้มีความเป็นอิสระในการพิจารณาคดี (Independence of Judge) และที่ไม่ให้มีผู้พิพากษาประจำพิจารณาคดี ก็เพื่อ

¹⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539, มาตรา 43 บัญญัติว่า “ให้ประธานศาลฎีกาจัดตั้งแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้นในศาลฎีกาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่อุทธรณ์ขึ้นมา ในการนี้ให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว”.

¹⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542, มาตรา 25 บัญญัติว่า “ให้ประธานศาลฎีกาจัดตั้งแผนกคดีล้มละลายขึ้นในศาลฎีกาเพื่อพิจารณาคดีล้มละลายที่อุทธรณ์ขึ้นมา และให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว”.

ป้องกันนักการเมืองที่รู้อยู่แล้วว่า ผู้พิพากษาท่านใดบ้างจะตัดสินใจ และอาศัยโอกาสต่างๆ เข้ามาทำความรู้จักสนิทสนม ซึ่งเป็นการทำให้เสื่อมเสียต่อความยุติธรรมได้ ในระหว่างนี้ผู้พิพากษาที่ได้รับเลือกสามารถขอลอนตัวจากการได้รับเลือกได้ ด้วยการแถลงต่อที่ประชุมใหญ่ก่อนการลงคะแนน แต่จะลอนตัวได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับมติของที่ประชุมใหญ่นั้นเป็นที่สุด ภายหลังจากที่ได้เลือก ผู้พิพากษามาทำหน้าที่พิจารณาคดีใดคดีหนึ่งแล้ว ต้องประกาศรายชื่อขององค์คณะผู้พิพากษาไว้ที่ศาลฎีกาภายในกำหนด 5 วัน นับแต่วันที่ประชุมใหญ่ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านผู้พิพากษา นอกจากนี้องค์คณะผู้พิพากษาทั้ง 9 คน จะต้องเลือกผู้พิพากษาหนึ่งในนั้น ขึ้นทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนด้วย

2.4.3 หลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษา

ผู้พิพากษาที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นองค์คณะทั้ง 9 คนนั้น ได้รับหลักประกันความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาเป็นพิเศษตามบทบัญญัติในมาตรา 13 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542¹⁷ โดยผู้พิพากษาในองค์คณะจะพ้นจากหน้าที่ในคดีก็ต่อเมื่อมีกรณีใดกรณีหนึ่งตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน ซึ่งได้แก่

- (1) พ้นจากการเป็นข้าราชการตุลาการ
- (2) ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ไปดำรงตำแหน่งที่ศาลอื่น
- (3) ลอนตัวเนื่องจากการคัดค้านผู้พิพากษา และองค์คณะผู้พิพากษามีคำสั่งยอมรับตาม

คำคัดค้านในมาตรา 16

2.4.4 วิธีพิจารณาคดี

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีวิธีพิจารณาคดีซึ่งแตกต่างจากวิธีพิจารณาในคดีอาญาโดยทั่วไป ดังจะเห็นได้จากมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 ซึ่งบัญญัติว่า

“ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา มีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีเพื่อใช้แก่การปฏิบัติงานของศาลได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

¹⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 13 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ผู้พิพากษาที่ได้รับเลือกเป็นองค์คณะผู้พิพากษามีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีจนกว่าจะสิ้นสุดอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ห้ามมิให้มีคำสั่งให้ผู้พิพากษานั้นไปทำงานที่อื่นนอกศาลฎีกา”.

นอกจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ กระบวนพิจารณาในศาลให้เป็นไปตามข้อกำหนดตามวรรคหนึ่ง ในกรณีที่ไม่มีข้อกำหนดดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับสำหรับคดีอาญา และบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับสำหรับคดีกล่าวหาว่าร้ายผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ โดยอนุโลม”

ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น ในเบื้องต้นต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดเสียก่อน สำหรับเรื่องพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้ ก็ให้นำเอาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับสำหรับคดีอาญา และบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับสำหรับคดีกล่าวหาว่าร้ายผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ

2.5 บทบาทหน้าที่ของศาลในการพิจารณาคดีอาญา

การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูง ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ บทบาทหน้าที่ของศาลสูงในการพิจารณาคดีอาญามีความแตกต่างกัน กล่าวคือหน้าที่เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) หรือศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) โดยแต่ละศาลมีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

2.5.1 ศาลพิจารณา (Trial Court) คือศาลที่พิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง ศาลจะต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติ ในการฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติ จึงต้องมีหน้าที่ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานหาความจริงแท้ในข้อเท็จจริงนั้น ซึ่งต้องกระทำโดยการสืบพยาน

ตามบทบัญญัติของกฎหมายไทย ศาลอุทธรณ์เป็นศาลพิจารณา เพราะต้องพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง ตามมาตรา 193 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติว่า “คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกล้มเลิกโดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น”

สำหรับศาลฎีกา บทบัญญัติที่แสดงให้เห็นว่าศาลฎีกาเป็นศาลพิจารณาคดีอาญามาตรา 218 และมาตรา 219 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 218 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย และให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับแต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปี ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง”

มาตรา 219 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกำหนดที่ว่า มานี้ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ข้อห้ามนี้มีให้ใช้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย”

2.5.2 ศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) คือศาลที่ทบทวนเฉพาะข้อกฎหมายเท่านั้น กล่าวคือศาลจะทำการตรวจสอบความถูกต้องในการปรับใช้กฎหมายแก่คดีของศาลล่างหรือ ตรวจสอบว่า ศาลล่างปฏิบัติถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ ศาลสูงของประเทศไทย ที่ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมายมี 2 ชั้นคือ ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา บทบัญญัติที่แสดงถึงหน้าที่ของศาลทบทวนข้อกฎหมายของศาลชั้นต้นคือ มาตรา 245 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติว่า

“ศาลชั้นต้นมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนคดีที่พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุก ตลอดชีวิต ไปยังศาลอุทธรณ์ในเมื่อไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษานั้น และคำพิพากษาเช่นนี้จะยังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะได้พิพากษาอื่น”

ซึ่งบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กฎหมายให้ศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวน ข้อกฎหมายทบทวนเฉพาะข้อกฎหมายเพราะข้อเท็จจริงยุติแล้ว

สำหรับศาลฎีกา บทบัญญัติที่แสดงถึงหน้าที่ของศาลทบทวนข้อกฎหมาย เช่นการ พิจารณาคดีแรงงาน ในมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ที่บัญญัติว่า

“ภายใต้บังคับบทบัญญัติหรือกฎหมายอื่น คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแรงงานให้ อุทธรณ์ได้เฉพาะในข้อกฎหมายไปยังศาลฎีกาภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือ คำสั่งนั้น...” เป็นต้น

จากการศึกษาระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าศาลสูงที่ทำ หน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย มี 2 ชั้นคือ ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา สำหรับศาลที่ทำหน้าที่ศาล พิจารณา มี 3 ชั้นคือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เนื่องจากระบบกฎหมายไทยให้สิทธิใน การอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงได้ถึงศาลฎีกา แต่ในทางวิชาการศาลฎีกาเป็นศาลที่มีหน้าที่ ทบทวนข้อกฎหมายเท่านั้น

สำหรับสถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นมี สถานะเป็นศาลชั้นต้น การทำหน้าที่ของศาลดังกล่าวจึงเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของศาลพิจารณา ที่ต้องทำหน้าที่ในการพิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ดังนั้น เมื่อศาลดังกล่าวมี คำพิพากษาออกมาเป็นเช่นไรแล้ว ผู้ต้องคำพิพากษาก็มีสิทธิในการอุทธรณ์ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริง

และปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญแก่คดีอันสมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลสูงอย่างน้อย 1 ครั้งเพื่อเปิดโอกาสให้ศาลสูงได้ทำการทบทวนและตรวจสอบคำพิพากษาของศาลชั้นต้น เพื่อแก้ไขในข้อผิดพลาดบกพร่องที่อาจปรากฏในคำพิพากษานั้น แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 278 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กลับมิได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นอันจะเป็นปัญหาที่ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 4

บทที่ 3

การทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

สำหรับการศึกษาในส่วนของบทที่ 3 นี้ ผู้เขียนมุ่งเน้นทำการศึกษาใน 3 ประเด็นใหญ่ ๆ โดยในประเด็นแรกจะทำการศึกษาถึงหลักการในการทบทวนคำพิพากษาของศาลตลอดจนสาเหตุและรูปแบบของการทบทวนคำพิพากษา สำหรับการทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาก่อนคดีถึงที่สุดได้แก่การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลโดยทำการศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ของศาลต่างประเทศและหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ของประเทศไทย สำหรับประเด็นที่สองจะเป็นการศึกษาถึงการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศฝรั่งเศสและการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย และสุดท้ายเป็นการศึกษาในประเด็นเรื่องการทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยฝรั่งเศสกับประเทศไทย โดยในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

3.1 หลักการทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญา

สำหรับหลักการทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญามีเนื้อหาประกอบไปด้วยความหมายของหลักการทบทวนคำพิพากษา สาเหตุในการทบทวนคำพิพากษา ตลอดจนรูปแบบในทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญา และสุดท้ายเป็นการศึกษาถึงหลักการพื้นฐานของการทบทวนคำพิพากษา โดยมีเนื้อหา ดังนี้

3.1.1 ความหมายของหลักการทบทวนคำพิพากษา

การทบทวนคำพิพากษา (review) หมายถึงกระบวนการพิจารณาตรวจสอบคำพิพากษาของศาลชั้นต้น (First instance) โดยศาลสูง (Higher instance) เพื่อตรวจสอบทบทวน (Examination) แก้ไขในข้อผิดพลาดบกพร่องที่อาจปรากฏในคำพิพากษาศาลชั้นต้น ตามความมุ่งหมายที่ว่าคำพิพากษาจะต้องมีความถูกต้องสมบูรณ์ (consideration for purpose of correction) ซึ่งการพิจารณาคดีในลักษณะนี้จะต้องตรวจสอบสำนวนคดีในศาลชั้นต้นเป็นหลัก โดยฟังข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนคดีของศาลชั้นต้น ศาลสูงจะไม่รับฟังข้อเท็จจริงเพิ่มเติมอีก ซึ่งเป็นการจำกัดอำนาจหน้าที่ของศาลสูงที่จะไม่รับฟังข้อเท็จจริงนอกเหนือไปจากที่ปรากฏในสำนวนคดี แต่ศาลอาจออกนัยพิจารณาฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจาจะทำให้ศาลเข้าใจข้อเท็จจริงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และอาจช่วยให้

ศาลได้แนวความคิดที่กว้างไกลสามารถนำมาประกอบการตัดสินใจ ซึ่งศาลสูงอาจทำการตรวจสอบ ทบทวนความผิดพลาดบกพร่องในเรื่องต่อไปนี้¹

1) การตรวจสอบทบทวนความผิดพลาดในข้อกฎหมาย (error in law) ซึ่งในกรณีนี้ ศาลสูงอาจทำการตรวจสอบได้ในหลายประเด็น เช่น ตรวจสอบทบทวนการปรับใช้กฎหมาย (Mistaken application of law) หรืออาจจะเป็นการตรวจสอบการตีความกฎหมาย (Interpretation) เพราะการปรับใช้กฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริงในคดีอาญาไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายเสมอไป บางกรณีมีปัญหาว่ากฎหมายนั้นมีเจตนารมณ์อย่างไร ทั้งนี้จึงต้องอาศัยการตีความกฎหมายเพื่อค้นหาเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย การตีความกฎหมายจึงเป็นเรื่องของศิลปะ และเรื่องของศาสตร์ พื้นฐานและความรู้สึกนึกคิดของผู้พิพากษา การตีความกฎหมายจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ผู้พิพากษาหรือผู้ใช้กฎหมายอาจมีข้อผิดพลาดบกพร่องได้ ดังนั้นการตีความกฎหมายที่ผิดพลาด ถือเป็นข้อผิดพลาดบกพร่องประการหนึ่งที่ต้องมีการตรวจสอบทบทวน

2) การตรวจสอบทบทวนความผิดพลาดบกพร่องในขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล (error relate to procedural law) การตรวจสอบในกรณีนี้เป็นการตรวจสอบ โครงสร้างในทางวิธีพิจารณาความ (Procedural formation) ในคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาในทางพิจารณาซึ่งอาจเกิดความผิดพลาดในการวินิจฉัยชี้ขาด (adjudication) เกี่ยวกับวิธีพิจารณาขึ้นได้ เช่น ศาลมีคำสั่งไม่รับฟ้องทั้งที่คดีโจทก์มีมูลความผิด หรือศาลพิจารณาพิพากษาคดีที่ขาดอายุความ แล้วหรือศาลพิจารณาในคดีที่โจทก์ไม่ใช่ผู้เสียหาย เป็นต้น

3.1.2 สาเหตุในการตรวจสอบและการแก้ไขทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญา³

ในกระบวนการวิธีพิจารณาความนั้น ประกอบด้วยโครงสร้างหลัก 2 ส่วน คือ โครงสร้างในส่วนที่เป็นพิธีการ (Procedural Formation) และโครงสร้างส่วนที่เป็นเนื้อหา (Substantive Formation) โดยปกติ คำพิพากษาจะมีความมุ่งหมายที่จะบอกถึงการกำหนดข้อเท็จจริง อันเป็นที่ยุติแล้วกับการปรับใช้กฎหมายว่า ผลในทางกฎหมาย จะเป็นประการใด ไม่ว่าจะมีความผิด เกี่ยวกับการกำหนดข้อเท็จจริงหรือปัญหาจากการปรับใช้กฎหมาย หรือการกำหนดบทลงโทษนั้น ย่อมเกิดข้อผิดพลาดได้เสมอ และข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น จำต้องมีการแก้ไขทบทวนคำพิพากษา และการแก้ไขทบทวนที่สำคัญประการหนึ่ง ก็คือการอุทธรณ์คดี ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมหรือ

¹ ประเสริฐ โท้วประดิษฐ์. เล่มเดิม. หน้า 44-48.

² ชานินทร์ ทรัพย์วิเชียร และวิชา มหาคุณ. การตีความกฎหมาย. หน้า 2.

³ เกียรติศักดิ์ พุฒพันธ์. (2546). การแก้ไขทบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 19.

3.1.2.2 การกำหนดข้อเท็จจริงไม่ถูกต้อง

กระบวนการวิธีพิจารณาศึอาญานั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งแสวงหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดว่าผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่โดยอาศัยกฎเกณฑ์ทางกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน เพื่อเป็นหลักประกันให้ได้ความจริงที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งการที่จะได้ความจริงอันเป็นที่ยุตินั้นก็ต้องดำเนินการตามขั้นตอน เช่น พยานหลักฐานที่รับฟังมายอมรับได้ตามกฎหมายหรือไม่ (Admissibility) หากยอมรับได้ก็มาสู่ขั้นตอนการสอบพยาน (Examination) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการค้นหาความจริงและนำมาสู่ขั้นตอนสุดท้าย คือ การประเมินค่าของพยานหลักฐานที่ได้รับฟังมาทั้งหมด (Evaluation) ว่าน่าเชื่อถือเพียงใด ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์และทักษะของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุนี้เอง การประเมินค่าพยานหลักฐานที่ได้รับฟังมา จึงอาจมีข้อจำกัดหรือมีผิดพลาดเกิดขึ้นได้ ในขณะเดียวกัน การกำหนดข้อเท็จจริงโดยปราศจากเหตุผลมารองรับ อันเป็นสาเหตุให้ต้องมีการตรวจสอบและแก้ไขความผิดพลาดต่อไป

3.1.2.3 การตรวจสอบทบทวนในข้อกฎหมายอื่น

การตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาโดยศาลสูงนอกจากจะตรวจสอบในสองประเด็นที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังต้องตรวจสอบในข้อกฎหมายอื่นๆ จากสำนวนคดีของศาลชั้นต้นอีก แต่ต้องเป็นข้อกฎหมายที่สำคัญอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน เช่น เรื่องเขตอำนาจศาล องค์คณะของผู้พิพากษาที่พิจารณาคดี รวมทั้งการปรับใช้บทลงโทษที่ผิดพลาดก็ถือเป็นปัญหาข้อกฎหมายเช่นเดียวกัน เช่นการลงโทษต่ำกว่าหรือสูงกว่าที่กฎหมายบัญญัติ เป็นต้นหรือในกรณีของศาลฎีปุ่่นก็มีการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างในข้อกฎหมาย เช่น การตีความถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นๆ ความผิดพลาดในการปรับใช้กฎหมายรวมทั้งข้อขัดแย้งในแนวบรรทัดฐานของศาลฎีกาฎีปุ่่นหรือศาลอุทธรณ์ฎีปุ่่น หรือศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ฎีปุ่่นได้มีคำพิพากษาที่แตกต่างกันไปจากบรรทัดฐาน

3.1.2.4 การกำหนดโทษไม่สมควรหรือรุนแรงเกินไป⁷

การกำหนดโทษโดยปกติจะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษาเป็นสำคัญ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงเหตุผลในการลงโทษหรือทฤษฎีในการลงโทษ รวมทั้งเหตุผลในด้านอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา ในส่วนของการอุทธรณ์ โดยหลักไม่มีวัตถุประสงค์ในการโต้แย้งการกำหนดบทลงโทษของผู้พิพากษาโดยตรงเพราะเป็นดุลพินิจ หากแต่เพื่อให้มีการแก้ไขโทษ ให้มีความเหมาะสมและเพื่อป้องกันมิให้จำเลยต้องรับโทษเกินสมควรนั่นเอง

⁷ เกียรติศักดิ์ พุฒพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 22.

3.1.3 รูปแบบในการตรวจสอบและทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญา

รูปแบบในการพิจารณาคดีอาญา ภายหลังจากที่มีการขอแก้ไขทบทวนคำพิพากษาในประเทศต่างๆ ที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ มีการจำแนกลักษณะของการพิจารณาคดีภายหลังจากที่มีการขอแก้ไขทบทวนคำพิพากษาออกได้ 3 ลักษณะ⁸ กล่าวคือ

3.1.3.1 การพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี (Second First-Instance Trial)

การตรวจสอบและทบทวนคำพิพากษาในกรณีแรกได้แก่ การพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดีซึ่งก็คือการพิจารณาข้อเท็จจริงใหม่อีกครั้งเท่าที่สามารถทำได้ โดยจะนำพยานหลักฐานต่างๆ มาสืบใหม่ เว้นแต่มีข้อจำกัดทางกฎหมาย ตัวอย่างเช่น การพิจารณาคดีของประเทศเยอรมันที่เรียกว่า “Berufung” (An Appeal de Novo) ซึ่งเป็นการพิจารณาทั้งกฎหมายและข้อเท็จจริง ก่อนเริ่มพิจารณาใหม่อีกครั้ง โดยศาลจะออกหมายเรียกพยานหรือผู้เชี่ยวชาญที่สืบมาแล้วในศาลชั้นต้น มาทำการสืบพยานใหม่⁹ เว้นเสียแต่ว่าศาลเห็นว่าการสืบพยานดังกล่าวไม่จำเป็น ศาลก็จะไม่ออกหมายเรียก ส่วนในการพิจารณาคดีนั้น ศาลจะอ่านรายงานกระบวนการพิจารณาคดีจนทำให้การที่พยานได้ให้การไว้ให้คู่ความทั้ง 2 ฝ่ายฟังหากยืนยันข้อความเดิม ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาชั้นอุทธรณ์ หากคู่ความฝ่ายใดไม่ยินยอม ก็จะสืบพยานปากนั้นใหม่ทันที ส่วนในประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นระบบคอมมอนลอว์ การอุทธรณ์คดีอาญามีความแตกต่างกัน โดยใช้วิธี ซัมมารีทรีออล (Summary Trial) และอินไดเมนท์ (Indicment) ซึ่งการพิจารณาในลักษณะดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่ไม่มีโทษรุนแรง และมักเริ่มคดีที่ศาลแขวง โดยศาลจังหวัดจะทำหน้าที่พิจารณาคดีใหม่ (Trial De Novo)¹⁰

3.1.3.2 การพิจารณาในลักษณะของการแก้ไขทบทวน (Review)

สำหรับรูปแบบในการตรวจสอบและทบทวนคำพิพากษา ในรูปแบบที่สองก็คือ การพิจารณาในลักษณะของการแก้ไขทบทวน โดยหลักจะเป็นการแก้ไขทบทวนเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย แต่ในบางกรณี อาจพิจารณาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและในปัญหาข้อกฎหมายพร้อมกันได้ โดยจะยึดจำนวนของศาลชั้นต้น ในฐานะศาลที่เริ่มคดีเป็นหลัก และจำกัดหน้าที่ของศาลอุทธรณ์ในการพิจารณาข้อเท็จจริง เพื่อจำกัดประเด็นในการพิจารณาได้แคบลง ศาลอุทธรณ์จะทำหน้าที่ค้นหาความไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นในการพิจารณาของศาลชั้นต้น ตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษ การแก้ไขทบทวนจะมี 2 ลักษณะ คือ

- 1) แก้ไขทบทวนทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

⁸ แหล่งเดิม.

⁹ แหล่งเดิม.

¹⁰ สุนัย มโนมัยอุดม. (2545). ระบบกฎหมายอังกฤษ. หน้า 130-136 และ หน้า 197-205.

2) แก้ไขทบทวนในปัญหาเฉพาะข้อกฎหมาย

ในระบบคอมมอนลอว์ การวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่ของลูกขุน ศาลมักไม่เข้าไปก้าวท้าวในการรับฟังข้อเท็จจริงซึ่งเป็นดุลพินิจของลูกขุน การอุทธรณ์ข้อเท็จจริงจึงเท่ากับเป็นการโต้แย้งดุลพินิจในการวิเคราะห์วินิจฉัยข้อเท็จจริงของลูกขุนซึ่งมักไม่ค่อยเกิดขึ้น และจะไม่มี การสืบพยานใหม่ แต่จะพิจารณาสำนวนคดีของศาลชั้นต้นประกอบคำให้การของกลุ่มความเป็นหลัก และฟังสถานการณ์ประกอบ ส่วนในเยอรมันการแก้ไขทบทวนจะกระทำได้ก็แต่เฉพาะแต่ในปัญหา ข้อกฎหมายเท่านั้น ซึ่งเรียกว่า “Revision”¹¹ ดังเช่น สหรัฐอเมริกาในทางทฤษฎีจะถือว่าการแก้ไข ทบทวน จะกระทำได้เฉพาะในประเด็นปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น โดยศาลอุทธรณ์จะยอมรับ ข้อเท็จจริงจากศาลชั้นต้นเป็นที่ยุติการอุทธรณ์จะเป็นลักษณะของการจับผิดในการปรับใช้กฎหมาย (Catch Legal Error) แต่ปัญหาข้อเท็จจริงก็อาจอุทธรณ์ได้ เป็นต้น

3.1.3.3 การรับฟังพยานหลักฐานใหม่ในชั้นอุทธรณ์

รูปแบบในการตรวจสอบและทบทวนคำพิพากษาในรูปแบบสุดท้าย ซึ่งก็คือการ รับฟังพยานหลักฐานใหม่ในชั้นอุทธรณ์ ซึ่งคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” (Fresh Evidence) นั้น หมายถึงพยานหลักฐานที่มีได้ถูกอ้างอิงในศาลชั้นต้น และเพิ่งพบภายหลังจากศาล ได้มีคำพิพากษา ไปแล้ว การรับฟังพยานหลักฐานใหม่ในชั้นอุทธรณ์นั้น ขึ้นอยู่กับการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์เป็น หลัก ถ้าเป็นการพิจารณาใหม่ทั้งคดี ขอบเขตของการรับฟังพยานหลักฐานใหม่ย่อมกว้างขวางกว่า แต่ถ้าเป็นการแก้ไขทบทวนแล้ว การรับฟังพยานหลักฐานใหม่ มักจะมีข้อจำกัด ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผล ที่ว่าศาลอุทธรณ์อยู่ในฐานะเช่นเดียวกับศาลชั้นต้น การพิจารณาข้อเท็จจริงและการปรับใช้ข้อ กฎหมายนั้นย่อมต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่มีอยู่ในขณะที่ศาลชั้นต้น ได้พิพากษา คดี เพราะโดยหลักศาลอุทธรณ์จะทำหน้าที่แก้ไขทบทวนข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงที่ ศาลชั้นต้น ได้พิจารณาตัดสินแล้วเท่านั้น ฉะนั้นพยานหลักฐานใหม่ที่มีได้อ้างอิงในศาลชั้นต้นจึงไม่สามารถ หยิบยกขึ้นมาก่ออ้างในศาลอุทธรณ์ได้¹²

3.1.4 การทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาก่อนคดีถึงที่สุด

การแก้ไขทบทวนคำพิพากษาคดีอาญาโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ประเภทโดยพิจารณา ถึงสภาวะของคำพิพากษานั้นเองว่า ถึงที่สุดแล้วหรือยังไม่ถึงที่สุด โดยแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอนคือ การแก้ไขคำพิพากษาก่อนคดีจะถึงที่สุด และการแก้ไขทบทวนคำพิพากษาลงคดีถึงที่สุดแล้ว สำหรับการแก้ไขทบทวนคำพิพากษาก่อนคดีจะถึงที่สุดอันเป็นวิธีการที่สำคัญได้แก่การอุทธรณ์คำ พิพากษาโดยมีรายละเอียดดังนี้

¹¹ เกียรติศักดิ์ พุฒพันธ์. เล่มเดิม. หน้า 24.

¹² แหล่งเดิม.

3.1.4.1 การอุทธรณ์คำพิพากษา¹³

1) แนวความคิดเกี่ยวกับการอุทธรณ์

แนวความคิดทางกฎหมายของการควบคุมทางศาลหรือการอุทธรณ์ฎีกานั้น มีที่มาจากเจตนารมณ์โดยทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องหลักประกันของกระบวนการยุติธรรมที่ดีและเรื่องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของกระบวนการยุติธรรมความหลากหลายของกลไกเกี่ยวกับการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาล จะเป็นหลักประกันที่มีประสิทธิภาพของหลักฟังความสองฝ่ายและสิทธิในการต่อสู้คดี รวมทั้งยังช่วยให้มีการแก้ไขข้อผิดพลาดของศาล หรือกล่าวโดยทั่วไปเท่าๆกัน เป็นการให้โอกาสอีกครั้งในการที่คู่ความได้ต่อสู้คดี จากเจตนารมณ์โดยทั่วไปดังกล่าวการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลไปยังศาลสูงในประเทศ จึงถือเสมือนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยคู่ความควรมีสิทธิที่จะให้ศาลสูงเป็นผู้ควบคุมตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่าง เพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลล่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หรือกระบวนการพิจารณา หรือให้ชี้ขาดในปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญ ทั้งนี้ตามหลักของกระบวนการพิจารณาที่ประสงค์จะให้เป็นหลักประกันในความถูกต้องของคำพิพากษา การอุทธรณ์ฎีกาจึงเป็นเรื่องของความเป็นอิสระและเปิดโอกาสให้กับคู่ความทุกฝ่าย ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด¹⁴ อย่างไรก็ตามการอุทธรณ์นั้น ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาคดีนั้นใหม่ซ้ำอีกครั้งหนึ่งเพราะคดีนั้นได้เสร็จสิ้นไปโดยคำพิพากษาของศาลอันมีผลบังคับตามกฎหมายแล้ว จึงจะมีการรื้อฟื้นเพื่อพิจารณาใหม่อีกไม่ได้ การอุทธรณ์จึงเป็นเพียงการแก้ไขความไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นในการพิจารณาคดีเท่านั้น ส่วนจะทำการแก้ไขด้วยกระบวนการอย่างไรนั้นต้องเป็นไปตามกฎหมายของแต่ละประเทศตามความจำเป็นของประเทศนั้นๆ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการอุทธรณ์เป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา และความไม่ถูกต้องที่จะต้องแก้ไขได้แก่ ความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา ซึ่งเนื้อหาของคำพิพากษานั้นประกอบด้วย การกำหนดข้อเท็จจริง การใช้กฎหมายและการกำหนดโทษ

สำหรับการแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงนั้นเป็นความพยายามที่จะประนีประนอมระหว่างความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษากับความต้องการความยุติธรรมในแต่ละคดี การยอมให้มีการแก้ไขนั้นก็เพื่อให้ได้ความจริงที่ถูกต้องที่สุดซึ่งเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ของคู่ความโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์ของจำเลย

ส่วนการแก้ไขความไม่ถูกต้องในการใช้กฎหมายนั้นต้องแก้ไขส่วนที่เป็นเนื้อหาของคำพิพากษาและคำวินิจฉัยชี้ขาดในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาการแก้ไขนั้นเป็นการ

¹³ แหล่งเดิม.

¹⁴ วรรณชัย บุญบำรุง. (2548). *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2*. หน้า 184-185.

ประนีประนอมระหว่างความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษากับความแน่นอนในเนื้อหาของกฎหมายในสถานะที่ไม่มีตัวตน (abstract law) ซึ่งในกรณีเช่นนี้จะต้องคำนึงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการตีความกฎหมาย (uniformity)

ในการกำหนดโทษซึ่งเป็นเนื้อหาของคำพิพากษาส่วนหนึ่งนั้น อาจจะกล่าวได้ว่าการอุทธรณ์ไม่ใช่เป็นการแก้ไขการกำหนดโทษที่ไม่ถูกต้องแต่เป็นการแก้ไขให้การกำหนดโทษ มีแบบฉบับเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากการกำหนดโทษเป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละคน การจะกำหนดโทษมากน้อยเพียงใดนั้นมักต้องคำนึงถึงเหตุผลในด้านอาชญากรรมและทัณฑวิทยาด้วย แต่การอุทธรณ์นั้นมีความประสงค์ที่จะให้ศาลอุทธรณ์ได้ควบคุมการใช้ดุลพินิจของศาลชั้นต้นเพื่อป้องกันมิให้จำเลยต้องได้รับโทษหนักเกินไปอำนาจเช่นนี้เรียกว่า supervisory power

การแก้ไขความไม่ถูกต้องโดยการอุทธรณ์นี้เป็นที่แน่นอนว่าย่อมทำให้คดีต้องยืดเยื้อออกไป (prolong) คือแทนที่คดีจะเสร็จสิ้นลงไปแล้วโดยคำพิพากษาของศาลชั้นต้นคดีนั้นต้องมีการพิจารณาต่อไปอีกการที่คดีต้องเนิ่นช้าออกไปนี้ย่อมก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ผู้ถูกกล่าวหาทั้งที่สามารถจะแลเห็นได้และไม่สามารถจะแลเห็นได้ เพราะผู้ถูกกล่าวหาจะอยู่ในฐานะของผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดเป็นเวลานานจนกว่าคดีจะเสร็จสิ้น นอกจากนี้ยังเกิดผลเสียในแง่ของการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพราะในระหว่างที่มีการอุทธรณ์นั้นพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีอาจจะสูญหายและความทรงจำของพยานบุคคลอาจจะเลือนรางหรือลืมเลือนไปได้ สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นอุปสรรคในการค้นหาความจริงให้ปรากฏซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพิจารณาคดีอาญา ฉะนั้นกระบวนการพิจารณาต่างๆ ของการอุทธรณ์ในคดีอาญาจึงควรเป็นไปด้วยความรวดเร็วปราศจากความล่าช้าโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

กล่าวโดยสรุป การอุทธรณ์เป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องที่ปรากฏในเนื้อหาของคำพิพากษาซึ่งมีลักษณะสำคัญพอจะสรุปได้ดังนี้คือ

(1) การอุทธรณ์เป็นการคัดค้าน (objection) คำพิพากษาของศาลโดยกล่าวอ้างว่าคำพิพากษานั้นไม่ถูกต้องเพื่อแก้ไขความเห็นในการกำหนดข้อเท็จจริงหรือการใช้กฎหมายซึ่งคำพิพากษานั้นยังไม่มีผลผูกพันอันถึงที่สุด (finally-binding) การอุทธรณ์เป็นการแก้ไขคำพิพากษาที่ไม่ถูกต้องโดยใช้คำพิพากษาเช่นเดียวกันโดยศาลที่อยู่ในลำดับที่เหนือกว่า

(2) เนื้อหาที่เป็นคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์นั้นย่อมมีผลผูกพันศาลในลำดับที่ต่ำกว่าให้ปฏิบัติตามไม่มีกฎหมายของประเทศใดให้คำพิพากษาของศาลล่างผูกพันศาลในลำดับที่สูงกว่า

(3) การอุทธรณ์เป็นการชะลอ (stay) มิให้คำพิพากษาของศาลที่เริ่มคดีมีผลบังคับและเป็นการโอนคดีไปสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์โดยศาลที่พิจารณาคดีอยู่เดิมนั้นไม่มีอำนาจพิจารณาคดีนั้นอีกในเมื่อมีการโอนคดีไปแล้วเว้นแต่จะได้รับการโอนคดีกลับมาจากศาลอุทธรณ์

สำหรับในทัศนะของนักวิชาการทางนิติศาสตร์แห่งประเทศไทยตะวันตกยังได้ให้เหตุผลในการอุทธรณ์อีกอย่างน้อย 3 ประการซึ่งได้แก่

(1) การอุทธรณ์ในคดีอาญาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการอุทธรณ์ของจำเลยนั้นเป็นโอกาสที่จะช่วยแก้ไขเยียวยาให้แก่บุคคลที่ถูกตัดสินโดยไม่ถูกต้องว่ากระทำความผิดทั้งนี้ในทางทฤษฎีของฝ่ายคอมมอนลอว์นั้น คำว่า “ถูกตัดสินโดยไม่ถูกต้องว่ากระทำความผิด” (Wrongly Convicted Person) อาจมีความหมายกว้างกว่าความหมายของฝ่ายประเทศซีวิลลอว์ที่ใช้ระบบไต่สวน เพราะในประเทศคอมมอนลอว์ที่ใช้ระบบกล่าวหาานั้น ถือหลักว่าศาลจะตัดสินว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดได้ ก็ต่อเมื่อ โจทก์สามารถนำพยานหลักฐานมานำสืบพิสูจน์ได้ จนปราศจากข้อสงสัย ดังนั้น การอุทธรณ์นอกจากจะเป็นการรักษาสิทธิของจำเลยซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์จริงๆ แล้วยังช่วยรักษาสิทธิของจำเลยที่จะทักท้วงว่าพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ ยังไม่มีน้ำหนักพอในอันที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยโดยปราศจากข้อสงสัยอีกด้วย

(2) การอุทธรณ์ในคดีอาญาเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเที่ยงธรรม (Fair Trial) เพราะหากกระบวนการในการพิจารณาของศาล เป็นไปโดยขาดความเที่ยงธรรมแล้ว โอกาสที่จำเลยจะถูกตัดสินโดยไม่ถูกต้องว่า การกระทำความผิดดังกล่าวใน (1) ย่อมเกิดขึ้นได้มาก สิทธิอุทธรณ์ของจำเลย จึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องควบคุมคุณภาพ (Quality Control Device) ที่จะช่วยยับยั้งความไม่เที่ยงธรรม มิให้เกิดขึ้น ตลอดจนแก้ไขความไม่เที่ยงธรรมในขั้นตอนการพิจารณาของศาลล่าง

(3) การอุทธรณ์ในคดีอาญา เป็นการช่วยให้เกิดความเป็นเอกภาพในการวินิจฉัยคดี ทั้งนี้ เพราะศาลชั้นต้น อาจมีการใช้ดุลพินิจแตกต่างกันได้หลากหลาย อาทิ ความหนักเบาในการกำหนดโทษหรือการใช้ดุลพินิจว่าจะรอการลงโทษให้แก่จำเลยหรือไม่ ตลอดจน ดุลพินิจในการปรับใช้กฎหมายและการตีความกฎหมาย นอกจากนั้นในระบบคอมมอนลอว์ ซึ่งใช้กฎหมายจารีตประเพณีแทนกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยฝ่ายตุลาการจะสร้างหลักเกณฑ์ ขึ้นมาจากการวินิจฉัยคดี แล้วคดีต่อๆ มา ก็จะยึดถือแนววินิจฉัยนั้น เป็นบรรทัดฐานในอนาคตต่อไป¹⁵

¹⁵ วีรพล ปานะบุตร. (2549). การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง: สิทธิในการอุทธรณ์ หายไปไหน. หน้า 32-33.

2) ระบบการอุทธรณ์

การอุทธรณ์เป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาซึ่งเป็นสิทธิของคู่ความที่สามารถโต้แย้งคำพิพากษาของศาลชั้นต้นได้ หากพบว่ามีความบกพร่องจากการกระทำของศาลล่าง สิทธิในการอุทธรณ์จึงเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่สิทธิที่มีมาแต่เดิม (Inherent Right) หรือสิทธิขั้นมูลฐาน การอุทธรณ์จึงไม่ใช่การบังคับ ฉะนั้นคู่ความจึงอาจไม่ใช่สิทธิหรือสละสิทธิในการอุทธรณ์ได้

แต่อย่างไรก็ตาม ในการปล่อยให้คู่ความใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้ทุกรณีย่อมกระทบกระเทือนถึงความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษา และความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาย่อมไม่อาจมีขึ้นได้ ซึ่งจะทำให้ประชาชนเสื่อมความศรัทธาในกระบวนการยุติธรรม แต่ถ้าความไม่ถูกต้องนี้ไม่มีการแก้ไขเสียเลยก็ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงทำให้แต่ละประเทศวางแนวทางและหลักเกณฑ์ในการให้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาว่าจะทำได้มากน้อยเพียงใด โดยการเลือกใช้นั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับสภาพของสังคมและศาลของตนเอง

ระบบการอุทธรณ์ในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 ระบบ กล่าวคือ ระบบสิทธิ (Appeal as of Rights) และระบบอนุญาติ (Discretionary Appeal)¹⁶ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ระบบสิทธิ

ระบบสิทธิ (Appeal as of Rights) หมายถึงระบบของการอุทธรณ์ฎีกาที่เปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้อย่างกว้างขวาง โดยถือว่าการอุทธรณ์ฎีกาเป็นสิทธิของคู่ความการห้ามอุทธรณ์เป็นข้อยกเว้นซึ่งจะทำในรูปแบบของการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกา ซึ่งประเทศไทยใช้ระบบดังกล่าวนี้ นอกจากนี้ญี่ปุ่น อินเดีย ปากีสถาน ก็ใช้ระบบดังกล่าวด้วยเหมือนกัน

การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงตามกฎหมายไทยนั้นถือว่าเป็นสิทธิของคู่ความที่จะอุทธรณ์ได้เสมอเว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติห้ามมิให้อุทธรณ์ไว้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงพุทธศักราช 2499 ซึ่งสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงของโจทก์จะถูกจำกัดมากกว่าของจำเลย แต่การจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าวส่วนใหญ่จะไม่ใช้การจำกัดที่เด็ดขาดหากผู้พิพากษาอนุญาตหรืออัยการสูงสุดรับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ คู่ความก็สามารถอุทธรณ์ได้ แสดงให้เห็นว่า สิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงนั้นคล้ายคลึงกับระบบซีวิลลอว์ที่ถือหลักเสรีภาพในการอุทธรณ์ (liberality of appeal) และการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงตามกฎหมายไทย

¹⁶ สติต เล็ง ไชยสง. ทางแก้ปัญหาดุลยภาพค้ำถั่งในศาลสูง” (รายงานการศึกษาดูงานศาลประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน). หน้า 170-171.

คู่ความจะได้รับการพิจารณาอีก 2 ชั้น กล่าวคือ ศาลชั้นต้นทำหน้าที่ในฐานะผู้กำหนดหรือวินิจฉัยข้อเท็จจริงศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจและแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้น ส่วนศาลฎีกาจะทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจและแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงของศาลอุทธรณ์ต่างจากระบบกฎหมายของประเทศอื่นๆ ที่ถือว่าระบบการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงเป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาของศาลที่เริ่มคดีเท่านั้น แต่ไม่มีการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์อีกชั้นหนึ่ง การอุทธรณ์คำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริงจึงทำได้เพียงชั้นเดียวเท่านั้น

ในการพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงโดยปกติศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะพิจารณาจากสำนวนคดีที่ศาลชั้นต้นส่งมาจึงเป็นการพิจารณาโดยการตรวจสำนวนแล้วมีความเห็นซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบของคำพิพากษาไม่ว่าจะเป็นการพิพากษายืน แก้ หรือกลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือของศาลอุทธรณ์ก็ตามอันเป็นลักษณะของการทบทวนคดี(review) แต่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาอาจนัดหรืออนุญาตให้คู่ความมาแถลงการณ์ด้วยปากตามที่คู่ความร้องขอไว้ หรือมีการสืบพยานในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้ไม่ว่าจะเป็นการสืบพยานโจทก์หรือพยานจำเลยหรือพยานของศาลเองซึ่งในทางปฏิบัติไม่ค่อยจะมีให้เห็นมากนัก

สำหรับการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายคู่ความมีเสรีภาพในการใช้สิทธิอุทธรณ์โดยได้รับการพิจารณาอีก 2 ชั้น เช่นเดียวกับการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

การพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในลักษณะของการทบทวนคดีโดยปกติแล้วศาลอุทธรณ์จะไม่เข้าไปก้าวล่วงในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้นศาลอุทธรณ์จะทำหน้าที่เพียงตรวจและหาข้อบกพร่อง เมื่อพบข้อบกพร่องก็จะย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นทำการแก้ไขตามแนวทางที่ศาลอุทธรณ์ชี้แนะเท่านั้นแต่ตามกฎหมายไทยแม้การพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงจะเป็นลักษณะของการทบทวนคดีก็ตามแต่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงต่างๆ ในคดีเอง ซึ่งตามหลักของการพิจารณาคดีในลักษณะของการทบทวนคดีนั้นไม่อาจกระทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการวินิจฉัยความน่าเชื่อถือและความสามารถในการจดจำของพยานอันเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องมือในการค้นหาความจริงในเรื่องพยานหลักฐานซึ่งต้องอาศัยการได้เห็นและได้ฟังพยานหลักฐานนั้นมาเองโดยตลอด เมื่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาไม่ได้ออกนั่งพิจารณาสืบพยานต่างๆ เองเลยจึงไม่อาจที่จะวินิจฉัยในเรื่องความน่าเชื่อถือและความสามารถในการจดจำของพยานได้ ดังนั้นศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะวินิจฉัยในเรื่องดังกล่าวได้ควรมีการออกนั่งพิจารณาสืบพยานด้วยเพื่อให้การพิจารณาข้อเท็จจริงได้ความจริงที่กระจ่างชัดและเป็นไปโดยถูกต้องที่สุด

สิทธิในการอุทธรณ์ตามกฎหมายไทยปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น” แสดงว่ากฎหมายได้วางหลักเกณฑ์สำคัญ คือให้สิทธิแก่คู่ความที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นได้ หากไม่ต้องห้ามตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ดังนั้นหากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดห้ามอุทธรณ์ไว้ คู่ความย่อมมีอำนาจอุทธรณ์ได้เสมอ เช่น ศาลมีอำนาจวินิจฉัยว่าบุคคลที่ถูกควบคุมฐานเป็นภัยต่อสังคมตามคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน มีพฤติการณ์ที่เป็นภัยต่อสังคมจริงตามที่ระบุกรณีไว้หรือไม่เมื่อศาลมีคำสั่งอย่างไรแล้ว ผู้ร้องหรือผู้คัดค้านย่อมอุทธรณ์ได้ หรือกรณีที่บุคคลภายนอกร้องขอคืนของกลางนั้น ไม่มีกฎหมายจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ ผู้ร้องจึงมีสิทธิอุทธรณ์ได้ เป็นต้น

ตามถ้อยคำในมาตรา 193 แสดงให้เห็นว่าเฉพาะคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นเท่านั้นที่ยอมให้มีการอุทธรณ์ได้ ดังนั้นแม้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 24(1) จะบัญญัติให้ผู้พิพากษาคณะหนึ่งมีอำนาจออกหมายเรียกและหมายอาญาอันได้แก่ หมายจับ หมายขัง หมายจำคุก หมายค้น และหมายปล่อยได้ก็ตาม แต่หมายเรียกและหมายอาญาดังกล่าวนั้นมิใช่คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นที่จะอุทธรณ์ได้ ดังนั้นหากคู่ความเห็นว่าการออกหมายเรียกหรือหมายอาญาของศาลชั้นต้นได้กระทำไปโดยผิดพลาดหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายอย่างไรคู่ความก็ชอบที่จะร้องขอให้ศาลชั้นต้นนั้นพิจารณาสั่งแก้ไขจะอุทธรณ์คัดค้านว่าการออกหมายอาญาของศาลชั้นต้นเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ได้เพราะหมายอาญาที่ศาลชั้นต้นออกนั้นมิใช่คำพิพากษาหรือคำสั่งที่จะอุทธรณ์ได้¹⁷

(2) ระบบอนุญาต

ระบบของการใช้ดุลพินิจที่จะรับคดีหรือระบบอนุญาต (discretionary appeal) หมายถึง ระบบของการอุทธรณ์ที่ถือว่าการอุทธรณ์เป็นสิ่งที่กฎหมายห้ามคู่ความสามารถอุทธรณ์ได้ต่อเมื่อมีบทบัญญัติของกฎหมายวางข้อยกเว้นไว้เฉพาะบางกรณีเท่านั้น โดยทั่วไปแม้ว่าประเทศใดจะเลือกใช้ระบบของการใช้ดุลพินิจที่จะรับคดีหรือระบบอนุญาตเป็นหลักในการอุทธรณ์ก็ตามการอุทธรณ์ในครั้งแรกนั้นกฎหมายมักจะอนุญาตให้ทำได้เสมอทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย แต่การอุทธรณ์ในครั้งที่สองนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่กฎหมายห้ามหรืออนุญาตให้กระทำได้ในบางกรณีเท่านั้นประเทศที่ใช้ระบบของการใช้ดุลพินิจที่จะรับคดีหรือระบบอนุญาตเป็นหลักได้แก่ ประเทศเยอรมนีและฝรั่งเศส ระบบนี้มีทั้งการขออนุญาตศาลล่างผู้ตัดสินคดี

¹⁷ ธานีศ เกศพิทักษ์. (2553). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. หน้า 592-593.

ให้รับรองหรืออนุญาตและการอุทธรณ์โดยขออนุญาตศาลสูงเพราะเมื่อศาลล่างตัดสินแล้วก็ไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยวกับคดีนั้นอีก แต่ควรเป็นดุลพินิจของศาลสูงที่จะพิจารณาว่าศาลล่างทำถูกต้องหรือไม่ การใช้ดุลพินิจของศาลสูงเป็นการตรวจสอบการกระทำของศาลล่างอยู่ในตัว ถ้าศาลสูงดูสำนวนแล้วเห็นว่า ศาลล่างตัดสินคดีถูกต้องหรือมีความบกพร่องเพียงเล็กน้อย ศาลสูงก็จะไม่อนุญาตให้อุทธรณ์ การที่ให้ศาลล่างผู้ตัดสินคดีเป็นผู้ที่จะต้องรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์นั้นเป็นการฝืนใจของผู้ตัดสินที่จะรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์เพื่อกลับคำวินิจฉัยของตนเอง ซึ่งการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์โดยให้เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษานั้นๆ ย่อมไม่อาจเป็นหลักประกันที่เพียงพอแก่คู่ความ และหากศาลล่างรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์แล้ว ศาลสูงจะต้องรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาตามกฎหมาย ซึ่งในบางครั้งอาจไม่ใช่ปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลสูงจึงเป็นการเพิ่มภาระแก่ศาลสูงโดยไม่จำเป็น

3) ลักษณะของการอุทธรณ์ในคดีอาญา

(1) การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

ปัญหาข้อเท็จจริงเป็นปัญหาที่ต้องพิจารณาว่าได้มีการกระทำหรือเหตุการณ์หรือพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นหรือมีอยู่จริงดังที่ได้มีการกล่าวอ้างหรือไม่ เรียกว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งศาลต้องใช้ดุลพินิจวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงว่าจะรับฟังข้อเท็จจริงอย่างไร¹⁸ กล่าวคือ เป็นปัญหาการได้เถียงดุลพินิจของศาลได้แก่ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐาน ดุลพินิจในการลงโทษ ดุลพินิจในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง จึงเป็นการคัดค้านในเรื่องดุลพินิจต่างๆ ของศาล ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานการกำหนดโทษ การลงโทษหรือรอการลงโทษ เช่นอุทธรณ์ขอให้ลงโทษจำเลยสถานเบาหรืออุทธรณ์ว่าพยานโจทก์รับฟังไม่ได้ว่าจำเลยกระทำความผิดหรืออุทธรณ์ว่าพนักงานสอบสวนไม่ได้ทำแผนที่เกิดเหตุและไม่ให้จำเลยนำชี้ที่เกิดเหตุ หรืออุทธรณ์ว่าจำเลยไม่ได้ทำร้ายผู้เสียหายหรืออุทธรณ์ว่าจำเลยไม่ได้ให้การรับสารภาพตามที่ถามแปลให้ฟัง หรืออุทธรณ์ว่าผู้เสียหายสมัครใจเข้าต่อสู้กับจำเลยจึงไม่ใช่ผู้เสียหายหรืออุทธรณ์ขอให้ไม่รอการลงโทษ เป็นต้น¹⁹

การเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงนั้นเพราะมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้ความจริงที่ตรงแท้ ตามหลักกฎหมาย

¹⁸ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2553). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง*. หน้า 347.

¹⁹ สุชาติ รุ่งทรัพย์ธรรม. (2548). *ย่อหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น อุทธรณ์และฎีกา*. หน้า 81.

คอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ที่วางหลักไว้ว่า ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เป็นพิเศษแล้วจะมีการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงไม่ได้ ดังนั้นหากไม่มีการอุทธรณ์ข้อเท็จจริงย่อมเป็นอันยุติตามคำพิพากษาของศาลเริ่มต้นคดี แต่โดยปกติแล้วการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงจะทำให้ครั้งหนึ่งเป็นอย่างน้อย และในบางกรณีก็มีการจำกัดการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงเพื่อป้องกันคดีที่ไม่มีสาระขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ สำหรับการอุทธรณ์ตามกฎหมายของไทยนั้นถือหลักว่า คดีทุกคดีสามารถอุทธรณ์ได้ เว้นแต่จะมีบทบัญญัติห้ามอุทธรณ์จึงจะไม่มีสิทธิอุทธรณ์

ตามกฎหมายของอังกฤษจะไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ ของศาล เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ และการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงนั้นย่อมทำได้โดยสมบูรณ์ เว้นแต่จะมีข้อจำกัดบางประการ คดีความผิดที่พิจารณาในศาลแขวงสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลจังหวัดได้โดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ ซึ่งอุทธรณ์ได้ทั้งคำตัดสินลงโทษและคำพิพากษาลงโทษ แต่ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพคงอุทธรณ์ได้เฉพาะคำพิพากษาลงโทษเท่านั้นเพื่อให้มีการลดหย่อนผ่อนโทษ และถ้าเป็นความผิดที่พิจารณาในศาลจังหวัดซึ่งเป็นการพิจารณาคดีโดยลูกขุนต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาและการอุทธรณ์เฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อเท็จจริงร่วมกับปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาอื่นๆ ต้องได้รับอนุญาตจากศาลอุทธรณ์หรือคำรับรองจากผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีนั้นหากไม่มีการอนุญาตหรือคำรับรองจะอุทธรณ์ไม่ได้วิธีการเช่นนี้เป็นการกั้นกรงมิให้คดีที่ไม่มีสาระขึ้นไปสู่ศาลอุทธรณ์การอุทธรณ์นั้นสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งคำตัดสินลงโทษและคำพิพากษาลงโทษ และคำตัดสินของศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ไม่ว่าจะเป็นศาลจังหวัดหรือศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญานี้เป็นที่สุดจะอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นอีกไม่ได้แล้ว

ในสหรัฐอเมริกาสิทธิในการอุทธรณ์ชั้นแรกนั้นเป็นสิทธิอย่างหนึ่งโดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย การอุทธรณ์จึงไม่มีข้อจำกัดใดๆ ทั้งสิ้นในคดีความผิดเล็กน้อยที่พิจารณาในศาลแขวงอันเป็นศาลที่มีเขตอำนาจจำกัด การอุทธรณ์จึงต้องอุทธรณ์ไปยังศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป ถ้าจำเลยต้องการอุทธรณ์ก็จะได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน แต่ถ้าคดีนั้นผู้พิพากษาอาชีพเป็นผู้พิจารณาซึ่งเป็นศาลใหญ่ๆ ก็จะไม่ได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน ระบบการอุทธรณ์ของสหรัฐอเมริกาในคดีความผิดเล็กน้อยนี้ต่างกับอังกฤษกล่าวคือ การอุทธรณ์ของอังกฤษเป็นการอุทธรณ์ทั้งคำตัดสินลงโทษและคำพิพากษา แต่ในสหรัฐอเมริกาไม่มีการอุทธรณ์ในเรื่องของการกำหนดโทษตามคำพิพากษาเมื่อศาลแขวงได้กำหนดโทษภายในอำนาจกำหนดโทษของศาลแขวงและการกำหนดโทษนั้นอยู่ในขอบเขตของอัตราโทษขั้นสูงและขั้นต่ำของโทษในความคิดนั้นๆ สำหรับความผิดที่มีโทษรุนแรงซึ่งต้องพิจารณาในศาลที่มีเขตอำนาจ

ทั่วไปนั้นสามารถอุทธรณ์ได้โดยไม่มีข้อจำกัดใดๆหรือไม่ต้องได้รับอนุญาตหรือมีคำรับรอง เพราะการอุทธรณ์ในชั้นแรกนี้ถือเป็นสิทธิ

ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ การอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงไม่มีข้อจำกัดใดๆ และไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือมีคำรับรองคู่ความจริงมีสิทธิอุทธรณ์ได้เสมอตามหลักเสรีภาพในการอุทธรณ์(liberality of appeal) ระบบนี้ยอมให้มีการอุทธรณ์ได้อย่างน้อยขั้นหนึ่งเพื่อแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริง ซึ่งในประเทศเยอรมนีเรียกว่า “Berufung” และในประเทศญี่ปุ่นเรียกว่า “koso appeal”²⁰ ซึ่งเป็นการอุทธรณ์ทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย มีข้อนำสังเกตเกี่ยวกับการพิจารณาความผิดอาญาที่ร้ายแรงในประเทศเยอรมนีโดยองค์คณะที่เรียกว่า “Grosse Strafkammer” ซึ่งองค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน และผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คน การพิจารณาข้อเท็จจริงโดยองค์คณะดังกล่าวถือเป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์เป็นอย่างอื่นต่อไปได้อีก คงอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น หลักเสรีภาพในการอุทธรณ์ดังกล่าวจึงไม่ใช้กับการพิจารณาโดยองค์คณะนี้ เพราะถือว่าการพิจารณาโดยองค์คณะดังกล่าวเป็นไปโดยรอบคอบแล้ว ความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงจึงเกิดขึ้นได้ยากหากมีความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นต้องแก้ไขด้วยการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ต่อไป

(2) การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย

ปัญหาข้อกฎหมายเป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาถึงขอบเขตหรือความหมายของถ้อยคำในบทบัญญัติต่างๆ ว่ามีขอบเขตเพียงใด และอาจเป็นการพิจารณาว่าข้อเท็จจริงที่รับฟังเป็นยุติแล้วแล้วนั้นจะปรับเข้ากับหลักกฎหมายได้หรือไม่กล่าวคือเป็นปัญหาว่าตามข้อเท็จจริงซึ่งฟังเป็นที่ยุติแล้วนั้นต้องตามด้วยบทกฎหมายมาตราใด ซึ่งวินิจฉัยจากด้วยบทกฎหมาย ที่เรียกกันว่า “ปัญหาการหารือบท” รวมถึงปัญหาการโต้เถียงว่าศาลดำเนินคดีโดยผิดกฎหมายไม่ว่าจะเป็นเรื่องศาลฟังพยานโดยผิดกฎหมาย ศาลลงโทษจำเลยผิดกฎหมายหรือศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดกฎหมาย

การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย จึงเป็นการคัดค้านว่าศาลปรับบทกฎหมายไม่ถูกต้องหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น อุทธรณ์ว่าโจทก์บรรยายฟ้องไม่ชอบด้วยกฎหมายหรืออุทธรณ์ว่าข้อเท็จจริงในคดีเป็นความผิดฐานยกยกไม่ใช่ลักทรัพย์ เป็นต้น

²⁰ Berufung เป็นการอุทธรณ์มาจากศาลแขวงซึ่งพิจารณาเฉพาะคดีความผิดที่มีโทษไม่รุนแรง แต่ koso appeal เป็นการอุทธรณ์มาจากศาลแขวงหรือศาลจังหวัดก็ได้ ความผิดทุกประเภทจึงสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งสิ้น

การเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายนั้นมิชอบเขตกว้างกว่า การเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญมักจะได้รับโอกาสที่จะ ขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาลสูงสุดเสมอเพื่อให้ศาลทำหน้าที่ตีความกฎหมาย ซึ่งทำให้การใช้ กฎหมายมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดทั่วประเทศ

ในประเทศอังกฤษ การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายมี 2 วิธี คือวิธีแรก เรียกว่า “case stated” เป็นการกล่าวอ้างว่ามีการใช้กฎหมายโดยไม่ถูกต้องหรือใช้อำนาจเกินของเขต (wrong in law or excess of jurisdiction) โดยให้ศาลที่พิจารณาคดีรวบรวมพยานหลักฐานและ รายงานเกี่ยวกับคดีต่างๆ แล้วส่งไปให้ศาลควินเบนซ์ทำความเข้าใจในปัญหาข้อกฎหมายนั้น และวิธี ที่สองเป็นการอุทธรณ์จากศาลจังหวัดซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้น ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา การอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือคำรับรองเว้นแต่จะเป็นการ อุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายปนรวมมากับปัญหาข้อเท็จจริงด้วย ในกรณีเช่นนี้ต้องได้รับอนุญาต จากศาลอุทธรณ์หรือมีคำรับรองจากผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีก่อนเสมอ จึงจะสามารถอุทธรณ์ได้ ปัญหาที่มักหยาบยอกเป็นข้ออุทธรณ์เช่นคำฟ้องมีความบกพร่องการปฏิเสธหรือยอมรับฟัง พยานหลักฐานเป็นไปโดยไม่ถูกต้องศาลให้คำแนะนำในปัญหาข้อกฎหมายแก่ลูกขุนโดยไม่ถูกต้อง (misdirected the jury) มีการปฏิบัติผิดกฎเกณฑ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาเหล่านี้ เป็นต้น

ในประเทศอังกฤษการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายมีปริมาณของคดี ไม่มากเท่าใดนัก ซึ่งแตกต่างกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีปริมาณมากกว่าเนื่องจากกฎหมายของ อังกฤษมีความแน่นอนและเข้าใจง่ายกว่าของสหรัฐอเมริกาและเป็นกฎหมายที่เป็นที่ยอมรับจากผู้ ประกอบอาชีพทางกฎหมายและสาธารณชนมากกว่าเพราะกฎหมายของอังกฤษไม่มีปัญหาในเรื่อง กฎหมายในแต่ละมลรัฐ อังกฤษไม่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษรและถือหลักความมีอำนาจ ยิ่งใหญ่ของรัฐสภา ผู้พิพากษาและทนายความจึงมีความผูกพันอยู่กับแนวคำพิพากษาเก่าก่อน (precedent) ศาลมักจะไม่ว่างเข้าไปเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงแนวของคำพิพากษาโดยถือว่าเป็น หน้าที่ของรัฐสภาที่จะตรากฎหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายจากแนวคำพิพากษานั้นอีกทั้งบุคคลที่ เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีมักจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์จึงไม่ค่อยเกิดความ ไม่ถูกต้องในการใช้กฎหมายนอกจากนี้ประชาชนในชาติมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากกว่าใน สหรัฐอเมริกาซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนาและอุดมการณ์ทำให้เกิดความยุ่งยาก ในการใช้บังคับกฎหมาย และที่สำคัญด้วยเหตุที่กฎหมายของอังกฤษมีความแน่นอนตายตัวมากกว่า กฎหมายจึงไม่ใช่เครื่องมือที่ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อมีความเปลี่ยนแปลงของสังคมเกิดขึ้น

โดยปกติแล้วปัญหาข้อกฎหมายจะยุติเพียงในศาลควินเบนซ์หรือศาล อุทธรณ์แต่ในกรณีที่มีปัญหาข้อกฎหมายที่มีความสำคัญอันเกี่ยวพันกับผลประโยชน์ของสาธารณะ

ก็ยอมอุทธรณ์ได้อีกชั้นหนึ่งไปยังสภานิติบัญญัติได้ แต่การอุทธรณ์ในกรณีนี้ต้องได้รับการรับรองจากศาลอุทธรณ์หรือศาลควินเบนซ์แล้วแต่กรณี และเงื่อนไขอีกประการหนึ่งก็คือศาลอุทธรณ์หรือศาลควินเบนซ์และสภานิติบัญญัติต้องพิจารณาเห็นว่าปัญหาดังกล่าวควรที่จะได้รับการพิจารณาจากสภานิติบัญญัติในแต่ละปีมีคดีอาญาจำนวนน้อยมากที่ขึ้นไปสู่สภานิติบัญญัติ

สำหรับสหรัฐอเมริกาปัญหาข้อกฎหมายที่หยิบยกขึ้นเป็นข้ออุทธรณ์ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับอังกฤษดังได้กล่าวมาแล้วว่าสิทธิอุทธรณ์ในชั้นแรกเป็นสิทธิอย่างหนึ่ง (matter of right) แต่การอุทธรณ์ในชั้นต่อไปนี้เป็นกรอุทธรณ์เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้นและเป็นดุลพินิจของศาลที่จะรับคดีนั้นไว้พิจารณาหรือไม่ (discretion) ผู้ที่มีความประสงค์จะอุทธรณ์ต้องร้องขอต่อศาลอุทธรณ์เพื่อให้ศาลออกหมายที่เรียกว่า “writ of certiorari” สั่งให้ศาลล่างส่งคดีขึ้นไปให้พิจารณา

ในระบบศาลของมลรัฐ มลรัฐที่มีศาลอุทธรณ์ระดับกลาง ศาลสูงสุดของมลรัฐมักเลือกพิจารณาคดีอาญาที่มีโทษรุนแรงและคดีอื่นๆ ที่เห็นว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่มีความสำคัญ สำหรับในมลรัฐที่ไม่มีศาลอุทธรณ์ระดับกลาง ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกามีดุลพินิจอย่างกว้างขวางที่จะรับคดีไว้พิจารณา ซึ่งมีความกว้างขวางกว่าศาลสูงสุดของมลรัฐ โดยอาจจะเลือกคดีที่ศาลสูงสุดของมลรัฐได้ตัดสินแล้ว หรือคดีที่ศาลอุทธรณ์ของสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินแล้วก็ได้ โดยปกติศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกามักจะยอมรับคดีที่เป็นปัญหาขัดแย้งในศาลล่างหรือศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกามีความไม่เห็นด้วยในกฎหมายของสหรัฐอเมริกาหรือไม่เห็นด้วยกับแนวคำตัดสินของศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกานั้นเอง (มักเป็นกรณีที่มีการเปลี่ยนตัวบุคคลในศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา) หรือปัญหานั้นเป็นปัญหาสำคัญที่ยังไม่เคยวินิจฉัยมาก่อน การที่ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกายอมรับคดีใดไว้พิจารณาส่วใหญ่ศาลสูงสุดมักจะกลับคำพิพากษา

ในประเทศเยอรมนี คดีต่างๆ สามารถอุทธรณ์ได้ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ซึ่งเป็นการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงไปยังศาลจังหวัดสำหรับปัญหาข้อกฎหมายยังสามารถอุทธรณ์ได้อีกชั้นหนึ่งในเมื่อมีความไม่ถูกต้องในการใช้กฎหมาย (Revision) โดยอุทธรณ์ต่อไปยังศาลสูงสุดของมลรัฐสำหรับคดีที่ตัดสินโดยองค์กร Gross Strafammer และ Oberlandesgericht ในกรณีที่ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้น ซึ่งคดีนั้นไม่อาจจะอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงได้แต่มีสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายได้โดยอุทธรณ์ต่อไปยังศาลสูงของสหพันธ์รัฐ

การที่คู่ความไม่พอใจในผลของคำพิพากษาจากการอุทธรณ์ในชั้นแรกก็ยอมอุทธรณ์ชั้นที่สองโดยการ Revision แต่การอุทธรณ์นี้จะต้องกล่าวอ้างว่ามีความไม่ถูกต้องเกิดขึ้น โดยต้องกล่าวอ้างว่าคำพิพากษานั้นตั้งอยู่บนรากฐานของการฝ่าฝืนกฎหมายการฝ่าฝืนนี้ได้แก่ บรรทัดฐานทางกฎหมายที่ควรจะต้องใช้มิได้ถูกนำมาใช้หรือนำมาใช้โดยไม่ถูกต้อง

4) สิทธิในการอุทธรณ์ของคู่ความ

(1) สิทธิของโจทก์

สิทธิของโจทก์ในคดีอาญาที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลล่างนั้น มักจะมีขอบเขตที่จำกัดกว่าสิทธิของจำเลย ดังเช่นระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ในประเทศอังกฤษ ซึ่งใช้ระบบลูกขุนนั้น คณะลูกขุนจะเป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้องหรือไม่ ส่วนศาลจะทำหน้าที่วินิจฉัยข้อกฎหมาย รวมทั้งพิจารณาโทษที่จะลงหากคณะลูกขุนตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิด สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกายึดถือหลัก Double Jeopardy ที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทที่ 5 (Amendment 5) ว่า

“No person shall be.....nor shall any person be subject for the same offense to be twice put in jeopardy of life or limb;.....”

ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวมีความหมายว่า บุคคลจักถูกพิจารณาซ้ำสองในการกระทำอันมีความผิดเดียวกันมิได้ การที่จำเลยได้รับการพิพากษาจากศาลชั้นต้นว่าไม่มีความผิดตามฟ้องของโจทก์ ดังนี้หากโจทก์จะอุทธรณ์ต่อศาลสูงเพื่อให้ศาลสูงพิจารณาคำวินิจฉัยของศาลล่างนั้น มีผลเสมือนหนึ่งจำเลยต้องถูกพิจารณาคดีซ้ำสองโดยศาลสูงอีก ฉะนั้นในสหรัฐอเมริกาจึงยึดถือกันว่าในกรณีเช่นนี้พนักงานอัยการโจทก์ไม่มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ แต่ถ้าหากศาลล่างพิพากษาลงโทษจำเลย จำเลยมีสิทธิอุทธรณ์ได้ และหากอุทธรณ์พิพากษากลับโดยให้ยกฟ้องโจทก์ ดังนี้พนักงานอัยการโจทก์สามารถฎีกาได้สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยนั้นก็ให้สิทธิแก่ฝ่ายจำเลยยิ่งกว่าฝ่ายโจทก์ในการอุทธรณ์

ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้นมีหลักที่เรียกว่า “Double Jeopardy” กล่าวคือ คดีที่ได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้วจะนำคดีนั้นมาฟ้องใหม่อีกไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการป้องกันการสูญเสียทางด้านทรัพย์สินของบุคคลจากการต้องถูกฟ้องร้องเรื่องเดียวกันอีกและเป็นการป้องกันมิให้ต้องวิตกกังวลห่วงใยจากการที่จะต้องถูกพิจารณาซ้ำอีก นอกจากนี้ยังเป็นการหลีกเลี่ยงมิให้สาธารณชนต้องเสื่อมศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างคำพิพากษาของศาลในคดีเรื่องเดิมและเรื่องใหม่ซึ่งมีข้อเท็จจริงอย่างเดียวกัน หลักนี้ได้นำไปใช้ในเรื่องการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ด้วย กล่าวคือหากคดีนั้นศาลได้มีคำพิพากษาให้ปล่อยตัวจำเลยโจทก์ผู้ฟ้องคดีจะอุทธรณ์คดีนั้นอีกไม่ได้ เพราะขัดกับหลัก Double Jeopardy

สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ พนักงานอัยการเป็นผู้แทนที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะและในขณะเดียวกันพนักงานอัยการก็มีหน้าที่จะต้องปกป้องรักษาผลประโยชน์อันชอบธรรมของจำเลยด้วยเนื่องจากจำเลยก็เป็นประชาชนคนหนึ่งด้วยเช่นกัน ฉะนั้น ในการใช้สิทธิอุทธรณ์ของพนักงานอัยการนอกจากจะกระทำเพื่อประโยชน์

ของสาธารณะคือให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษและให้ได้รับโทษที่เหมาะสมกับความผิดแล้ว พนักงานอัยการก็อาจอุทธรณ์ในกรณีที่เป็นคุณแก่จำเลยได้เช่นเมื่อพนักงานอัยการพบพยานหลักฐานที่พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยหรือมีเหตุที่จำเลยควรได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษ พนักงานอัยการก็อาจอุทธรณ์เพื่อประโยชน์แก่จำเลยได้

(2) สิทธิของจำเลย

เมื่อกล่าวถึงสิทธิในการอุทธรณ์แล้ว อาจกล่าวได้ว่าระบบกฎหมายของนานาประเทศให้ความสำคัญแก่สิทธิของจำเลย ทั้งนี้เพราะจำเลยคือฝ่ายที่จะได้รับผลร้ายจากการดำเนินคดีอาญา การคุ้มครองสิทธิโดยการเปิดโอกาสให้จำเลยได้โต้แย้งคำวินิจฉัยอันส่งผลร้ายแก่ตนนั้นจึงเป็นสิ่งอันพึงต้องมีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยจำเลยอาจอุทธรณ์เพื่อแสดงความสามารถของตนเอง หรืออาจอุทธรณ์เพื่อให้ศาลสูงลดหย่อนโทษให้เบาลงหรือเพื่อยกฟ้องด้วยเหตุที่ว่าศาลนั้นไม่มีเขตอำนาจหรือให้ยกฟ้องด้วยเหตุที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาอื่นๆ ก็เป็นได้²¹

โดยทั่วไปแล้วไม่ว่าจะในระบบคอมมอนลอว์หรือระบบซีวิลลอว์ก็จะเปิดโอกาสให้จำเลยมีสิทธิอุทธรณ์ได้อย่างน้อย 1 ชั้นเสมอ ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย แต่อาจมีการจำกัดหรือกำหนดเงื่อนไขบางประการในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงเพื่อมิให้คดีเข้ามาสู่ศาลมากเกินไป เช่น อาจต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนจึงจะอุทธรณ์ได้ ซึ่งในประเทศอังกฤษเรียกว่า “Leave” ส่วนในระบบกฎหมายของไทยก็มีการจำกัดขอบเขตการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และได้จำกัดข้อยกเว้นไว้ 4 กรณีที่จำเลยมีสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้²² ซึ่งได้แก่

- (1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการลงโทษไว้
- (3) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้ หรือ
- (4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท

ในประเทศสหรัฐอเมริกา สิทธิในการอุทธรณ์ไม่ได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญเหมือนอย่างสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ แต่กฎหมายของทุกมลรัฐและรัฐบาลกลางต่างก็ได้รับรองสิทธิของจำเลยในการอุทธรณ์ให้จำเลยมีสิทธิในการอุทธรณ์โดยอัตโนมัติโดยถือว่าเป็น matter of right กล่าวคือ เมื่อผู้ถูกกล่าวหาถูกตัดสินลงโทษไม่ว่าในความผิดประเภทใดก็ตาม

²¹ ชินานนท์ วงศ์วีระชัย. (2527). การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์. หน้า 62-64.

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ

ยอมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ได้อย่างน้อยครั้งหนึ่งไปยังศาลในระดับที่สูงกว่า แต่ถ้าจะอุทธรณ์ในขั้นต่อไป คือ อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ ซึ่งมักจะเป็นการอุทธรณ์ในข้อกฎหมายไม่ถือเป็นสิทธิ แต่ถือเป็นดุลพินิจของศาลที่จะรับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาหรือไม่

สำหรับในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายชีวิตลว่นั้นทั้ง โจทก์และจำเลยต่างก็มีสิทธิที่จะอุทธรณ์โดยเท่าเทียมกัน ไม่มีมาตรการในการจำกัดการอุทธรณ์แต่อย่างใด กล่าวคือหากเห็นว่าคำพิพากษาไม่ถูกต้องด้วยประการใด ก็ยอมใช้สิทธิในการอุทธรณ์ได้ และหากเห็นว่าคำพิพากษาของศาลชอบแล้วหรือพอใจในผลแห่งคำพิพากษาแล้ว ก็ยอมสละสิทธิในการอุทธรณ์ได้

5) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์²³

ในการที่จะทราบว่าศาลใดจะมีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ได้หรือไม่นั้น จำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาถึงรูปแบบของการจัดระบบของศาลอุทธรณ์เสียก่อน ซึ่งการจัดรูปแบบของศาลอุทธรณ์ในแต่ละประเทศนั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมความจำเป็นและภูมิหลังของประเทศนั้น ๆ ซึ่งอาจพอสรุปถึงรูปแบบของศาลอุทธรณ์ได้ 5 รูปแบบดังนี้²⁴

รูปแบบที่ 1 มีศาลอยู่เพียง 2 ชั้น คือ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ โดยศาลอุทธรณ์จะเป็นศาลสูงสุด ประเทศที่ใช้รูปแบบในการจัดศาลในลักษณะนี้คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากมีจำนวนมลรัฐหลายมลรัฐ

รูปแบบที่ 2 แบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด ประเทศที่ใช้การจัดระบบศาลตามแบบดังกล่าวได้แก่ ประเทศไทย จอร์เจีย อินเดีย เป็นต้น

รูปแบบที่ 3 มีลักษณะและวิวัฒนาการเช่นเดียวกับแบบที่ 2 โดยแบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด แต่แตกต่างกันที่ศาลอุทธรณ์แบ่งออกเป็นหลายศาล กระจายกันอยู่ตามภาคต่าง ๆ ศาลอุทธรณ์แต่ละศาลจะมีเขตอำนาจเฉพาะในเขตอำนาจของตน คำตัดสินของศาลอุทธรณ์แต่ละภาคไม่มีผลผูกพันกัน จึงต้องมีศาลสูงครอบคลุมอีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้การใช้กฎหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ ประเทศเยอรมัน ญี่ปุ่น และบางมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น แคลิฟอร์เนีย ฟลอริดา หลุยเซียน่า เป็นต้น

รูปแบบที่ 4 มีลักษณะเช่นเดียวกันกับแบบที่ 2 คือ มีศาล 3 ชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด ศาลอุทธรณ์มีเพียงศาลเดียว แต่แบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกคดีแพ่งและแผนกคดีอาญา ประเทศที่ใช้ระบบศาลแบบนี้ได้แก่ ศาลของอังกฤษและบางมลรัฐของ

²³ นัคดีรียา พิรวินิจ. (2550). แนวทางการแก้ไขระบบอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา. หน้า 29.

²⁴ ชินานนท์ วงศ์วีระชัย. เล่มเดิม. หน้า 83-85.

ประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น อะลาบามา เท็กซัส สำหรับศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาในรัฐเท็กซัสมีฐานะเท่าเทียมกับศาลสูงสุดของมลรัฐ

รูปแบบที่ 5 มีศาล 3 ชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด เช่นเดียวกัน เพียงแต่ศาลอุทธรณ์จะจัดเป็นแผนกหนึ่งในศาลชั้นต้น เป็นแผนกที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์โดยเฉพาะ หากคู่ความไม่พอใจคำตัดสินของแผนกอุทธรณ์ ก็ย่อมอุทธรณ์ต่อไปยังศาลสูงสุดของมลรัฐได้ ระบบศาลอุทธรณ์ในแบบนี้ ได้แก่ ระบบศาลของรัฐนิวยอร์ก และนิวเจอร์ซีย์ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปสำหรับประเทศไทยแล้ว ศาลที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์เป็นไปตามรูปแบบของศาลในรูปแบบที่ 2 กล่าวคือ จะมีการแบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้นศาล ซึ่งได้แก่ ชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุดซึ่งเทียบได้กับศาลฎีกาในประเทศไทยนั่นเอง

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นรูปแบบของศาลอุทธรณ์ สำหรับในบางประเทศนั้นให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ได้แต่ในบางประเทศก็ไม่ได้ให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ได้แต่อย่างใดซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระบบ ดังนี้

ระบบแรก เรียกว่า one-trier trial court system โดยมีการแบ่งศาลชั้นต้นออกเป็น 2 ระดับคือ ศาลชั้นต้นในระดับต่ำได้แก่ศาลแขวงซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีความผิดที่มีโทษไม่รุนแรง และศาลชั้นต้นในระดับสูงได้แก่ศาลจังหวัดซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีความผิดที่มีโทษรุนแรง แต่ศาลจังหวัดจะไม่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์เลยโดยคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงหรือศาลจังหวัดนั้นต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ ประเทศที่ใช้ระบบศาลชั้นต้นแบบนี้ได้แก่ไทย ญี่ปุ่นและคิสตริกออฟโคลัมเบียของสหรัฐอเมริกา

ระบบที่สองเรียกว่า two-trier trial court system มีลักษณะเช่นเดียวกับระบบแรก คือ มีศาลชั้นต้น 2 ชั้น ได้แก่ ศาลแขวงและศาลจังหวัด แต่แตกต่างกันตรงที่ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ด้วย กล่าวคือ นอกจากมีอำนาจพิจารณาคดีที่มีโทษรุนแรงแล้วศาลจังหวัดยังมีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลแขวงในความผิดที่มีโทษไม่รุนแรงด้วยคดีที่พิจารณาในศาลจังหวัดในฐานะเป็นศาลชั้นต้นหรือพิจารณาอุทธรณ์ที่รับอุทธรณ์มาจากศาลแขวงหากจะอุทธรณ์ต่อไปก็ต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ ประเทศที่ใช้ระบบศาลชั้นต้นแบบนี้ได้แก่ อังกฤษ เยอรมนี และเกือบทุกรัฐในสหรัฐอเมริกา

3.1.4.2 การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลสูงในต่างประเทศ

1) การอุทธรณ์ในประเทศอังกฤษ²⁵

(1) สิทธิและข้อจำกัดการอุทธรณ์ในคดีอาญา

²⁵ ราตรี คามิ. (2549). การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูง. หน้า 47-54.

ในคดีอาญาประกอบด้วยคู่ความ 2 ฝ่าย คืออัยการหรือโจทก์กับจำเลย ซึ่งการอุทธรณ์มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยให้ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้นสิทธิและข้อจำกัดของแต่ละฝ่ายจึงมีความสำคัญที่ต้องมีการศึกษา ซึ่งสิทธิและข้อจำกัดของแต่ละฝ่ายมีดังต่อไปนี้

ก. สิทธิและข้อจำกัดของจำเลย

ในประเทศอังกฤษ กรณีที่เป็นการพิจารณาแบบ Summary Trials ซึ่งการพิจารณาเริ่มต้นที่ศาลแขวงโดยไม่มีคำฟ้องและไม่มีลูกขุน เนื่องจากเป็นความผิดที่ไม่รุนแรง (Summary offences)²⁶ การพิจารณาคดีเป็นแบบรวบรัด เนื่องจากคดีมีปริมาณมาก การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง หรือปัญหาข้อเท็จจริงที่ปนข้อกฎหมายต้องอุทธรณ์ไปยังศาลจังหวัด (Crown Court) การอุทธรณ์ดังกล่าวนี้ถือเป็นสิทธิของจำเลย ซึ่งอุทธรณ์ได้ทั้งเรื่องคำตัดสินลงโทษ และคำพิพากษาแต่ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ คงอุทธรณ์ได้เฉพาะคำพิพากษาเท่านั้น คำตัดสินของศาลจังหวัดที่ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ย่อมเป็นที่สุด จะอุทธรณ์ข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นไม่ได้แล้ว แต่สามารถอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลไฮคอร์ท แคนควินเบนซ์ (Queen's Bench Division) ซึ่งเป็นศาลสูงชั้นกลางได้ เมื่อศาลมีคำตัดสินแล้วจำเลยไม่พอใจก็อุทธรณ์ไปยังศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ซึ่งเป็นศาลสูงสุดของประเทศได้ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า

- เมื่อศาล Queen's Bench Division ได้รับรองว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่มีความสำคัญเกี่ยวกับสาธารณะและ

- ศาล Queen's Bench Division หรือ House of Lords เห็นว่าปัญหาข้อกฎหมายนั้นควรได้รับการพิจารณาโดย House of Lords

คำตัดสินชี้ขาดของศาล House of Lords ย่อมเป็นที่สุด

สำหรับการพิจารณาแบบ Trial on Indictment ซึ่งการพิจารณาเริ่มต้นที่ศาลแขวง (Magistrates Court) โดยมีคำฟ้อง (Indictment) ศาลแขวงจะทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้อง (Offences triable either way)²⁷ โดยผู้พิพากษานายเดียวพิจารณาว่าคดีมีพยานหลักฐานเพียง

²⁶ Summary offences คือความผิดไม่ร้ายแรง เช่น ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการจราจร ซึ่งฟ้องต่อศาลแขวง (Magistrate Court) โดยไม่ต้องมีคำฟ้องเป็นหนังสือที่เรียกว่า Indictment สำหรับความผิดประเภทนี้ Magistrate Court จะพิจารณาพิพากษาไปได้เลย

²⁷ Offences triable either way คือความผิดที่จะพิจารณาโดยวิธีของความผิดแบบ Summary offences หรือ Indictable offences ที่ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องก่อน โดยมีคำฟ้องเป็นหนังสือที่เรียกว่า Indictment เช่น ความผิดฐานให้การเท็จ

พอที่จะส่งไปพิจารณา ศาลจังหวัด (Crown Court) หรือไม่ เมื่อเห็นว่าคดีมีมูลก็จะส่งไปยังศาลจังหวัดเพื่อพิจารณาต่อไป

การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลจังหวัด ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาศาลจังหวัด 1 คนร่วมกับคณะลูกขุนอีก 12 คน ในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญา จำเลยที่ถูกตัดสินว่าได้กระทำความผิด สามารถอุทธรณ์ได้ทั้งคำตัดสินว่าจำเลยมีความผิดและการกำหนดโทษของศาล

กรณีอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงล้วนๆ หรือปัญหาข้อเท็จจริงปนกับข้อกฎหมายต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญาหรือได้รับคำรับรองจากผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีนั้นว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์เสียก่อน แต่การอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญา คำตัดสินของศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญานี้เป็นที่สุดท้ายจะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นไม่ได้แล้ว แต่ยังคงอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายไปยัง House of Lords ภายใต้งื่อนไขและวิธีการเดียวกันกับการอุทธรณ์จากศาล Queen's Bench Division ไปยังศาล House of Lords

ข. สิทธิและข้อจำกัดของอัยการหรือของโจทก์

ในประเทศอังกฤษ กรณีที่ศาลแขวง (Magistrates Court) หรือศาลจังหวัด (Crown Court) ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นมีคำพิพากษายกฟ้องโจทก์ผู้ฟ้องคดีไม่มีสิทธิอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจากแนวความคิดดั้งเดิมที่ว่าโจทก์ผู้ฟ้องคดีไม่ควรมีส่วนหรือควรมีส่วนเพียงเล็กน้อยในกระบวนการของคำพิพากษา เพราะถ้าอุทธรณ์ของโจทก์ฟังขึ้นจำเลยก็จะถูกลงโทษตามอุทธรณ์นั้น²⁸

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่อัยการสูงสุด เชื่อว่าศาลจังหวัดที่พิจารณาคดีนั้นในฐานะศาลชั้นศาลชั้นต้น กำหนดโทษผ่อนผันเกินสมควรในความผิดร้ายแรงบางเรื่อง อัยการสูงสุดสามารถอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาได้ หากการลงโทษนั้นสามารถแทนได้ด้วยการลงโทษอื่นซึ่งศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาเห็นว่าเหมาะสมกว่า

จะเห็นได้ว่าถ้าเป็นการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงแล้ว ฝ่ายโจทก์จะถูกจำกัดสิทธิมากกว่า แต่ถ้าเป็นปัญหาข้อกฎหมายการอุทธรณ์ไปยังศาล Queen's Bench Division หรือ ศาลจังหวัดจะไม่ถูกจำกัดห้าม เว้นแต่จะอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายนั้นต่อไปยังศาล House of Lords แต่จะต้องอยู่ภายใต้งื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ก่อน

สิทธิและข้อจำกัดในการอุทธรณ์ของประเทศอังกฤษ พบว่าสิทธิในการอุทธรณ์ครั้งแรกเป็นสิทธิของจำเลย ไม่ว่าจะเป็นการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมาย

²⁸ ฐนิตพัฒน์ วิรัชศิริ. (2544). การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา. หน้า 32.

แต่จะไม่มีสิทธิอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงนั้นไปยังศาลสูงได้อีก นอกจากการอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายซึ่งจะต้องได้รับการรับรองและเห็นชอบจากศาลสูงนั้นเสียก่อน แต่ฝ่ายโจทก์จะถูกจำกัดเรื่องการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงมากกว่า แต่ไม่ห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายเปิดโอกาสให้คู่ความอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ถึงสองชั้นศาล เว้นแต่มีกฎหมายห้ามไว้บางกรณี

(2) วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาล

สูง²⁹

การพิจารณาคดีอาญาในประเทศอังกฤษ จะวางหลักให้การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงยุติเพียงศาลสูงชั้นกลาง อันได้แก่ศาลจังหวัด และศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญา (Court of Appeal criminal Division) เท่านั้น ศาลสูงสุดของประเทศเป็นศาลทบทวนปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ไม่มีหน้าที่พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจากปัญหาข้อเท็จจริงอุทธรณ์ได้เพียงครั้งเดียว แต่อยู่ภายใต้การพิจารณาค้นกรองอย่างรอบคอบ กล่าวคือ การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงใช้ขณะถูกขุ่นในการฟังพยานหลักฐาน โอกาสฟังข้อเท็จจริงผิดพลาดจึงมีน้อยมาก ดังนั้น ในกรณีอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงศาลอุทธรณ์จึงไม่เข้าไปวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้นอีก นอกจากอุทธรณ์ที่มาจากศาลแขวง (Magistrates Court) ซึ่งเป็นการพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี และอุทธรณ์จากจังหวัดกรณีอ้างพยานหลักฐานใหม่เนื่องจากแนวคิดที่ว่า ศาลสูงไม่ได้เห็นหรือรับฟังพยานหลักฐานด้วยตนเองก็จะไม่เข้าไปก้าวล่วงคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้น เมื่อพบว่าศาลชั้นต้นฟังข้อเท็จจริงไม่ถูกต้อง ศาลอุทธรณ์ก็จะพิพากษากลับย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้นใหม่

จะเห็นได้ว่า ในประเทศอังกฤษมีศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) อยู่ด้วยกัน 2 ชั้น คือ ศาลชั้นต้นได้แก่ศาลแขวง (Magistrates Court) และศาลสูงระดับกลาง ได้แก่ศาลจังหวัด และศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญา (Court of Appeal criminal Division) ในกรณีพิจารณาอุทธรณ์จากจังหวัดโดยอ้างพยานหลักฐานใหม่เท่านั้น ซึ่งโดยปกติศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญาจะมีหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมายเช่นเดียวกับศาลสูงสุด

เป็นที่สังเกตได้ว่า กรณีที่ศาลจังหวัดพิจารณาอุทธรณ์ที่มาจากศาลแขวง (Magistrates Court) ซึ่งเป็นการพิจารณาในลักษณะการพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี และกรณีที่ศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญาพิจารณาอุทธรณ์จากจังหวัดโดยอ้างพยานหลักฐานใหม่ ศาลจังหวัดและศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญา ซึ่งเป็นศาลสูงชั้นกลางทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trail Court) เนื่องจากต้องพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงด้วยโดยในการทำหน้าที่ต้องมีการสืบพยานหลักฐานใหม่เฉพาะใน

²⁹ แหล่งเดิม. หน้า 50-51.

ประเด็นที่มีการอุทธรณ์โต้แย้ง เพื่อชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการค้นหาความจริงอันเป็นหน้าที่ของศาลพิจารณา (Trial Court)

(3) การตรวจสอบความจริงในศาลชั้นอุทธรณ์

ระบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลสูงประเทศอังกฤษ มีการแบ่งลักษณะของการพิจารณาออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

ก. การพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี (Second first-instance)

ข. การทบทวน (Review)

ค. การพิจารณากรณีพยานหลักฐานใหม่ (Fresh evidence)

ก. การพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี (second first – instance)

การดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษสำหรับความผิดที่มีโทษไม่รุนแรงในความผิดที่เป็น Summary offences และ Offences triable either way มักจะเริ่มคดีที่ศาลแขวง (Magistrate Court) โดยไม่มีคำฟ้องเป็นหนังสือ (Indictment) การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อเท็จจริงปนกับข้อกฎหมาย จะต้องอุทธรณ์ไปยังศาลจังหวัด (Crown Court) โดย Crown Court ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์ พิจารณาอุทธรณ์ที่มาจากศาลแขวง ซึ่งเป็นการพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี เนื่องจากการพิจารณาคดีในศาลแขวงเป็นการพิจารณาแบบรวบรัด และพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดียว ดังนั้น ประเด็นใดหรือข้อเท็จจริงใดที่จำเลยยังอุทธรณ์โต้แย้ง ประเด็นหรือข้อเท็จจริงนั้นก็จะได้รับการพิจารณาใหม่ พยานจะถูกเรียกมาเบิกความใหม่เพื่อถ่วงถ่วงตรวจสอบอีกครั้ง ซึ่งการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจะอุทธรณ์ได้เพียง 1 ชั้นศาลเท่านั้น เนื่องจากแนวความคิดที่ว่าข้อเท็จจริงได้รับการพิจารณาถึง 2 ชั้นศาลแล้ว การพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่ของศาลสูงระดับกลาง ศาลสูงสุดจะไม่มี การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง จะพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะเท่านั้น

ข. การทบทวน (Review)

ในประเทศอังกฤษ การพิจารณาในศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญา (Court of Appeal criminal Division) จะเป็นลักษณะทบทวนข้อกฎหมาย แม้จะมีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงด้วยก็ตาม จะไม่มีการตรวจสอบความจริงใหม่ จะพิจารณาจากสำนวนคดี เนื่องจากการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจาก Crown Court ได้กระทำโดยขณะลูกขุนที่มีความละเอียดรอบคอบแล้ว ศาลอุทธรณ์จะไม่เข้าไปก้าวท้าวการวินิจฉัยของศาลชั้นต้นอีก เว้นแต่ กรณีอุทธรณ์โดยอ้างพยานหลักฐานใหม่ เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญาย่อมมีอำนาจพิจารณาคดีนั้นใหม่ได้พยานหลักฐานใหม่ก็จะถูกเรียกมาสืบ

จะเห็นได้ว่า ศาลสูงในประเทศอังกฤษจะไม่เข้าไปวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้น ซึ่งต่างจากประเทศไทย แม้ศาลอุทธรณ์จะไม่เห็นไม่ได้ฟังถ้อยคำพยานด้วยตนเอง แต่ศาลอุทธรณ์สามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงเสียใหม่แทนข้อเท็จจริงของศาลต้นได้ แล้วพิพากษาหรือมีคำวินิจฉัยคดีไปตามนั้น

ค. การพิจารณาในกรณีพยานหลักฐานใหม่ (fresh evidence)

การพิจารณาในกรณีพยานหลักฐานใหม่ หมายถึง พยานที่มีได้มีการอ้างอิงในศาลชั้นต้น แต่เพิ่งปรากฏพยานหลักฐานในภายหลังเมื่อมีคำพิพากษาแล้ว การที่จะรับฟังพยานหลักฐานใหม่ได้มากน้อยแค่ไหนต้องเป็นไปตามลักษณะของการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์ ถ้าเป็นลักษณะของการพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี ขอบเขตการรับฟังพยานหลักฐานย่อมมีอย่างเต็มที่ แต่ถ้าลักษณะของการอุทธรณ์เป็นลักษณะของการทบทวนแล้ว การรับฟังพยานหลักฐานใหม่ก็มีข้อจำกัด

ในประเทศอังกฤษ การรับฟังพยานหลักฐานใหม่ยอมทำได้ ซึ่งถือว่าเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไป โดยศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญา (Court of Appeal criminal Division) มีอำนาจที่จะรับฟังพยานหลักฐานใหม่ได้ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ศาลจะต้องพอใจว่าพยานหลักฐานนั้นน่าเชื่อถือ ซึ่งถ้าศาลชั้นต้นได้รับฟังพยานหลักฐานนี้แล้วก็ไม่มีความจำเป็นต้องอุทธรณ์ และศาลจะต้องพอใจด้วยว่าต้องมีการอธิบายที่มีเหตุผลในการที่มีได้อ้างพยานหลักฐานนี้เสียในศาลชั้นต้น กรณีพยานหลักฐานใหม่นี้ ศาลอุทธรณ์อาจสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ เรียกเฉพาะพยานหลักฐานใหม่มาสืบ เมื่อมีการพิจารณาคดีใหม่แล้ว คำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและการกำหนดโทษของศาล ในคดีใหม่ต้องไม่หนักกว่าคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดหรือการกำหนดโทษของศาลในคดีเดิม³⁰

การตรวจสอบความจริงใน Second Trial Court ของประเทศอังกฤษ แม้กฎหมายจะเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ทั้งคดีก็ตาม การตรวจสอบความจริงใน Second Trial Court จะตรวจสอบเฉพาะในประเด็นที่ยังมีการอุทธรณ์ได้แย้ง การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาของศาลสูงในประเทศอังกฤษเป็นการปฏิบัติตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) กล่าวคือ ศาลที่ทำหน้าที่เป็น Second Trial Court ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นยุติ การตรวจสอบความจริงจึงต้องมีการสืบพยานซึ่งนำพยานหลักฐาน ค้นหาความจริงด้วยตนเอง ซึ่งมีความแตกต่างจากการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงของศาลสูงในประเทศไทย ในกรณีที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) แต่ไม่มีการตรวจสอบความจริงตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) การพิจารณาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของไทย เป็นการพิจารณาจากเอกสาร

³⁰ Celia Hampton. (1982). **Criminal Procedure** (3th ed). p.109-110.

และพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลชั้นต้นได้วินิจฉัยไว้แล้ว โดยศาลอุทธรณ์ไม่ได้เห็นได้ฟังถ้อยคำพยานเพื่อชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือในพยานหลักฐานด้วยตนเอง

2) การอุทธรณ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา³¹

(1) สิทธิและข้อจำกัดการอุทธรณ์ในคดีอาญา

สิทธิในการอุทธรณ์ชั้นแรกคือ การอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์เป็นสิทธิอย่างหนึ่งโดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย จึงไม่มีข้อจำกัดใดๆ ทั้งสิ้น เนื่องจากศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นศาลระดับแรกของการอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์จึงต้องรับพิจารณาทุกคดี ไม่มีกรณีการใช้ดุลพินิจเลือกพิจารณาคดีดังเช่นศาลสูงสหรัฐ หรือศาลสูงมลรัฐ

การยื่นอุทธรณ์ครั้งที่สอง ไม่ใช่สิทธิ แต่เป็นดุลพินิจของศาลสูงมลรัฐ หรือศาลสูงสหรัฐ ที่จะรับพิจารณาหรือไม่ และจะทำได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และเมื่อคู่ความนำคดีขึ้นสู่ศาลสูงสุดสหรัฐ ศาลมีอำนาจจัดการคดีดังกล่าวได้หลายวิธีวิธีแรกคือการปฏิเสธไม่รับคดีนั้นไว้พิจารณาเลย ซึ่งวิธีนี้ศาลใช้ปฏิบัติกับคดีส่วนใหญ่ วิธีที่สองจะรับคดีเข้าพิจารณาเต็มรูป วิธีนี้ศาลจะรับฟังคำแถลงด้วยวาจาของคู่ความและวิธีสุดท้ายจะรับพิจารณาเพียงบางส่วน

ศาลสูงมลรัฐ และศาลสูงสุดสหรัฐจะไม่รับพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่ถูกชี้ขาดโดยคณะลูกขุน ศาลจะไม่หยิบยกขึ้นพิจารณาใหม่ แม้รัฐธรรมนูญจะบัญญัติให้ Supreme Court มีเขตอำนาจในการรับอุทธรณ์ทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง³² แต่ตามปกติแล้วศาลจะไม่วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง เพราะศาลมีอำนาจพิเศษคือการพิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกาการอุทธรณ์จากศาลชั้นต้นไปยังศาลอุทธรณ์ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาถือเป็นสิทธิ ไม่คำนึงว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย ส่วนการอุทธรณ์ครั้งที่สองถือว่าไม่ใช่สิทธิของผู้อุทธรณ์ แต่เป็นดุลพินิจของศาลสูงมลรัฐหรือศาลสูงสุดสหรัฐว่าจะรับคดีไว้พิจารณาหรือไม่ และต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ซึ่งต่างจากระบบการอุทธรณ์ของไทยที่ให้สิทธิอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ถึงสองครั้ง เว้นแต่มีกฎหมายห้ามไว้บางกรณี

(2) วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลสูง

การพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นของประเทศสหรัฐอเมริกา อันได้แก่ศาลจังหวัดสหรัฐ (Federal District Court) และศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป (Trial Court of General Jurisdiction) ใช้คณะลูกขุน (Jury) ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริง ศาลอุทธรณ์มักจะให้

³¹ ราตรี ดามี. เล่มเดิม. หน้า 61-65.

³² Section 2 Article III U.S. Constitution

ความเชื่อถือในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของคณะลูกขุน การพิจารณาในศาลอุทธรณ์จึงมีลักษณะเพียง การทบทวน การใช้กฎหมายของศาลชั้นต้นเท่านั้น หน้าที่ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นของคณะ ลูกขุน ศาลอุทธรณ์จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยมาแล้วเว้นแต่ เห็นว่าวิญญูชนปกติจะไม่ออกคำตัดสินเช่นนั้น ในกรณีเช่นนี้ ศาลอุทธรณ์จะพิพากษากลับคำ พิพากษาศาลชั้นต้น และออกคำสั่งให้มีการพิจารณาใหม่ ศาลอุทธรณ์จะไม่เข้าไปวินิจฉัยข้อเท็จจริง นั้นเสียเอง

(3) การตรวจสอบความจริงในศาลชั้นอุทธรณ์

การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูงของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นการ พิจารณาในลักษณะทบทวน (Review) ข้อกฎหมาย และจะทบทวนเฉพาะประเด็นที่ได้หยิบยกหรือ พิจารณามาแล้วในศาลชั้นต้น หลักการนี้มีแนวคิดพื้นฐานว่าจะเป็นการ ไม่ยุติธรรมหากจะให้ศาล ชั้นต้นต้องรับผิดชอบเมื่อไม่ได้วินิจฉัยประเด็นที่ไม่ได้มีโอกาสพิจารณามาก่อน

จะสังเกตได้ว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีแนวความคิดเช่นเดียวกับ ประเทศอังกฤษ ที่ว่าเมื่อศาลอุทธรณ์ไม่ได้ฟังหรือไม่ได้เห็นพยานหลักฐานด้วยตนเอง ก็จะไม่เข้าไปวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น เนื่องจากการพิจารณาข้อเท็จจริงในศาลชั้นต้นจะ ใช้คณะลูกขุนช่วยกันค้นหาความจริงด้วยความรอบคอบสูง กฎหมายจึงให้ศาลอุทธรณ์มีหน้าที่เป็น ศาลทบทวนข้อกฎหมายเท่านั้น ศาลสูงในสหรัฐอเมริกาจึงไม่มีหน้าที่เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) แม้ศาลอุทธรณ์จะรับอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงด้วยก็ตาม แต่ศาลสูงจะทบทวนเฉพาะปัญหา ข้อกฎหมายเท่านั้น ดังนั้นศาลสูงในอเมริกาจึงมีสภาพเป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) คงมีเพียงศาลชั้นต้นเท่านั้นที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณา (Trail Court)

ในการพิจารณาคดีอาญาของศาลแขวง ซึ่งเป็นการพิจารณาคดีอาญาที่ เป็นความผิดไม่ร้ายแรง การพิจารณาคดีทำด้วยวาจา เป็นไปโดยรวบรัด และมีผู้พิพากษานายเดียว เป็นองค์คณะ กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อ กฎหมายที่อุทธรณ์มาจากศาลแขวง โดยให้ศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไปซึ่งเป็นศาลชั้นต้นทำหน้าที่เป็น ศาลชั้นอุทธรณ์พิจารณาอุทธรณ์ที่มาจากศาลแขวงเช่นเดียวกับ Crown Court ที่จัดเป็นศาลสูงชั้น กลางในประเทศอังกฤษ แต่ศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป (Trial Court of General jurisdiction) ใน ประเทศสหรัฐอเมริกาจัดอยู่ในประเภทศาลชั้นต้น โดยเป็นศาลอุทธรณ์และเป็นศาลพิจารณาชั้นที่ สองของศาลแขวง

3) การอุทธรณ์ในประเทศเยอรมนี

(1) สิทธิและข้อจำกัดการอุทธรณ์ในคดีอาญา

ประเทศเยอรมนี เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ซึ่งในระบบนี้การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไม่มีการจำกัดแต่ประการใด กล่าวคือ การอุทธรณ์ครั้งแรก อุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ทั้งโจทก์และจำเลยมีสิทธิเท่าเทียมกันไม่จำเป็นต้องขอ คำรับรองหรือเห็นชอบจากศาลสูงก่อน คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ได้อย่างกว้างขวาง ตามกฎหมายของ ระบบชีวิตล่อว์ยอมให้มีการอุทธรณ์ได้อย่างน้อยขั้นหนึ่ง เพื่อแก้ไขความไม่ถูกต้องของคำพิพากษา ในประเทศเยอรมนีเรียกว่า Berufung³³ เมื่อปัญหาข้อเท็จจริงได้รับการพิจารณาจากศาลที่มีอำนาจ แล้วจะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นอีกไม่ได้

มีข้อน่าสังเกตว่า ในประเทศเยอรมนีการพิจารณาขององค์คณะใหญ่ ทางอาญาซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นในการพิจารณาความผิดอาญาร้ายแรง องค์คณะผู้พิพากษา ประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 5 คน กับการพิจารณาศาลสูงมลรัฐที่ทำหน้าที่ในศาลชั้นต้นในคดี ความผิดอาญาที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของรัฐ องค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษาจำนวน 5 คน ทั้งที่ ปกติองค์คณะของศาลสูงมลรัฐประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพจำนวน 3 คน การพิจารณาข้อเท็จจริง ขององค์คณะดังกล่าวจะเป็นที่สุด ไม่สามารถอุทธรณ์เป็นอย่างอื่นได้อีก เพราะความไม่ถูกต้องของ ข้อเท็จจริงย่อมเกิดขึ้น ได้ยาก คงอุทธรณ์ได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และหากมีความไม่ ถูกต้องเกิดขึ้นก็ต้องแก้ไขด้วยการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ต่อไป

(2) วัตถุประสงค์เกี่ยวกับการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลสูง

ประเทศเยอรมนีมีระบบการพิจารณาแบบระบบไต่สวน ศาลมีบทบาท มากในการค้นหาความจริง การอุทธรณ์เป็นสิทธิของคู่ความได้อย่างน้อยหนึ่งครั้ง ทั้งปัญหา ข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายจากศาลแขวง ไปยังศาลจังหวัด ศาลจังหวัดทำหน้าที่เป็นศาลชั้น อุทธรณ์ของศาลแขวงโดยมีบทบาทหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ปัญหา ข้อเท็จจริงจากศาลแขวงจะยุติเพียงขั้นนี้

สำหรับศาลสูงมลรัฐ โดยปกติจะเป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย เช่นเดียวกับศาลสูงสุดสหพันธรัฐ แต่ในกรณีที่ศาลสูงมลรัฐทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นในคดีความผิด อาญาที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของรัฐ ก็มีบทบาทหน้าที่เป็นศาลพิจารณา เนื่องจากต้องพิจารณา ปัญหาข้อเท็จจริงด้วยในประเทศเยอรมนีจึงมีศาลแขวง (Amtsgericht) ศาลจังหวัด (Landgericht) และศาลสูงมลรัฐ กรณีศาลสูงมลรัฐเป็นศาลชั้นต้นในคดีความผิดเกี่ยวกับผลประโยชน์ของรัฐทำ หน้าที่เป็นศาลพิจารณาโดยมีศาลจังหวัดเป็นศาลชั้นอุทธรณ์ของศาลแขวง ทำหน้าที่เป็นศาล

³³ Berufung เป็นการอุทธรณ์มาจากศาลแขวง ซึ่งพิจารณาเฉพาะคดีที่มีความผิดไม่รุนแรง

พิจารณาชั้นที่สอง พิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายที่มีการอุทธรณ์มาจากศาลแขวง ในการทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สองจะพิจารณาคดีด้วยวิธีการสืบพยานซึ่งนำพยานหลักฐานตามหลักการค้นหาความจริง

(3) การตรวจสอบความจริงในศาลชั้นอุทธรณ์

ในการพิจารณาคดีอาญาของศาลสูง แบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ลักษณะดังต่อไปนี้

ก. การพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งคดี

กรณีการอุทธรณ์ทั่วไป หรือ Berufung ซึ่งเป็นการอุทธรณ์จากศาลแขวงไปยังศาลจังหวัด โดยศาลจังหวัดทำหน้าที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์ และเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง การพิจารณาคดีอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงนี้กฎหมายเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายในประเด็นที่มีการอุทธรณ์โต้แย้ง เนื่องจากเหตุผลที่ว่า การพิจารณาคดีในศาลแขวงเป็นการพิจารณาแบบรวบรัด มีผู้พิพากษานายเดียวเป็นองค์คณะ การพิจารณาอาจเกิดความผิดพลาดขึ้นได้

ในกรณีที่ศาลจังหวัดทำหน้าที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์และเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สองทำการตรวจสอบความจริงโดยการสืบพยานซึ่งนำพยานหลักฐานใหม่ในประเด็นที่มีการอุทธรณ์โต้แย้ง เว้นแต่ ศาลเห็นว่าการสืบพยานไม่จำเป็นที่จะทำให้เกิดกระจ่างขึ้น และคู่ความยังมีสิทธิที่จะเสนอข้อเท็จจริง พยานหลักฐานใหม่เข้าสู่การพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์ได้ด้วย หากศาลเห็นชอบด้วยกับข้ออุทธรณ์ก็จะพิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น และมีคำพิพากษาใหม่ในนามของศาลอุทธรณ์เอง ปัญหาข้อเท็จจริงจะยุติที่ศาลชั้นอุทธรณ์นี้

ข. การทบทวน (Review)

เป็นการทบทวนเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น เพราะ Berufung สามารถพิจารณาคดีนั้นใหม่ได้ทั้งคดีอยู่แล้ว การ Review ข้อกฎหมาย เป็นหน้าที่ของศาลสูงมลรัฐ ซึ่งมีฐานะเป็นศาลลำดับที่ 3 นอกจากนี้ศาลสูงมลรัฐยังเป็นศาลชั้นต้นในคดีความผิดอาญาที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของรัฐ คำตัดสินของศาลสูงมลรัฐในฐานะศาลชั้นต้นไม่อาจอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ จะอุทธรณ์ต่อไปยังศาลสูงสุดสหพันธรัฐได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น โดยจะต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลสูงสุดสหพันธรัฐก่อน

จะเห็นได้ว่า การทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สองในศาลชั้นอุทธรณ์ของประเทศเยอรมนี ตรวจสอบความจริงโดยการสืบพยานซึ่งนำพยานหลักฐานค้นหาความจริงตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) มุ่งการค้นหาความจริงเป็นเนื้อแท้ โดยมุ่งตรวจสอบเฉพาะประเด็นที่โต้แย้งไว้เท่านั้น

จากการศึกษาพบว่าระบบอุทธรณ์ ของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law การอุทธรณ์ครั้งแรกเป็นสิทธิ ปัญหาข้อเท็จจริงจะสามารถอุทธรณ์ได้หนึ่งชั้นศาล เว้นแต่จะมีกฎหมายจำกัดห้ามไว้ในบางกรณี แต่ในกรณีปัญหาข้อกฎหมายสามารถอุทธรณ์ต่อไปยังศาลสูงได้อีก แต่จะต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะเท่านั้น นอกจากนี้การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่ของศาลพิจารณา (Trial Court) ศาลชั้นอุทธรณ์ที่พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ซึ่งในการทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สองของกฎหมายทั้งสองระบบนี้มีหลักการเดียวกัน กล่าวคือ มีหน้าที่ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริง ฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติ จึงต้องตรวจสอบความจริงด้วยการพิจารณาคดีโดยการสืบพยานซึ่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงนั้น ซึ่งตามกฎหมายไทยการทำหน้าที่ของศาลพิจารณาชั้นที่สองไม่มีการตรวจสอบความจริงโดยการสืบพยานเพื่อชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานในการชี้ขาดข้อเท็จจริง เพียงตรวจสอบสำนวนแล้วพิพากษาข้อเท็จจริง ซึ่งผิดหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) เป็นอย่างยิ่ง

3.1.4.3 การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลในประเทศไทย

1) สิทธิและข้อจำกัดการอุทธรณ์ในคดีอาญา

การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของประเทศไทย เป็นสิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมายอันเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความและผู้มีส่วนได้เสียในคดี อุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลชั้นต้น เพื่อให้ศาลอุทธรณ์ที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ช่วยกลั่นกรองตรวจสอบให้คำพิพากษาของศาลมีความถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อผิดพลาดบกพร่องของศาลชั้นต้นถ้าหากมี ซึ่งในส่วนนี้จะแยกทำการศึกษาใน 2 ส่วนคือ สิทธิการอุทธรณ์ในคดีอาญา และข้อจำกัดการอุทธรณ์ในคดีอาญาซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) สิทธิการอุทธรณ์ในคดีอาญา

หลังจากที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา คู่ความและผู้มีส่วนได้เสียในคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ย่อมอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย เว้นแต่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่น³⁴ จะเห็นได้ว่าการอุทธรณ์ข้อเท็จจริงตามกฎหมายไทยให้สิทธิในลักษณะเปิดกว้างเมื่อเทียบกับระบบการอุทธรณ์ของต่างประเทศแล้วพบว่า ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเยอรมนี จะเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้เพียงครั้งเดียว จะอุทธรณ์ในครั้งที่สองต่อไปได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย โดยจะต้องได้รับการรับรองหรือเห็นชอบจากศาลสูงที่จะพิจารณาคดีนั้นด้วย และต้องเป็น

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 193.

ปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวกับประโชชน์สาธารณะเท่านั้น แต่การอุทธรณ์ของประเทศไทยให้โอกาสอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงในครั้งที่สองต่อไปอีกได้ ดังนั้น การที่กฎหมายไทยเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ถึงสองชั้นศาลจึงเป็นข้อเสียที่ทำให้คู่ความมองว่าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ไม่มีความศักดิ์สิทธิ์เด็ดขาด

(2) ข้อจำกัดการอุทธรณ์ในคดีอาญา

แม้ระบบการอุทธรณ์ของประเทศไทย จะเป็นสิทธิที่จะอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย แต่กฎหมายก็ไม่ประสงค์ให้มีการเสนอข้อพิพาทให้ศาลสูงวินิจฉัยอย่างพร่ำเพรื่อ จึงจำเป็นต้องมีการจำกัดห้ามไว้เป็นบางกรณี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 193 ทวิ และมาตรา 196 บัญญัติว่า

มาตรา 196 คำสั่งระหว่างพิจารณาที่ไม่ทำให้คดีเสร็จสำนวน ห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งนั้นจนกว่าจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นสำคัญและมีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นด้วย

มาตรา 193 ทวิ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่กรณีต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

(1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก

(2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการลงโทษ

(3) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้

(4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท

ตามบทบัญญัติมาตรา 193 ทวิ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายไม่อนุญาตให้คู่ความยื่นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ถ้ามีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท แต่ไม่ได้ห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงถ้าเป็นกรณีของจำเลยตาม (1)-(4)

แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นการจำกัดการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ก็ยังไม่ใช่เป็นการจำกัดห้ามโดยเด็ดขาด ยังเปิดโอกาสอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ตามมาตรา 193 ทวิ ที่บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 193 ทวิ ถ้าผู้พิพากษาค้นคดีซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้นพิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์หรืออธิบดีกรมอัยการหรือพนักงานอัยการซึ่งอธิบดีกรมอัยการได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่า มีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป”

จากบทบัญญัติในมาตรา 193 ตรี แสดงให้เห็นว่ากฎหมายเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ ถ้าปัญหานั้นได้รับการรับรองจากผู้พิพากษาที่พิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้น หรือจากอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย ในการยกเว้นข้อห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 193 ตรี กฎหมายให้เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาหรืออัยการสูงสุดผู้รับรองอุทธรณ์นั้น การห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงจึงไม่ใช่การห้ามโดยเด็ดขาด

จะเห็นได้ว่า สิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงของประเทศไทย คู่ความยอมใช้สิทธิได้เกือบจะเสรี ซึ่งต่างกับระบบกฎหมายของประเทศอื่นที่ถือว่า ระบบการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง เป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาคำพิพากษาของศาลที่เริ่มคดีเท่านั้น ไม่มีการแก้ไขความไม่ถูกต้องของศาลอุทธรณ์อีกชั้นหนึ่ง การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจึงทำได้เพียงชั้นเดียวเท่านั้น³⁵

2) การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในคดีอาญา

การพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง เป็นเรื่องที่จะต้องพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐาน และต้องใช้ความละเอียดรอบคอบอย่างยิ่งในการตรวจสอบค้นหาความจริง ซึ่งมีความแตกต่างจากการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา

ไม่ว่าคู่ความฝ่ายใดจะอุทธรณ์ในเรื่องใด อุทธรณ์นั้นจะต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อ หรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงโดยลำดับตามมาตรา 193 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงตามระบบกฎหมายไทย มิได้บัญญัติให้ต้องฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากในสำนวนเหมือนอย่างการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายที่ต้องฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในสำนวน ตามมาตรา 194 แต่ถ้าอุทธรณ์นั้นมีปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย กรณีไม่ต้องตามมาตรา 194 ศาลอุทธรณ์มีอำนาจฟังข้อเท็จจริงใหม่ได้ แต่ในทางปฏิบัติของศาลสูงจะพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงโดยการฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากสำนวนที่ศาลชั้นต้นสืบมาให้แล้วมีคำพิพากษา ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลชั้นต้นแล้วแต่กรณีต่างๆ ที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 208 (1) ก็ให้อำนาจของศาลอุทธรณ์ในการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมเองได้ หรืออาจกำหนดประเด็นให้ศาลชั้นต้นสืบพยานหลักฐานใหม่ก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติศาลอุทธรณ์มักให้ศาลชั้นต้นทำการสืบพยานแทน

³⁵ ชาญณรงค์ ปราณจิตต์ และคณะ. (2544). การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา. (รายงานการวิจัย). หน้า 20-22.

จะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีอาญาในศาลอุทธรณ์ตามระบบกฎหมายไทย ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้มีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ เว้นแต่จำกัดห้ามไว้บางกรณี ในการพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา ศาลอุทธรณ์มีหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติ ตรวจสอบค้นหาความจริงตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) จำเป็นต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานหาความน่าเชื่อถือในข้อเท็จจริงนั้นด้วยตนเอง เนื่องจากการชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลจำเป็นต้องได้ฟังสำเนียงถ้อยคำได้เห็น อากัปกิริยาของพยานด้วยตัวผู้วินิจฉัยนั่นเอง เพื่อที่จะนำไปสู่การวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้นได้อย่างถูกต้อง

ในทางปฏิบัติของศาลชั้นอุทธรณ์ตามกฎหมายไทย ที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาไม่ได้ปฏิบัติตามหลักการทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) ไม่มีการสืบพยานชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพียงดูความน่าเชื่อถือจากพยานหลักฐานที่ศาลชั้นต้นสืบไว้ในสำนวน โดยศาลอุทธรณ์ไม่ได้สัมผัสกับพยานหลักฐานด้วยตนเอง จึงขาดข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐานไปอย่างสิ้นเชิง

(2) การพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายในคดีอาญา

การพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย ในศาลสูงตามระบบกฎหมายไทย เป็นไปตามมาตรา 194 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า

“ถ้ามีอุทธรณ์แต่ในปัญหาข้อกฎหมาย ในการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายนั้นๆ ศาลอุทธรณ์จะต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยมาแล้วจากพยานหลักฐานในสำนวน”

มาตรา 222 ที่บัญญัติว่า “ถ้าคดีมีปัญหาแต่เฉพาะข้อกฎหมาย ในการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายนั้น ศาลฎีกาจะต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยมาแล้วจากพยานหลักฐานในสำนวน”

ในการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย ศาลสูงมีหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review) โดยทำการตรวจสอบความถูกต้องในการปรับใช้กฎหมายแก่คดีของศาลล่าง หรือตรวจสอบว่าศาลล่างได้ปฏิบัติถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมายในการพิจารณาคดีนั้นหรือไม่ การทบทวนข้อกฎหมายจะพิเคราะห์เปรียบเทียบจากบทบัญญัติของกฎหมาย โดยฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลล่างวินิจฉัยมาแล้วจากพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลล่างส่งขึ้นมา ไม่มีหน้าที่ต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานหาความน่าเชื่อถือในข้อเท็จจริงเพราะข้อเท็จจริงยุติแล้ว จึงไม่มีความยุ่งยากในการพิจารณา

การพิจารณาข้อเท็จจริงมีความยุ่งยาก ต้องอาศัยการพิจารณาค้นกรองอย่างละเอียดรอบคอบเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะข้อเท็จจริงที่มีความสลับซับซ้อนด้วยแล้ว การตรวจสอบความจริงหากไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอก็จะไม่สามารถค้นพบความจริงได้เลย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลอุทธรณ์ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) จะต้องปฏิบัติตามหลักของการศาลพิจารณาอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดความถูกต้อง และยุติธรรม

3) บทบาทหน้าที่ของศาลในการพิจารณาคดีอาญา

การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูง ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ บทบาทหน้าที่ของศาลสูงในการพิจารณาคดีอาญามีความแตกต่างกัน กล่าวคือหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) หรือหน้าที่เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) จะขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละประเทศนั้น สำหรับศาลสูงของประเทศไทยมีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) คือศาลที่ทบทวนเฉพาะข้อกฎหมายเท่านั้น กล่าวคือศาลจะทำการตรวจสอบความถูกต้องในการปรับใช้กฎหมายแก่คดีของศาลล่างหรือตรวจสอบว่า ศาลล่างปฏิบัติถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ ศาลสูงของประเทศไทยที่ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมายมี 2 ชั้นคือ ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา บทบัญญัติที่แสดงถึงหน้าที่ของศาลทบทวนข้อกฎหมายของศาลชั้นต้นคือ มาตรา 245 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติว่า

“ศาลชั้นต้นมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนคดีที่พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ไปยังศาลอุทธรณ์ในเมื่อไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษานั้น และคำพิพากษา เช่นว่านี้จะยังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะได้พิพากษายืน”

ซึ่งบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กฎหมายให้ศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) ทบทวนเฉพาะข้อกฎหมายเพราะข้อเท็จจริงยุติแล้ว

สำหรับศาลฎีกา บทบัญญัติที่แสดงถึงหน้าที่ของศาลทบทวนข้อกฎหมาย เช่นการพิจารณาคดีแรงงาน ในมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ที่บัญญัติว่า

“ภายใต้บังคับบทบัญญัติหรือกฎหมายอื่น คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแรงงานให้อุทธรณ์ได้เฉพาะในข้อกฎหมายไปยังศาลฎีกาภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น...” เป็นต้น

(2) ศาลพิจารณา (Trial Court) คือศาลที่พิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง ศาลจะต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติ ในการฟัง

ข้อเท็จจริงเป็นยุติ จึงต้องมีหน้าที่ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานหาความจริงแท้ในข้อเท็จจริงนั้น ซึ่งต้องกระทำโดยการสืบพยาน

ตามบทบัญญัติของกฎหมายไทย ศาลอุทธรณ์เป็นศาลพิจารณา เพราะต้องพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง ตามมาตรา 193 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติว่า “คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น”

สำหรับศาลฎีกา บทบัญญัติที่แสดงให้เห็นว่าศาลฎีกาเป็นศาลพิจารณาคือมาตรา 218 และมาตรา 219 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 218 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย และให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับแต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปีห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง”

มาตรา 219 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ข้อห้ามนี้มีให้ใช้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย”

จากการศึกษาระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าศาลสูงที่ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) มี 2 ชั้นคือ ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา สำหรับศาลที่ทำหน้าที่ศาลพิจารณา (Trial Court) มี 3 ชั้นคือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เนื่องจากระบบกฎหมายไทยให้สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงได้ถึงศาลฎีกา แต่ในทางวิชาการศาลฎีกาเป็นศาลที่มีหน้าที่ทบทวนข้อกฎหมายเท่านั้น

3.2 การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทยนั้นได้นำเอาหลักการและแนวความคิดพื้นฐานมาจากประเทศฝรั่งเศส ซึ่งในส่วนนี้ผู้เขียนจะนำเสนอแนวคิดและขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศฝรั่งเศส และการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศฝรั่งเศส

ตามรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐของประเทศฝรั่งเศสได้บัญญัติก่อตั้งศาลที่เรียกว่า Haute Cour de Justice ขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ทุจริตหรือใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่มีขอบด้วยกระบวนการพิเศษ ซึ่งแตกต่างไปจากการพิจารณาพิพากษาคดีกับบุคคลธรรมดาโดยศาลดังกล่าวจะทำหน้าที่พิจารณาความผิดของประธานาธิบดีฐานทรยศชาติและความผิดของรัฐมนตรีในรัฐบาลฐานกระทำความผิดอุกฤษ โทษ (Crimes) และมีชฉิมโทษ (Delits) และผู้ร่วมกระทำความผิดซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1993 มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหมวด 9 มาตรา 67 และ มาตรา 68 ใหม่โดยแยกศาลสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองออกเป็น 2 ศาล คือ

- (1) ศาลยุติธรรมชั้นสูง³⁶ และ
- (2) ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ

3.2.1.1 การดำเนินคดีกับประธานาธิบดีในศาลยุติธรรมชั้นสูง

ศาลยุติธรรมชั้นสูง (La Haute Cour de Justice) เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีกับประธานาธิบดีที่ทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง (Haute Trahison) ซึ่งโดยหลักแล้วประธานาธิบดีไม่ต้องรับผิดชอบทางการเมือง และทางอาญาในการกระทำการในหน้าที่รวมทั้งบุคคลผู้เป็นตัวการ ผู้ใช้และผู้สนับสนุนให้ประธานาธิบดีกระทำความผิดฐานทรยศประเทศชาติ

คำว่า “การทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง” รัฐธรรมนูญและกฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศสมิได้ให้คำจำกัดความของความผิดประเภทดังกล่าวไว้โดยไม่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความผิดและไม่ได้กำหนดโทษไว้³⁷ แต่จากคำอธิบายกฎหมายหลายฉบับ นักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสได้ให้คำจำกัดความว่าการทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง หมายถึง อาชญากรรมทางการเมืองที่ทำให้สถาบันหรือผลประโยชน์ของประเทศชาติได้รับการกระทบกระเทือนอย่างร้ายแรง

³⁶ คำว่า “ศาลยุติธรรมชั้นสูง” (La Haute Cour de Justice) เป็นความหมายที่ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ได้ให้ความหมายไว้ในหนังสือ “คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” แต่ท่านศาสตราจารย์ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ศาลอาญาชั้นสูง” (La Haute Cour De Justice) และในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้เขียนขอใช้คำว่า “ศาลยุติธรรมชั้นสูง” ตามความหมายที่ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุลได้ให้ไว้

³⁷ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2540, กันยายน). “ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (Impeachment).” วารสารกฎหมาย, 17, 3. หน้า 124.

1) ขั้นตอนการริเริ่มคดี

ในขั้นตอนนี้เริ่มจากการกล่าวหาจากรัฐสภา โดยศาลยุติธรรมชั้นสูงนี้จะพิจารณาคดีที่สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ได้กล่าวหาประธานาธิบดีว่ากระทำความผิดฐานทรยศต่อประเทศชาติ ในการกล่าวหาประธานาธิบดีต่อศาลยุติธรรมชั้นสูงนี้ อัยการแผ่นดินที่มีอำนาจในคดีอาญาไม่อาจกระทำการดังกล่าว แต่เป็นอำนาจของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ซึ่งแยกกันพิจารณาเพื่อลงมติโดยเปิดเผย โดยแต่ละสภาจะต้องได้เสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภาว่า เห็นด้วยกับข้อกล่าวหา นั้น จากนั้นประธานสภาจะต้องส่งมติไปยังอัยการประจำศาลฎีกา เพื่อส่งต่อไปยังประธานศาลยุติธรรมชั้นสูงและประธานคณะกรรมการไต่สวน เพื่อดำเนินการต่อไปโดยเร็วภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่ได้รับมติดังกล่าว³⁸

2) ขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริง

เมื่ออัยการประจำศาลฎีกาได้ส่งข้อมติของทั้งสองสภามายังประธานคณะกรรมการไต่สวนแล้ว จะเข้าสู่ขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริง (instruction) คณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริง ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกา 5 คน ซึ่งเลือกโดยที่ประชุมหัวหน้าคณะในศาลฎีกา พร้อมผู้ทำการแทน 2 คน ทำหน้าที่ในการไต่สวนข้อเท็จจริงตามที่สภาทั้งสองกล่าวหา และเมื่อมีการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้ว หากพบข้อเท็จจริงอันนำมาสู่การกระทำความผิดข้อหาใหม่ ก็ต้องแจ้งให้อัยการประจำศาลฎีกาทราบ และขอมติจากทั้งสองสภาว่าจะให้ฟ้องเพิ่มเติมหรือไม่

กล่าวโดยสรุป หน้าที่ของคณะกรรมการไต่สวนคือการค้นหาข้อเท็จจริงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อคณะกรรมการไต่สวนดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วก็จะดำเนินการต่อไปใน 2 ลักษณะคือ

(1) ในกรณีที่เห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มูล ก็จะมีคำสั่งให้ฟ้องคดีต่อไป

(2) ในกรณีที่เห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูล เนื่องจากข้อเท็จจริงไม่สมบูรณ์หรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมชั้นสูง ก็เป็นอันยุติเรื่องที่กล่าวหาโดยไม่สามารถที่จะอุทธรณ์คำสั่งที่ไม่มีมูลดังกล่าวได้อีก

3) ขั้นตอนการพิจารณาและตัดสิน

เมื่อคณะกรรมการไต่สวนมีคำสั่งว่าข้อกล่าวหาไม่มูล ขั้นตอนต่อไปก็คือการพิจารณาพิพากษาคดีโดยองค์คณะที่ทำหน้าที่ตัดสิน (Judgement) ซึ่งองค์คณะประกอบไปด้วยผู้พิพากษาจำนวน 24 คน และผู้พิพากษาสำรองอีก 12 คน โดยให้สภาผู้แทนราษฎรเลือกผู้พิพากษาจำนวน 12 คน และผู้พิพากษาสำรองอีก 6 คน จากบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยกันโดยให้ทำการเลือกภายในหนึ่งเดือนนับจากวันประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก ภายหลังจากที่มีการเลือกตั้ง

³⁸ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2545). คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 163.

เข้ามา ส่วนผู้พิพากษาอีก 12 คน และผู้พิพากษาสำรองอีก 6 คนที่เหลือ ให้วุฒิสมาชิก (Senat) เลือกจากบรรดาสมาชิกวุฒิสภาโดยให้ทำการเลือกภายในหนึ่งเดือนนับจากวันประชุมวุฒิสภาครั้งแรก ภายหลังจากที่ได้มีการเลือกตั้งวุฒิสมาชิกใหม่ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งทั้งหมดหรือบางส่วน (แทนสมาชิกเดิมที่ออกตามวาระ) โดยมีวาระเท่าอายุสภาที่เลือก ในการเลือกองค์คณะที่ทำหน้าที่ตัดสินนี้เป็นการเลือกล่วงหน้า มิใช่เลือกเมื่อมีการฟ้องคดี และองค์คณะที่ทำหน้าที่ตัดสินคดีสามารถถูกคัดค้านได้ตามที่กฎหมายกำหนด

ในการกล่าวหาต่อประธานาธิบดีนั้น ความผิดอาญาอื่นจะกล่าวหาไม่ได้ เพราะเป็นเอกสิทธิ์ของประมุขของรัฐที่ไม่ต้องรับผิดชอบ และความผิดที่กล่าวหาประธานาธิบดีไม่มีองค์ประกอบตายตัว แม้ว่าฝรั่งเศสจะได้มีการจัดตั้ง Haute Cour de Justice ขึ้นมาทำหน้าที่พิจารณาคดีความผิดทางอาญาที่นักการเมืองระดับสูงได้กระทำในขณะดำรงตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองมานานนับศตวรรษแล้วก็ตาม แต่ก็มีกรกล่าวหานักการเมืองระดับสูงว่ากระทำความผิดขณะดำรงหน้าที่เพียงไม่กี่ครั้ง และยังไม่มีการใดเลยที่ศาลดังกล่าวได้พิจารณาคดีจนทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ตามมาว่ามาตรการดังกล่าวไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร³⁹ และไม่มีกำหนดโทษไว้ในกฎหมายแต่อย่างใด แต่อยู่ที่ดุลพินิจเด็ดขาดของศาลยุติธรรมชั้นสูง

4) ผลของคำพิพากษา

ในการชี้ขาดตัดสินคดีของศาลยุติธรรมชั้นสูง (Haute Cour de Justice) เป็นดุลพินิจโดยเด็ดขาดของศาล ที่จะพิจารณาความผิดและโทษตามที่เห็นสมควร (ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของหลักกฎหมายอาญาสำคัญที่ว่า ความผิดและโทษทางอาญาต้องกำหนดโดยกฎหมายเท่านั้น) และเมื่อศาลยุติธรรมชั้นสูงพิพากษาอย่างไร คำพิพากษาของศาลอาญาชั้นสูงถึงที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้⁴⁰ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 35 แห่งรัฐบัญญัติ ฉบับที่ 59-1 ลงวันที่ 2 มกราคม 1959 สำหรับผู้มีอำนาจบังคับการให้เป็นไปตามหลักคำพิพากษา คือฝ่ายบริหาร สำหรับโทษนั้นจะเป็นโทษทางอาญาเป็นหลัก

³⁹ นันทวัฒน์ ปรมานันท์. (2540). “ระบบการพิจารณาคดีความผิดทางอาญาของนักการเมืองระดับสูงในประเทศฝรั่งเศส.” รวมบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์ ดร.ประยูร กาญจนกุล. หน้า 122.

⁴⁰ Ordonnance n 59-1 du 2 janvier 1959 Ordonnance portant loi organique sur la Haute Cour de justice. Sur le rapport du garde des sceaux, ministre de la justice, Vu la Constitution et notamment ses articles 67,68 et 92,

Article 35

Les arrêts de la Haute Cour ne sont susceptibles ni d'appel, ni de pourvoi en cassation.

3.2.1.2 การดำเนินคดีกับรัฐมนตรีโดยศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ

ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีกับ นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีซึ่งกระทำความผิดอาญา ในการกระทำความผิดตามหน้าที่และความผิดนั้น เป็นความผิดประเภทอุกฤษโทษ (Crimes) ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงจำคุกตลอดชีวิต) และความผิด มัชฌิมโทษ (Délits) ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 เดือน ถึง 5 ปี) ทั้งนี้ ความผิดและโทษดังกล่าวให้พิจารณาเฉพาะเวลากระทำความผิด

1) ขั้นตอนการริเริ่มคดี

ในการกล่าวหารัฐมนตรี ซึ่งรวมถึง นายกรัฐมนตรีต่อศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ ซึ่งผู้กล่าวหาได้แก่ อัยการประจำศาลฎีกา โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาคำฟ้อง นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญาของรัฐมนตรีร้องทุกข์กล่าวโทษ ต่อคณะกรรมการพิจารณาคำฟ้อง โดยในคำฟ้องจะต้องระบุชื่อรัฐมนตรีที่ต้องการกล่าวโทษ ระบุนครกระทำและต้องลงลายมือชื่อผู้ฟ้องด้วย

คณะกรรมการพิจารณาคำฟ้อง ประกอบด้วย ผู้พิพากษาศาลฎีกาชั้นพิเศษ 3 คน ซึ่งผู้พิพากษาศาลฎีกาชั้นพิเศษประชุมเลือกกันเอง โดยให้เลือก หนึ่งในสามคนนั้น ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการ นอกจากนี้ยังประกอบด้วย ผู้พิพากษาจากสภาแห่งรัฐ (ศาลปกครองสูงสุด) เลือกโดยที่ประชุมใหญ่ 2 คน และผู้พิพากษาศาลบัญชีเลือกโดยที่ประชุมใหญ่อีก 2 คน เมื่อคณะกรรมการพิจารณาคำฟ้องได้รับคำฟ้องรัฐมนตรีและจะต้องตรวจคำฟ้องนั้นว่า เป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐที่จะพิจารณาพิพากษาหรือไม่ คณะกรรมการพิจารณาคำฟ้อง มีอำนาจสอบสวนและดำเนินการเท่าที่จำเป็น เพื่อประกอบการพิจารณาดังกล่าว เมื่อเห็นว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องที่ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐรับไว้พิจารณาได้ ก็ส่งคำฟ้องพร้อมด้วยความเห็นไปยังอัยการประจำศาลฎีกา เพื่อดำเนินการต่อไปถ้าคณะกรรมการพิจารณาคำฟ้องเห็นว่า ควรยุติเรื่องไม่ต้องดำเนินการต่อไปก็สามารถทำได้ ซึ่งการพิจารณาคำฟ้องดังกล่าวทั้งสองกรณีถือเป็นที่สุดและเด็ดขาด

คณะกรรมการพิจารณาคำฟ้องจะมีความเป็นอิสระจากอำนาจทางการเมือง ในการทำหน้าที่โดยพิจารณาว่าข้อกล่าวหาได้ทำถูกต้องตามแบบกฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ มีเหตุผลและหลักฐานสมควรที่จะต้องดำเนินคดีหรือไม่ และสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม เช่น ทำการสอบสวนเพิ่มเติม ยึด อาศัย หรือเข้าทำการค้น ในเคหะสถานเป็นต้น แต่ไม่มีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือใช้มาตรการบังคับอื่นใดนอกจากที่กฎหมายให้อำนาจ

และนอกจากผู้เสียหายจะสามารถร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการพิจารณาคำฟ้องเพื่อดำเนินคดีกับรัฐมนตรีดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นอัยการประจำศาลฎีกาอาจขอความ

เห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาคำฟ้องเพื่อที่จะนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐได้โดยไม่ต้องมีผู้ร้องทุกข์แต่อย่างใด⁴¹

2) ขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริง

เมื่ออัยการประจำศาลได้รับคำฟ้องพร้อมความเห็นของคณะกรรมการพิจารณาคำฟ้องแล้ว ก็จะส่งเรื่องดังกล่าวไปยังคณะกรรมการสอบสวนไต่สวน (La Commission d'instruction) ซึ่งประกอบด้วย ผู้พิพากษาประจำศาลฎีกา 3 คน และผู้พิพากษาสำรองอีก 3 คน ที่ ผู้พิพากษาประจำศาลฎีกาประชุมเลือกกันเอง โดยให้เลือกหนึ่งในสามคนนั้นขึ้นเป็นประธาน ทั้งนี้มีวาระดำรงตำแหน่ง 3 ปี คณะกรรมการไต่สวน จะทำการไต่สวนข้อเท็จจริงตามขั้นตอนและวิธีการที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเมื่อคณะกรรมการไต่สวนพิจารณาเสร็จสิ้นแล้วจะต้องแจ้งผลการสอบสวนให้อัยการประจำศาลฎีการัฐมนตรีที่ถูกกล่าวหาและทนายความทราบและให้เวลาในการคัดค้านการสอบสวนดังกล่าว 20 วัน

ในกรณีที่คณะกรรมการไต่สวนวินิจฉัยว่า เรื่องดังกล่าวมีมูลคณะกรรมการไต่สวนจะต้องส่งเรื่องไปยังศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ เพื่อดำเนินการต่อไปคำวินิจฉัยของคณะกรรมการไต่สวนสามารถฎีกาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและในกรณีที่ ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีคำสั่งยกคำวินิจฉัยของคณะกรรมการไต่สวนจะต้องมีการตั้งคณะกรรมการไต่สวนชุดใหม่เพื่อดำเนินการไต่สวนใหม่ แล้วจึงส่งผลการไต่สวนไปยังศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐชี้ขาดต่อไป

3) ขั้นตอนการพิจารณาและตัดสิน

เมื่อคณะกรรมการไต่สวนมีมติให้ดำเนินการฟ้องคดีรัฐมนตรีที่ถูกกล่าวหา ก็จะส่งเรื่องให้อัยการประจำศาลฎีกาเพื่อทำการฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐจากนั้น ประธานศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐจะเป็นผู้กำหนดวันพิจารณาคดีครั้งแรก เพื่อพิจารณาและพิพากษาคดีต่อไป โดยจะแจ้งให้รัฐมนตรีที่ตกเป็นจำเลยมาศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป

สำหรับองค์คณะในการตัดสิน (Judgement) ประกอบด้วยผู้พิพากษา 15 คน โดยมีสมาชิกรัฐสภา 12 คน ซึ่ง 6 คนมาจากการเลือกตั้งกันเองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พร้อมผู้พิพากษาสำรองอีก 6 คน และอีก 6 คน มาจากการเลือกตั้งกันเองของสมาชิกวุฒิสภา พร้อมผู้พิพากษาสำรองอีก 6 คน ทั้งนี้ด้วยเสียงข้างมากเด็ดขาดของแต่ละสภา นอกจากนี้ ยังมีผู้พิพากษาศาลฎีกาชั้นพิเศษอีก 3 คน พร้อมผู้พิพากษาสำรองผู้ทำการแทนอีก 3 คน ซึ่งที่ประชุมผู้พิพากษาศาลฎีกาชั้นพิเศษประชุมกันเลือก โดยหนึ่งในสามคนนี้จะทำหน้าที่เป็นประธานศาลอาญาแห่ง

⁴¹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 167.

สาธารณรัฐ และการเลือกนี้ จะกระทำทุกครั้งที่สภาสิ้นอายุหรือถูกยุบ หรือสมาชิกพ้นจากตำแหน่ง บางส่วน แต่สำหรับผู้พิพากษาที่มาจากศาลฎีกา มีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี

4) ผลของคำพิพากษา

ในการชี้ขาดคดีคดีของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ ต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งคำพิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ สามารถฎีกาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา โดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา จะต้องพิจารณาพิพากษาให้แล้วเสร็จภายใน 3 เดือน⁴² เมื่อศาลฎีกาพิพากษาเช่นใดแล้ว คำพิพากษาของศาลฎีกาก็ถือเป็นที่สุดและให้บังคับให้เป็นไปตามโทษที่ปรากฏในคำพิพากษาในกรณีที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา มีคำพิพากษาให้ยกคำพิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ ให้ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐพิจารณาคดีใหม่ แต่ต้องมีการเปลี่ยนตัวผู้พิพากษา โดยให้ผู้พิพากษาที่ไม่ได้ร่วมพิจารณาในคดีที่ถูกที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกายกคำพิพากษา และผู้พิพากษาสำรองทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาคดีใหม่⁴³ จะเห็นได้ว่าคำพิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐนั้นสามารถโต้แย้งเพื่อขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาได้ โดยวิธีการอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งแตกต่างจากผลของคำพิพากษาที่เกิดจากการดำเนินคดีกับประธานาธิบดีที่ไม่สามารถอุทธรณ์ ฎีกาได้แต่ประการใด

กล่าวโดยสรุป ในส่วนของระบบการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศฝรั่งเศสนั้น ได้สร้างศาลพิเศษขึ้นมาทำหน้าที่โดยแบ่งออกเป็น 2 ศาลคือศาลยุติธรรมชั้นสูง และศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ โดยเฉพาะในศาลยุติธรรมชั้นสูงนั้นในกรณีที่มีการฟ้องว่าประธานาธิบดีทรยศชาติ นั้นมีข้อที่ควรพิจารณาที่น่าสนใจ กล่าวคือในคดีที่ฟ้องประธานาธิบดีนั้น จะเห็นได้ว่าข้อกล่าวหาหรือฐานความผิดที่กล่าวหาว่าประธานาธิบดีทรยศต่อประเทศชาติ นั้นไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน และคำว่า “ทรยศชาติ” ก็ขาดคำนิยามอันเป็นที่ยอมรับ

⁴² LOI Organique n° 93-1252 du 23 November 1993 sur la Cour de Justice de la Republique (CJR), Art. 33. “Dans les conditions et formes déterminées par le titre Ier du livre III du code de procédure pénale, les arrêts de la Cour de justice de la République peuvent faire l'objet de pourvois en cassation qui sont portés devant l'assemblée plénière de la Cour de cassation. La Cour de cassation doit statuer dans un délai de trois mois.”

⁴³ LOI Organique n° 93-1252 du 23 November 1993 sur la Cour de Justice de la Republique (CJR), Art. 34. “Lorsque la Cour de cassation annule un arrêt rendu par la Cour de justice de la République, elle renvoie l'affaire devant celle-ci, composée de juges titulaires ou suppléants autres que ceux qui ont rendu l'arrêt annulé. Les dispositions du second alinéa de l'article L. 131-4 du code de l'organisation judiciaire sont applicables.”

นอกจากนี้โทษที่จะลงก็มีได้กำหนดไว้ตามกฎหมายแต่ประการใด แต่กลับปล่อยให้เป็นดุลพินิจของศาลยุติธรรมชั้นสูงที่จะพิจารณาได้อย่างเสรี และข้อควรพิจารณาในประเด็นต่อมาคือองค์คณะที่ทำการไต่สวนนั้นมาจากผู้พิพากษาศาลฎีกาเป็นส่วนใหญ่ แต่องค์คณะที่ทำการตัดสินกลับมาจากฝ่ายบริหาร หรือฝ่าย นิติบัญญัติเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นเหตุให้มีการดำเนินคดีกับประธานาธิบดีน้อยมาก อีกทั้งคำพิพากษาของศาลยุติธรรมชั้นสูงที่ถือว่าเป็นที่สุดต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์ฎีกานั้น ส่งผลให้การพิจารณาใน ศาลนี้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งถ้าหากพิจารณากับการดำเนินคดีของศาลอาญาระหว่างประเทศ (The International Criminal Court) ตามธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยการจัดตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศ (Rome Statute on International Criminal Court 1998) จะพบว่า การดำเนินคดีของศาลอาญาระหว่างประเทศ ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุดเพียงศาลเดียว ก็ยังคงเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหา คำพิพากษาสามารถอุทธรณ์ในความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพิจารณาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย รวมทั้งเหตุความผิดพลาดที่เกิดจากเหตุอื่นๆ อันอาจกระทบต่อความเป็นธรรม หรือความน่าเชื่อถือของกระบวนการพิจารณาหรือคำพิพากษานั้นด้วย

สำหรับศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐนั้น รูปแบบในการดำเนินคดีจะใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลักในการพิจารณา และมีการกำหนดฐานความผิดหรือข้อกล่าวหาไว้อย่างชัดเจน รวมถึงโทษที่จะลงด้วย อีกทั้งยังเปิด โอกาสให้มีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายได้อีกชั้นหนึ่งโดยให้อุทธรณ์ไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งกรณีดังกล่าวจึงน่าจะมีเหตุผลในแง่ของการถ่วงดุลอำนาจและเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นประธานแห่งคดีได้อย่างแท้จริง

3.2.2 การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย

ในยุคก่อนที่จะมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเมื่อถูกดำเนินคดีอาญาในข้อหาเกี่ยวกับการทุจริต หรือประพฤติมิชอบในการปฏิบัติหน้าที่นั้น การดำเนินคดีก็จะเป็นเอกเช่นเดียวกับคดีอาญาสามัญทั่วไป โดยไม่ว่าผู้ตกเป็นจำเลยจะมีตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา ตลอดจนข้าราชการการเมืองอื่นใด ต่างก็ล้วนตกอยู่ภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับเดียวกันกับประชาชน กล่าวคือ การเริ่มต้นคดีอาญาโดยทั่วไปจะต้องเริ่มต้นที่ศาลยุติธรรมและเมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว หากคู่ความไม่พอใจก็มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาตามลำดับต่อไป และเมื่อมีคำวินิจฉัยของศาลฎีกาจึงจะถือว่าเป็นที่สุด⁴⁴

⁴⁴ วัส ดิงสมิตร. (2551, มกราคม-เมษายน). “การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับปัญหาการขัดต่อหลักความเสมอภาคและพันธกรณีระหว่างประเทศ.” *ดุลพินิจ*, 55, 1. หน้า 156.

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีผลใช้บังคับ ได้มีการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งเป็นศาลชำนาญพิเศษ โดยมีแนวคิดและนิติวิธีตามระบบศาลพิเศษเนื่องจากได้นำเอารูปแบบของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐในประเทศฝรั่งเศส⁴⁵ มาปรับใช้โดยกำหนดให้เป็นศาลที่มีเพียงระดับชั้นเดียว แตกต่างจากระบบศาลยุติธรรมทั่วไป นอกจากนี้ยังกำหนดให้คำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นที่สุด โดยที่หลักการดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในมาตรา 311 วรรคท้ายซึ่งบัญญัติว่า “คำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้เปิดเผยและเป็นที่สุด” ซึ่งหมายความว่า ผู้ต้องคำพิพากษาไม่สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งต่อศาลใดๆ ได้ เพราะมีแนวคิดเพื่อให้เกิดความรวดเร็วของคดี นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่สามารถอุทธรณ์ได้จะทำให้ผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญเกิดความเกรงกลัวที่จะกระทำความผิด เพราะเมื่อคดีขึ้นสู่ศาลแล้วจะมีโอกาสเพียงครั้งเดียวที่จะถูกตัดสินโดยผู้พิพากษาที่ได้รับการคัดเลือกมาแล้วอย่างดี ดังนั้นจึงเป็นการลดการกระทำความผิดได้อีกทางหนึ่ง

จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ถือกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูงมาก โดยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวให้ความสำคัญแก่การรับรองและคุ้มครองสิทธิของพลเมืองยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญฉบับใดๆ ในอดีตกาล แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 311 วรรคท้ายของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ในเรื่องสิทธิของการอุทธรณ์ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กลับทำให้เกิดความฉงนเป็นอย่างยิ่งว่า เหตุใดสิทธิในการอุทธรณ์ของบรรดานักการเมืองจึงถูกพรากไปโดยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว และจากบทบัญญัติในมาตรานี้เองทำให้นักกฎหมายทั้งหลายตั้งคำถามเป็นประเด็นสำคัญว่า สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นั้นหายไปไหน และในกรณีดังกล่าวนี้เองถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วยและการตัดสิทธิดังกล่าวยังขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ไทยเข้าเป็นประเทศภาคีอีกด้วย หรือไม่

จากที่กล่าวมาแล้วถึงสิทธิในการอุทธรณ์ของจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นั้นหายไปไหนก่อให้เกิดความสงสัยและสับสนเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิของจำเลยในคดีอาญาอันเป็นสิทธิที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยที่รัฐธรรมนูญเองก็ได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับ

⁴⁵ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). ระบบการตรวจสอบการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (Impeachment) (รายงานการวิจัย). หน้า 66-67.

และด้วยเหตุนี้เอง เมื่อมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญ ฉบับ 2540 แล้วมีการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบันขึ้น ทำให้ผู้ร่างได้นำแนวความคิดจากรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 มาพิจารณาเพื่อแก้ไข ปัญหา ที่เกิดขึ้นจากรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว มาแก้ไขในหลายๆ เรื่อง รวมทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้อง แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยได้เพิ่มสิทธิในการอุทธรณ์ไว้ ในมาตรา 278 วรรคสาม โดยบัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่มิคำพิพากษาของศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้” แต่เนื่องจากต้องการให้เกิดความรวดเร็ว ดังนั้นผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จึงร่างให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาซึ่งประกอบด้วย ผู้ พิพากษา ศาลฎีกาทุกคนเป็นผู้พิจารณาทบทวน แก้ไข หรือกลับคำพิพากษาของศาลนี้ และผลจาก บทบัญญัตินี้เองก็ทำให้พิจารณาได้ว่าต่อจากนี้ไปจำเลยหรือผู้ต้องคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อไปได้ ภายใต้เงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายกำหนด⁴⁶ได้ นั้นเอง

แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าตามรัฐธรรมนูญปี 2550 จะออกมาเพื่อปรับปรุงแก้ไขในเรื่อง สิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองที่บัญญัติให้เป็นที่สุดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อให้เกิด ความเป็นธรรมแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในฐานะที่เป็นประชาชนคนธรรมดาคนหนึ่ง โดย เปิดโอกาสให้ผู้ต้องคำพิพากษาได้รับการพิจารณาอย่างน้อยอีกหนึ่งครั้ง เพื่อจะได้มีการถ่วงถ่วง และทบทวนคำพิพากษามาหลัก Double Degree of Jurisdiction อีกทั้ง เป็นการเปิดโอกาสให้ศาล ซึ่งมีสถานะทางกฎหมายและมีความอาวุโสทางตุลาการที่สูงกว่า ได้แก้ไขข้อบกพร่องในปัญหาข้อ กฎหมายและตรวจสอบการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลล่างว่า เป็นไปโดยชอบด้วย กฎหมายทุกประการหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ เพื่อป้องกันและแก้ไขข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น อันเป็น การตรวจสอบถ่วงดุลในองค์กรตุลาการด้วยกัน (Check and Balance) เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและ ตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นหลักการที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ในฐานะที่เป็นประชาชนแห่งคดี ให้ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างแท้จริง แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียด ของหลักเกณฑ์และวิธีการในการอุทธรณ์ตามหลักการใหม่ที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญปี 2550 แล้ว ก็ พบว่ายังมีประเด็นที่เป็นปัญหาสำคัญที่ต้องทำการศึกษาอยู่หลายประเด็น ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอถึง

⁴⁶ คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2550). สาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่ พร้อมตารางเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ฉบับรับฟังความคิดเห็น. หน้า 207.

ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในบทต่อไป แต่ในบทนี้ผู้เขียนมุ่งทำการศึกษาถึงขั้นตอนในการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยโดยมีรายละเอียดดังนี้

3.2.2.1 การริเริ่มคดี

สำหรับขั้นตอนการริเริ่มดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น ประกอบไปด้วยสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ คือ ประการแรกผู้มีอำนาจฟ้องคดี ประการต่อมาคือบุคคลที่จะถูกดำเนินคดี และประการสุดท้ายคือ คดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาล ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

1) ผู้มีอำนาจฟ้องคดี⁴⁷

บุคคลที่มีความสำคัญก่อนที่จะมาสู่การฟ้องคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญคือ “ผู้กล่าวหา” ซึ่งหมายถึง ผู้เสียหายในความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542

ส่วน “ผู้เสียหาย” ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 หมายถึง ผู้เสียหายจากการกระทำอันเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ของรัฐรั่วรัวผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 นั้น ผู้เสียหายหรือผู้กล่าวหาไม่สามารถยื่นฟ้องคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ด้วยตัวเอง แต่พระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้บุคคลเหล่านี้ฟ้องคดีแทนผู้เสียหาย ได้แก่

(1) อัยการสูงสุด

(2) คณะกรรมการ ป.ป.ช. ในกรณีที่คณะกรรมการที่ตั้งขึ้นระหว่างฝ่ายอัยการสูงสุดกับคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีภายใน 14 วันนับแต่วันที่ตั้งคณะกรรมการในกรณีที่พยานหลักฐานไม่สมบูรณ์

ผู้ที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนอกจากอัยการตามมาตรา 9 แล้ว ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอีกประเภทหนึ่งคือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 10 และ

⁴⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 23 บัญญัติว่า “ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ได้แก่

(1) อัยการสูงสุด

(2) คณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการปฏิบัติตามมาตรา 11”

มาตรา 11 กฎหมายได้กำหนดไว้ว่าถ้าคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่ากรณีมีมูลที่จะฟ้องก็ให้ส่งทั้งสำนวนและพยานหลักฐานต่างๆ พร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุดภายใน 14 วันเพื่อให้อัยการสูงสุดฟ้องต่อศาลโดยอัยการสูงสุดมีเวลาพิจารณา 30 วันที่จะฟ้องคดีต่อศาลฎีกา แต่ถ้าภายในเวลา 30 วัน อัยการสูงสุดเห็นว่าเรื่องที่ส่งมายังไม่สมบูรณ์ กฎหมายให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดตั้งผู้แทนฝ่ายละเท่าๆ กัน มาพิจารณาอีกครั้งภายในเวลา 14 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งข้อไม่สมบูรณ์ และมาตรา 11 ถ้ากรณีที่คณะทำงานไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้ภายใน 14 วันนับแต่วันตั้งคณะทำงาน ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้ฟ้องคดีเองหรืออาจตั้งทนายฟ้องคดีแทนก็ได้⁴⁸

2) บุคคลที่จะถูกดำเนินคดี

บุคคลที่เกี่ยวข้องในและอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ 2 ประเภท คือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และตัวการ ผู้ใช้และผู้สนับสนุน โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ในกรณีที่กำลังกล่าวหาว่าร้ายวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา (หมายถึงคดีความผิดในประมวลกฎหมายอาญาลักษณะ 2 หมวด 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตั้งแต่มาตรา 147 ถึงมาตรา 166 หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น นอกจากนี้ กรรมการ ป.ป.ช. ก็อาจถูกดำเนินคดีได้เช่นเดียวกัน หากประธานวุฒิสภาส่งคำร้องให้ศาลพิจารณาพิพากษา

เป็นที่น่าสังเกตว่าตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มิได้ให้นิยามของคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ไว้แต่ประการใด แต่ตามมาตรา 9 ใช้คำว่า “...คดีที่มูลแห่งคดีเป็นการ

⁴⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 11 บัญญัติว่า “ภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งข้อไม่สมบูรณ์ตามมาตรา 10 ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดตั้งคณะทำงานขึ้นคณะหนึ่ง โดยมีผู้แทนของแต่ละฝ่ายจำนวนฝ่ายละเท่ากันเป็นคณะทำงาน ให้สำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ คณะทำงานมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพยานหลักฐานที่ไม่สมบูรณ์ และรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไป

ในกรณีที่คณะทำงานไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้ภายในกำหนดเวลาสิบสี่วันนับแต่วันตั้งคณะทำงาน ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจยื่นฟ้องคดีเองหรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทนได้ แต่ต้องฟ้องภายในสิบสี่วันนับแต่วันครบกำหนด”

กล่าวหาว่านายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ...”

นอกจากนี้แล้ว ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น รวมทั้งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวข้างต้น จะต้องตกอยู่ในอำนาจของศาลดังกล่าวในการพิจารณาคดีที่ร้องขอให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติตกเป็นของแผ่นดินด้วย

(2) บุคคลที่เป็นตัวการ ผู้ใช้และผู้สนับสนุน

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 275 บัญญัติว่า “ในกรณีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ถูกกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีอำนาจพิจารณาพิพากษา

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับกรณีที่บุคคลดังกล่าวหรือบุคคลอื่นเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์ใดแก่บุคคลตามวรรคหนึ่ง เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่ด้วย”

จากบทบัญญัติดังกล่าว การเป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ตามบทบัญญัติดังกล่าว จึงแยกออกได้เป็นสองกรณี กล่าวคือ

ก. กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอีกคนหนึ่ง กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่นของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอีกคนหนึ่งนั้น

ข. บุคคลอื่นซึ่งอาจเป็นข้าราชการทั่วไปที่ไม่มีตำแหน่งตามที่กำหนดหรือเอกชนทั่วไปร่วมกระทำผิดหรือมีส่วนร่วมกระทำผิดในฐานะที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ในการกระทำความผิดในข้อกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่นด้วย

3) คดีที่อยู่ในเขตอำนาจ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้ 3 ประเภท คือ

- (1) การดำเนินคดีอาญา
- (2) การดำเนินคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
- (3) การดำเนินคดีต่อกรรมการ ป.ป.ช. ที่ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ
โดยมาตรา 9 บัญญัติว่า “ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ดังต่อไปนี้
 - (1) คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาว่า นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น
 - (2) คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาบุคคลตาม (1) หรือบุคคลอื่นเป็น ตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดทางอาญาตาม (1)
 - (3) คดีซึ่งประธานวุฒิสภาส่งคำร้องให้ศาลพิจารณาพิพากษาข้อกล่าวหาว่า กรรมการ ป.ป.ช. ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ
 - (4) คดีที่ร้องขอให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติตกเป็นของแผ่นดิน”

3.2.2.2 การไต่สวนข้อเท็จจริงและฟ้องคดี

ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนหลังจากที่มีผู้ฟ้องคดีกล่าวหาว่าได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งจะประกอบไปด้วยสาระที่สำคัญ 2 ประการคือ การไต่สวนข้อเท็จจริง และการฟ้องคดี โดยมีสาระที่สำคัญดังนี้

1) การไต่สวนข้อเท็จจริง

“การไต่สวนข้อเท็จจริง” หมายถึง กระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐาน การรับฟังพยานหลักฐานว่า ผู้ถูกกล่าวหาผิดตามที่กล่าวหาหรือไม่ เพื่อที่จะดำเนินการทางอาญา หรือขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินต่อไป

เดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ดำเนินคดีกับนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่ง

หน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น กับบุคคลอื่นซึ่งเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน และให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นส่งอัยการสูงสุดเพื่อยื่นฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดังนั้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. เท่านั้น ที่มีอำนาจและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญในการเริ่มต้นตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับพวก

ครั้นต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 275 วรรคสอง บัญญัติเพิ่มหลักการในการดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับบุคคลอื่นซึ่งเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน โดยให้ดำเนินคดีกับบุคคลอื่นที่เป็นผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อจูงใจให้กระทำการไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่ด้วย และ มาตรา 275 วรรคสี่ เพิ่มหลักการว่าในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา ผู้เสียหายจากการกระทำดังกล่าวจะยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อให้ดำเนินการตามมาตรา 250 (2) หรือจะยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อขอให้ตั้งผู้ไต่สวนอิสระตามมาตรา 276 ได้ แต่ถ้าผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ต่อเมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไม่รับดำเนินการไต่สวน ดำเนินการล่าช้าเกินสมควร หรือดำเนินการไต่สวนแล้วเห็นว่าไม่มีมูลความผิดตามข้อกล่าวหา ดังนั้น ผู้เสียหายจึงมีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง และสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่งไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือจะยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อขอให้ตั้งผู้ไต่สวนอิสระก็ได้ ย่อมแสดงว่าปัจจุบันนี้ผู้เสียหายมีช่องทางที่จะให้ดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับพวกได้ 2 ช่องทาง กล่าวคือ ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงหรือยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อขอให้ตั้งผู้ไต่สวนอิสระ

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับคำร้องเป็นหนังสือของผู้เสียหายให้ดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับพวก หรือที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาส่งคำร้องของผู้เสียหายให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนแทนการแต่งตั้งผู้ไต่สวนอิสระก็ดี ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 หมวด 4 ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง ซึ่งให้อำนาจแก่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงเองหรือแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อ

ดำเนินการแทนก็ได้ โดยคณะอนุกรรมการไต่สวน ประกอบด้วยกรรมการหนึ่งคน พนักงานเจ้าหน้าที่ และหรือผู้ทรงคุณวุฒิ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับฐานะและระดับตำแหน่งและการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาตามสมควร และในการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงให้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และกำหนดระยะเวลาตามสมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา แสดงพยานหลักฐานหรือนำพยานหลักฐานหรือพยานบุคคลมาให้ปากคำประกอบการชี้แจง

ส่วนการรับฟังคำชี้แจงของผู้ถูกกล่าวหา การถามปากคำผู้ถูกกล่าวหา หรือพยาน ต้องมีอนุกรรมการไต่สวนอย่างน้อยสองคน ร่วมในการดำเนินการ ในจำนวนนั้นจะต้องเป็นอนุกรรมการไต่สวนที่เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่อย่างน้อยหนึ่งคน แต่ถ้าเป็นการรับฟังคำชี้แจงหรือการถามปากคำผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูง จะต้องมีอนุกรรมการไต่สวนที่เป็นกรรมการเข้าร่วมดำเนินการด้วย เพื่อให้การไต่สวนมีความเป็นกลาง ไม่มีอคติลำเอียง เกิดความรอบคอบและมีประสิทธิภาพในการรวบรวมข้อเท็จจริง และห้ามมิให้อนุกรรมการไต่สวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการล่อลวง หรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ถูกกล่าวหา หรือพยาน เพื่อจูงใจให้เขาให้ถ้อยคำอย่างใดๆ ในเรื่องที่กล่าวหา

เมื่อไต่สวนข้อเท็จจริงเสร็จแล้ว ต้องจัดทำสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง เสนอต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. และประธานกรรมการ ป.ป.ช. ต้องจัดให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาภายใน สามสิบวัน นอกจากนี้ในระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริง หากปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากตำแหน่ง หรือพ้นจากราชการเพราะเหตุใดๆ นอกจากถึงแก่ความตาย ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อจะดำเนินคดีอาญา ดำเนินการทางวินัยหรือขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินต่อไปได้ และในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากตำแหน่ง หรือพ้นจากราชการอันเนื่องมาจากความตาย ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินต่อไปได้ (เพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมในกรณีที่มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวน คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมีมติให้คณะอนุกรรมการไต่สวนชุดเดิม ไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติม หรือให้คณะอนุกรรมการไต่สวนชุดใหม่ ทำการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมแทนได้)

สำหรับองค์ประชุมและมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. นั้นได้กำหนดไว้ว่าการประชุมจะต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม องค์ประชุมในการพิจารณาและวินิจฉัยหรือให้ความเห็นชอบ ต้องประกอบไปด้วยกรรมการไม่น้อยกว่าสองในสาม ของจำนวนกรรมการทั้งหมด และในการลงมติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่การลงมติในการวินิจฉัย หรือให้ความเห็นชอบตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

ประธานในที่ประชุมและกรรมการต้องลงคะแนนเสียงเพื่อมีมติโดยมติของที่ประชุมต้องไม่น้อยกว่าสองในสาม ของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่ากรณีมีมูลที่จะดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กับพวก ตามมาตรา 9 (1) (2) หรือ (4) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 ให้ประธาน ป.ป.ช. ส่งรายงานเอกสาร และพยานหลักฐาน พร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุดในวันพุธเพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อศาล

2) การฟ้องคดี

เมื่อประธาน ป.ป.ช. ส่งรายงาน เอกสาร และพยานหลักฐานพร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุดเพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีภายใน 30 วัน นับแต่วันได้รับเรื่อง เว้นแต่ภายในระยะเวลาดังกล่าว อัยการสูงสุดมีความเห็นว่าเรื่องที่ส่งมายังมีข้อไม่สมบูรณ์และแจ้งข้อไม่สมบูรณ์นั้นไปยังคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายใน 14 วัน นับแต่วันได้รับแจ้งข้อไม่สมบูรณ์ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดตั้งคณะทำงานขึ้นคณะหนึ่ง โดยมีผู้แทนของแต่ละฝ่ายจำนวนฝ่ายละเท่ากันเป็นคณะทำงานให้สำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ คณะทำงานมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพยานหลักฐานที่ไม่สมบูรณ์และรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไป ในกรณีที่คณะทำงานไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีภายในกำหนดเวลา 14 วัน นับแต่วันตั้งคณะทำงานให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจยื่นฟ้องคดีเองหรือแต่งตั้งทนายความ ให้ฟ้องคดีแทนได้ แต่ต้องฟ้องภายในเวลา 14 วัน นับแต่วันครบกำหนด

ในการฟ้องคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้โจทก์(อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้วแต่กรณี) ไม่จำเป็นต้องนำตัวจำเลยมาส่งศาลในวันยื่นฟ้อง แต่โจทก์ต้องส่งสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลในวันยื่นฟ้องเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาและรวมไว้ในสำนวน ส่วนในกรณีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพราะเหตุร้ายรวยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกตินั้น เปรียบเสมือนเป็นการฟ้องร้องทางแพ่ง แต่กฎหมายกำหนดให้ใช้วิธียื่นคำร้องและผู้ยื่นคำร้องไม่เรียกว่า “โจทก์” แต่เรียกว่า “ผู้ร้อง” ส่วนฝ่ายที่ถูกยื่นคำร้องก็ไม่เรียกว่า “จำเลย” แต่เรียกว่า “ผู้ถูกกล่าวหา” ในทางปฏิบัติผู้ร้อง (อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้วแต่กรณี) ก็ต้องส่งสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลในวันยื่นคำร้อง เช่นเดียวกับการฟ้องคดีอาญา

3.2.2.3 การพิจารณาพิพากษาคดี

เมื่ออัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้วแต่กรณี เป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญา ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับพวก จำเลย ให้ศาลประทับฟ้องได้โดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องแล้วส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลย และนัดคู่ความมาศาลในวันพิจารณาครั้งแรก นับแต่วันที่จำเลยได้รับสำเนาฟ้องให้จำเลยมีสิทธิของตรวจและคัดเอกสารในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และในวันพิจารณาครั้งแรก เมื่อจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้บันทึกเอาไว้ ถ้าจำเลยไม่ให้การ ก็ให้บันทึกไว้ และให้ศาลกำหนดวันตรวจพยานหลักฐาน โดยให้โจทก์และจำเลยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน ในการพิจารณาและไต่สวนพยานหลักฐาน ให้ศาลใช้สำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก และศาลอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร โดยศาลต้องกระทำโดยเปิดเผยเว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะสำคัญ ให้ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาเป็นการลับได้ และให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันทำการจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้

การพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้ระบบไต่สวน ซึ่งเป็นระบบค้นหาความจริงโดยเป็นเรื่องของศาลกับจำเลย โจทก์และทนายจำเลยมีหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริง ศาลมีบทบาทในการแสวงหาความจริงให้ได้มากที่สุด โดยมีอำนาจเต็มที่ มีอำนาจลงไปสืบถึงพยานหลักฐานได้เอง ศาลจะซักถามพยานบุคคลด้วยตนเองแม้คู่ความจะไม่ได้นำพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนความของศาล ศาลก็ขอย้อนมาได้ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มีบทบัญญัติว่า ในการพิจารณาคดี ให้ศาลยี่ครายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา และอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร โดยศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาลอื่น พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ และให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันทำการจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ นอกจากนี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวยังมีบทบัญญัติให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีอำนาจออกได้ ซึ่งต่อมาวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2543 ประธานศาลฎีกาโดยความ

เห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 ซึ่งมีข้อกำหนดสำคัญหลายประการ อาทิเช่น

1) ข้อ 8 วรรคสองระบุว่า “หากโจทก์นำตัวจำเลยมาศาลในวันฟ้องให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาเป็นผู้พิจารณาในการขังหรือปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว หากไม่ได้นำตัวจำเลยมาศาลให้โจทก์ระบุที่อยู่จริงของจำเลยมาในฟ้อง” ย่อมแสดงว่าโจทก์ฟ้องคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับพวกจำเลยได้โดยไม่ต้องส่งตัวจำเลยมาพร้อมฟ้อง และการพิจารณาคดีกระทำกลับหลังจำเลยได้ เมื่อการไต่สวนพยานหลักฐานเสร็จสิ้น

2) ข้อ 10 ระบุว่า “ศาลมีอำนาจพิจารณาและไต่สวนพยานหลักฐานลับหลังจำเลยได้” ย่อมแสดงว่ากระบวนการพิจารณาและไต่สวนคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สามารถดำเนินการลับหลังจำเลยได้ ในทางปฏิบัติเมื่ออัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือ ค.ต.ส. ฟ้องคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศาลก็จะประทับฟ้องโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง ครั้นถึงวันนัดพิจารณาครั้งแรกจำเลยไม่มาศาล ศาลก็จะตั้งจำหน่ายคดีชั่วคราวและออกหมายจับจำเลยไว้ก่อน จนกว่าจะได้ตัวจำเลยมาศาลจึงจะดำเนินการพิจารณาคดีต่อไป อาทิเช่น

(1) คดีหมายเลขดำที่ อม.3/2551 และคดีหมายเลขแดงที่ อม.4/255 (เอ็กซิมแบงก์) ระหว่าง ค.ต.ส. โจทก์ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร จำเลย เรื่อง เป็นเจ้าพนักงานมีหน้าที่จัดการหรือดูแลกิจการใด เข้ามีส่วนได้เสีย เพื่อประโยชน์ตนเอง หรือผู้อื่น เนื่องด้วยกิจการ และฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต

(2) คดีหมายเลขดำที่ อม.9/2551 และคดีหมายเลขแดงที่ อม.5/2551 (แปลงภาษีสรรพสามิตเป็นทุน) ระหว่าง อัยการสูงสุด โจทก์ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร จำเลย เรื่อง เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่สัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว เป็นเจ้าพนักงานมีหน้าที่จัดการ หรือดูแลกิจการใดเข้าไปมีส่วนได้เสีย เพื่อประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นเนื่องด้วยกิจการนั้น เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต เป็นต้น

3.2.2.4 ผลของคำพิพากษา

จากเดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 311 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “คำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้เปิดเผยและเป็นที่สุด” และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 45 บัญญัติว่า “การบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีให้เป็นไปตามมาตรา 18 คำพิพากษาและคำสั่งตามวรรคหนึ่งให้เป็นที่สุด” ส่งผลให้คำพิพากษาของศาลดังกล่าวถึงที่สุด ไม่สามารถอุทธรณ์ หรือฎีกาต่อไปได้ แม้จะเกิดความผิดพลาดบกพร่องหรือความไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาก็ไม่อาจโต้แย้งได้ ซึ่งการกำหนดให้คำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นที่สุดนั้น ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการ องค์กรสิทธิมนุษยชน และประชาคมโลกว่าการพิจารณาคดีดังกล่าวไม่เป็นธรรมกับจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหา

ต่อมาเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้” และ วรรคสี่ บัญญัติว่า “หลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้เป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด” ซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ออก “ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551” ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังต่อไปนี้

1) ผู้ต้องคำพิพากษา หมายความว่า ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้รับโทษในทางอาญา ให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินให้พ้นจากตำแหน่ง หรือต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ

2) พยานหลักฐานใหม่ หมายความว่า พยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ตามระเบียบนี้ แต่ทั้งนี้พยานหลักฐานใหม่ ย่อมไม่รวมถึงการกลับคำให้การของพยานในคดี

3) พยานหลักฐานใหม่ที่จะยกขึ้นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกานั้น จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญและผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตน ทั้งหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นว่า

นั้นแล้วจะทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พิจารณายกฟ้องหรือยกคำร้องได้

4) ในกรณีที่มิพยานหลักฐานใหม่ ผู้ต้องคำพิพากษาอาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ ศาลฎีกาได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยอุทธรณ์ต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) รายละเอียดโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่

(2) สาเหตุที่ไม่อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงต่อศาลในชั้นพิจารณา

(3) เหตุผลที่ทำให้เชื่อว่าหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นว่านั้นแล้ว จะทำให้ข้อเท็จจริง เปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

(4) ลายมือชื่อของผู้อุทธรณ์ ผู้เรียง ผู้เขียนหรือพิมพ์อุทธรณ์

5) ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกผู้พิพากษาห้าคนเป็นองค์คณะ ทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์ที่ได้ยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา แต่ทั้งนี้องค์คณะผู้พิพากษาดังกล่าวจะต้องไม่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์ โดยให้องค์คณะที่ได้รับเลือกตามวรรคหนึ่งตกลงกันว่าจะให้ผู้พิพากษาคคนใดในองค์คณะทำหน้าที่เป็นเจ้าของสำนวน

6) องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์มีหน้าที่ทำบันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า อุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเป็นอุทธรณ์ที่ชอบด้วยระเบียบนี้ ที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่ กรณีที่เป็นการจำเป็น องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์อาจไต่สวนให้ได้ความจริงอย่างหนึ่งอย่างใดในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเสียก่อนก็ได้ ในกรณีที่มีการไต่สวนให้แจ้งวันนัดไต่สวนให้ผู้ต้องคำพิพากษาและโจทก์หรือผู้ร้องทราบล่วงหน้าก่อนวันนัด ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

7) เมื่อองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ได้ทำบันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้เสนอที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา เพื่อจัดให้มีการลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ ถ้าที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติว่า เป็นอุทธรณ์ที่ชอบ ก็ให้รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา

8) เมื่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติให้รับอุทธรณ์ไว้พิจารณาแล้วให้องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ ทำหน้าที่เป็นองค์คณะไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา เพื่อพิจารณาและวินิจฉัย ถ้าเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่น อันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาไต่สวนเพิ่มเติม ให้องค์คณะไต่สวนทำการไต่สวนพยานหลักฐานซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่ไต่สวนมาแล้วมาไต่สวนใหม่ ด้วยโดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ เมื่อองค์คณะไต่สวนได้รวบรวมข้อเท็จจริงแล้วให้ส่งให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาล่วงหน้าก่อนวันลงมติ ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

9) ผู้พิพากษาซึ่งเป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษตามระเบียบนี้

10) มติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้มีผลเท่ากับเป็นการพิพากษาหรือออกคำสั่งโดยให้องค์คณะใดส่วนหนึ่งเป็นผู้แจ้งหรืออ่านผลของมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้คู่ความทราบส่วนรายละเอียดของมติที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ให้ดำเนินการจัดทำเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งในภายหลัง แต่ทั้งนี้จะต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้น ภายในสิบห้าวันนับแต่วันลงมติ

3.3 การทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีผลใช้บังคับ ได้มีการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยมีแนวคิดและนิติวิธีตามระบบศาลพิเศษ เนื่องจากได้นำเอารูปแบบและโครงสร้างของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐในประเทศฝรั่งเศสมาใช้ เช่น แนวคิดเรื่ององค์คณะผู้พิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือแนวคิดในการกำหนดให้เป็นศาลที่มีเพียงระดับชั้นเดียว แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า ในเรื่องการทบทวนคำพิพากษาในคดีดังกล่าว ประเทศไทยกลับไม่ได้นำเอาแนวคิดของประเทศฝรั่งเศสมาใช้ ในบทนี้ผู้เขียนจึงมุ่งทำการศึกษาดังกล่าวถึงการทบทวนคำพิพากษาในคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของทั้งสองประเทศ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.3.1 การทบทวนคำพิพากษาในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศฝรั่งเศส

เนื่องจากประเทศฝรั่งเศสได้แยกศาลสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองออกเป็น 2 ศาล คือศาลยุติธรรมชั้นสูง (La Haute Cour de Justice) ซึ่งเป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีกับประธานาธิบดีที่ทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง (Haute Trahison) และเมื่อศาลดังกล่าวได้มีคำพิพากษาออกมาเช่นไรแล้ว คำพิพากษาของศาลอาญาชั้นสูงถึงที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ นั้นหมายความว่าไม่ว่ากรณีจะเป็นอย่างไรก็ตามผู้ต้องคำพิพากษาซึ่งได้แก่ประธานาธิบดีก็ไม่อาจอุทธรณ์ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลสูงได้อีก

ในส่วน of ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ (La Cour de Justice de la Republique) ซึ่งเป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีกับนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีซึ่งกระทำความผิดอาญาที่เป็นความผิดประเภทอุกฤษโทษ และความผิด มัชฌิมโทษ สำหรับ คำพิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐนั้นผู้ต้องคำพิพากษาสามารถฎีกาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา จะต้องพิจารณาพิพากษาให้แล้วเสร็จภายใน 3 เดือน เมื่อศาลฎีกาพิพากษาเช่นใดแล้ว คำพิพากษาของศาลฎีกาก็ถือเป็นที่สุดและให้บังคับให้เป็นไป

ตามโทษที่ปรากฏในคำพิพากษาในกรณีที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา มีคำพิพากษาให้ยกคำพิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ ให้ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐพิจารณาคดีใหม่ แต่ต้องมีการเปลี่ยนตัวผู้พิพากษา โดยให้ผู้พิพากษาที่ไม่ได้ร่วมพิจารณาในคดีที่ถูกที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกายกคำพิพากษา และผู้พิพากษาสำรองทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาคดีใหม่⁴⁹ จะเห็นได้ว่าคำพิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐนั้นสามารถโต้แย้งเพื่อขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาได้ โดยวิธีการอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งแตกต่างจากผลของคำพิพากษาที่เกิดจากการดำเนินคดีกับประธานาธิบดีที่ไม่สามารถอุทธรณ์ ฎีกาได้แต่ประการใด

3.3.2 การทบทวนคำพิพากษาในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีผลใช้บังคับ ได้มีการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งเป็นศาลชำนาญพิเศษ โดยมีแนวคิดและนิติวิธีตามระบบศาลพิเศษเนื่องจากได้นำเอารูปแบบของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐในประเทศฝรั่งเศส⁵⁰ มาปรับใช้โดยกำหนดให้เป็นศาลที่มีเพียงระดับชั้นเดียว แตกต่างจากระบบศาลยุติธรรมทั่วไป นอกจากนี้ยังกำหนดให้คำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นที่สุด โดยที่หลักการดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในมาตรา 311 วรรคท้ายซึ่งบัญญัติว่า“คำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้เปิดเผยและเป็นที่สุด” ซึ่งหมายความว่า ผู้ต้องคำพิพากษาไม่สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งต่อศาลใดๆ ได้ เพราะมีแนวคิดเพื่อให้เกิดความรวดเร็วของคดี นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่สามารถอุทธรณ์ได้จะทำให้ผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญเกิดความเกรงกลัวที่จะกระทำความผิด เพราะเมื่อคดีขึ้นสู่ศาลแล้วจะมีโอกาสเพียงครั้งเดียวที่จะถูกตัดสิน โดยผู้พิพากษาที่ได้รับการคัดเลือกมาแล้วอย่างดี ดังนั้นจึงเป็นการลดการกระทำความผิดได้อีกทางหนึ่ง

จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ถือกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูงมาก โดยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวให้ความสำคัญแก่การรับรองและคุ้มครองสิทธิของพลเมืองยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญฉบับใดๆ ในอดีตกาล แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 311 วรรคท้ายของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ในเรื่องสิทธิของการอุทธรณ์ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง

⁴⁹ LOI Organique n° 93-1252 du 23 November 1993 sur la Cour de Justice de la Republique (CJR), Art. 34. “Lorsque la Cour de cassation annule un arrêt rendu par la Cour de justice de la République, elle renvoie l'affaire devant celle-ci, composée de juges titulaires ou suppléants autres que ceux qui ont rendu l'arrêt annulé. Les dispositions du second alinéa de l'article L. 131-4 du code de l'organisation judiciaire sont applicables.”

⁵⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณ โน ก เล่มเดิม. หน้า 66-67.

ทางการเมือง กลับทำให้เกิดความฉงนเป็นอย่างยิ่งว่า เหตุใดสิทธิในการอุทธรณ์ของบรรดาเหล่า
 นักการเมืองจึงถูกพรากไปโดยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว และจากบทบัญญัติในมาตรานี้เองทำให้
 นักกฎหมายทั้งหลายตั้งคำถามเป็นประเด็นสำคัญว่า สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญาของผู้ดำรง
 ตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นั้นหายไปไหน
 และในกรณีดังกล่าวนี้เองถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
 ด้วยและการตัดสิทธิดังกล่าวยังขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
 ที่ไทยเข้าเป็นประเทศภาคีอีกด้วย หรือไม่ ดังนั้น เมื่อมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 แล้ว
 มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันขึ้น ทำให้ผู้ร่างได้นำแนวความคิดจากรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540
 มาพิจารณาเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยได้เพิ่มสิทธิในการอุทธรณ์ไว้ในมาตรา 278 วรรคสาม
 โดยบัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง
 การเมืองมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่น
 อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่มีคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนก
 คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้” แต่เนื่องจากต้องการให้เกิดความรวดเร็วดังนั้นผู้ร่าง
 รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จึงร่างให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกคน
 เป็นผู้พิจารณาทบทวน แก้ไข หรือกลับคำพิพากษาของศาลนี้ และผลจากบทบัญญัตินี้เองก็ทำให้
 พิจารณาได้ว่าต่อจากนี้ไปจำเลยหรือผู้ต้องคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
 สามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อไปได้ ภายใต้เงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายกำหนด⁵¹ ได้นั่นเอง

⁵¹ คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2550). **สาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พร้อมตารางเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ฉบับรับฟังความคิดเห็น**. หน้า 207.

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการทบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

จากการศึกษาถึงแนวความคิดในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ลักษณะพิเศษ รวมทั้งสถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งมีเนื้อหาอยู่ในบทที่ 2 และหลักการแก้ไขและทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญา โดยเฉพาะการอุทธรณ์ในระบบสากล โดยเป็นการศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ของทั้งศาลต่างประเทศและประเทศไทย ตลอดจนหลักการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศฝรั่งเศส และสุดท้ายเป็นการศึกษาถึงการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทยในบทที่ 3 จากการศึกษาดังกล่าวที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นก็เพื่อนำมาซึ่งการวิเคราะห์ถึงปัญหาการแก้ไขทบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งในบทนี้ผู้เขียนจะแบ่งการนำเสนอออกเป็นสองส่วน โดยส่วนแรกจะเป็นการนำเสนอในเรื่องของการเปรียบเทียบการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส ซึ่งถือว่าเป็นประเทศต้นแบบในคดีดังกล่าว และส่วนที่สองเป็นการวิเคราะห์ถึงปัญหาการตรวจสอบและทบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 เปรียบเทียบการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนหน้านี้นั้นว่า แนวความคิดในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ไทยได้นำเอารูปแบบและวิธีการมาจากประเทศฝรั่งเศส ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่มีการสร้างระบบตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศฝรั่งเศสได้จัดตั้งศาลพิเศษขึ้นมาเพื่อตรวจสอบการทำหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งประเทศไทยเองก็นำเอาหลักการแนวความคิดของประเทศฝรั่งเศสมาใช้กับคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่อย่างไรก็ตาม การนำเอาหลักเกณฑ์หรือรูปแบบ แนวความคิดทางกฎหมายในเรื่องใดเรื่องหนึ่งปรับใช้กับประเทศใดประเทศหนึ่งนั้น ก็ไม่

อาจจะปฏิเสธได้ว่า จะต้องนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม หรือระบบของศาลในแต่ละประเทศด้วย และประเทศไทยเองก็เช่นเดียวกันแม้ว่าประเทศไทยจะนำเอารูปแบบแนวความคิดในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศฝรั่งเศสมาปรับใช้กับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย แต่ก็มี การนำมาปรับใช้ในรูปแบบที่แตกต่างกับประเทศฝรั่งเศสในบางเรื่อง เช่น ในเรื่องผลของคำพิพากษา อันเป็นประเด็นปัญหาสำคัญซึ่งผู้เขียน จะได้ทำการวิเคราะห์ในหัวข้อที่ 4.2 ต่อไป

ใน ส่วนของการเปรียบเทียบการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศสนั้น ผู้เขียนจะทำการเปรียบเทียบเฉพาะการดำเนินคดีกับรัฐมนตรีในศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ ส่วนการดำเนินคดีกับประธานาธิบดีในศาลยุติธรรมชั้นสูงไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกับ การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทยได้ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้¹

- 1) ประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐ ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง และได้รับความคุ้มกันที่จะไม่ถูกดำเนินคดีในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากการทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง
- 2) การกระทำที่เป็นการทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง ไม่มีการกำหนดเป็นฐานความผิดและโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญา
- 3) การดำเนินคดีกับประธานาธิบดีของฝรั่งเศสมีลักษณะเป็นการตรวจสอบทางการเมืองมากกว่าการดำเนินการเพื่อให้มีความรับผิดชอบทางอาญา

ดังนั้น ในส่วนนี้ผู้เขียนจึงขอทำการเปรียบเทียบเฉพาะการดำเนินคดีกับนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีในศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐของประเทศฝรั่งเศส กับ การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามกฎหมายของประเทศไทย ในหัวข้อต่างๆ ดังนี้²

4.1.1 ประเภทของการดำเนินคดี

1) ประเทศฝรั่งเศส

การดำเนินคดีอาญากับนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ในประเทศฝรั่งเศส เป็นการดำเนินคดีอาญาเฉพาะคดีอาญาเท่านั้น โดยจะต้องเป็นคดีอาญาอุกฤษโทษหรือมรัชโทษที่กระทำขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น นอกจากนั้นกฎหมายยังได้บัญญัติความผิด และระวางโทษให้เป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา

¹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 171.

² แหล่งเดิม.

2) ประเทศไทย

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 กำหนดให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้ 3 ประเภท³ คือ

- (1) การดำเนินคดีอาญา
- (2) การดำเนินคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
- (3) การดำเนินคดีต่อกรรมการ ป.ป.ช. ที่ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

4.1.2 บุคคลที่จะถูกดำเนินคดี

1) ประเทศฝรั่งเศส

ในการดำเนินคดีกับศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐจะดำเนินคดีเฉพาะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี เท่านั้น ไม่รวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นๆ เช่นสมาชิกแห่งรัฐสภา

2) ประเทศไทย

บุคคลที่จะถูกดำเนินคดีประกอบด้วยบุคคล 2 ประเภท คือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งประกอบไปด้วยนายก รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และข้าราชการการเมืองอื่น และอีกประเภทหนึ่งคือบุคคลซึ่งอาจเป็นข้าราชการทั่วไปที่มีตำแหน่งตามที่กำหนดหรือเอกชนทั่วไป ร่วมกระทำความผิดหรือมีส่วนร่วมกระทำผิดในฐานะที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ในการกระทำความผิดในข้อกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่นด้วย

4.1.3 ผู้มีอำนาจฟ้องคดี

1) ประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศสผู้มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐได้แก่ อัยการประจำศาลฎีกา จะเห็นได้ว่าประเทศฝรั่งเศสผู้ที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ใช่พนักงานอัยการทั่วไป

³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 9.

2) ประเทศไทย

ผู้ที่มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 กำหนดตัวบุคคลผู้มีอำนาจฟ้องคดีดังกล่าวไว้ 2 ประเภทคือ อัยการสูงสุด และคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในกรณีที่อัยการสูงสุดไม่ฟ้องคดี

4.1.4 การกล่าวหา

1) ประเทศฝรั่งเศส

ในการกล่าวหานายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี เพื่อดำเนินคดีในศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ อาจเป็นการกล่าวหาโดยผู้เสียหายที่สามารถร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการพิจารณาข้อกล่าวหาได้โดยที่อัยการประจำศาลฎีกาก็อาจเป็นผู้ดำเนินการกล่าวหาได้อีกทางหนึ่งด้วย

2) ประเทศไทย

การกล่าวหาว่ารัฐมนตรีเพื่อดำเนินคดีในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อาจเกิดจากการที่ผู้เสียหายกล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดหรือร้ายวญผิดปกติ และนอกจากนั้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็อาจริเริ่มเองก็ได้

ส่วนการดำเนินคดีกรณีมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกตินั้นไม่จำเป็นต้องมีผู้กล่าวหา แต่การดำเนินคดีจะเป็นผลมาจากกรณีการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้แจ้งไว้

4.1.5 การตรวจสอบข้อเท็จจริงในชั้นก่อนฟ้อง

1) ประเทศฝรั่งเศส

การดำเนินคดีอาญากับนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีจะมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงในชั้นก่อนฟ้อง โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับด้วยกันคือ

- (1) การตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการพิจารณาข้อกล่าวหา และ
- (2) การตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริง

ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในชั้นก่อนฟ้องคดีอาญากับนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีของประเทศฝรั่งเศส จะเห็นได้ว่าการตรวจสอบถึง 2 ชั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้กระทบต่อการปฏิบัติงานในฐานะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี และเป็นการป้องกันการกล่าวหาอย่างไม่มีมูลเพียงพอ สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงจะมีลักษณะพิเศษคือ มีกรรมกรจากองค์กรที่สำคัญๆ เช่น ศาลฎีกา สภาแห่งรัฐ ศาลบัญชี และสมาชิกแห่งรัฐสภาที่ได้รับเลือกตั้ง

2) ประเทศไทย

แต่เดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุกรณี จะมีผู้ตรวจสอบเพียงองค์กรเดียวคือคณะกรรมการ ป.ป.ช. ถึงแม้จะมี คณะอนุกรรมการไต่สวนแต่ก็เป็นกรปฏิบัติหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงตามที่ได้รับมอบหมายจาก คณะกรรมการ ป.ป.ช. เท่านั้น ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ บัญญัติเพิ่มหลักการว่า ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา เป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ผู้เสียหายอาจ ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง หรือจะยื่นคำร้องต่อที่ ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อขอให้ตั้งผู้ไต่สวนอิสระได้ แต่ถ้าผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ต่อเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่รับ ดำเนินการไต่สวน ดำเนินการล่าช้า หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนแล้วเห็นว่าไม่มี มูลความผิดตามข้อกล่าวหาเท่านั้น

4.1.6 วิธีการดำเนินคดีในศาล

1) ประเทศฝรั่งเศส

ในการดำเนินคดีอาญาในศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐนั้น แม้จะเป็นศาลพิเศษที่มี องค์ประกอบ ตลอดจนขั้นตอนในการไต่ตรองคดีก่อนขึ้นสู่ศาลเพื่อพิจารณาพิพากษาแตกต่างจาก ศาลทั่วไปก็ตาม แต่เมื่อเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐแล้ว หลักเกณฑ์ต่างๆ ต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2) ประเทศไทย

การดำเนินคดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ว่า จะเป็นการดำเนินคดีอาญา หรือการดำเนินคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวย ผิดปกติ หรือกรณีที่มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ จะมีหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่แตกต่างไปจากการพิจารณา คดีอาญาทั่วไป เช่น การนำตัวจำเลยมาศาลในวันฟ้อง กฎหมายกำหนดให้ผู้พิพากษาประจำแผนก คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา เป็นผู้พิจารณาในการขังหรือปล่อยตัวจำเลย ชั่วคราว หากไม่ได้นำตัวจำเลยมาศาลให้โจทก์ระบุที่อยู่จริงของจำเลยมาในฟ้อง จากหลักการ ดังกล่าวย่อมแสดงได้ว่า โจทก์ฟ้องคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้โดยไม่ต้องส่งตัวจำเลย มาพร้อมกับฟ้อง และการพิจารณาคดีกระทำลับหลังจำเลยได้ การประทับฟ้องโดยไม่ต้องไต่สวน มูลฟ้อง การรับฟังพยานในกรณีที่ไม่มีกร โต้แย้งคัดค้าน การไต่สวนพยานบุคคลโดยระบบประชุม ทางจอภาพ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามหากไม่มีบทบัญญัติกำหนดไว้เป็นพิเศษแล้วก็นำบทบัญญัติ

ที่เป็นหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอนุโลม⁴

4.1.7 องค์คณะผู้พิพากษา

1) ประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสที่การดำเนินคดีอาญากับนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ใน “ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ” อันเป็นศาลพิเศษที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นการเฉพาะนั้น จะมีการเลือกผู้ทำหน้าที่เป็นองค์คณะผู้พิพากษาจำนวน 15 คนไว้เป็นการล่วงหน้า มิได้รอให้เกิดคดีขึ้นก่อนแล้วจึงจะมีการเลือกองค์คณะเหมือนของเช่นของไทย⁵

2) ประเทศไทย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาโดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา หรือผู้พิพากษาอาวุโส ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวนเก้าคนซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับและให้เลือกเป็นรายคดี” ในการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแต่ละคดี จะต้องมีการเลือกตัวบุคคลที่จะมานั่งเป็นองค์คณะด้วยวิธีการดังกล่าวข้างต้นใหม่ทุกคดี

นอกจากนี้จำนวนผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะต้องมีองค์คณะผู้พิพากษาจำนวน 9 คนนั้น ยังแตกต่างจากองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาในคดีประเภทอื่นซึ่งมีจำนวนผู้พิพากษาแค่เพียง 3 คนก็เพียงพอที่จะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาได้แล้ว⁶

4.1.8 ผลของคำพิพากษา

1) ประเทศฝรั่งเศส

เมื่อศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐได้มีคำพิพากษาในคดีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญาอย่างใดแล้ว นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี อาจอุทธรณ์คำพิพากษานั้นใน

⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 18 วรรค 2.

⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 170.

⁶ พระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543, มาตรา 27 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลฎีกา ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสามคน จึงเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้”.

ปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลฎีกาได้ และศาลฎีกาจะพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าวโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

2) ประเทศไทย

สำหรับผลของคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยนั้น ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ ในกรณีที่มีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ โดยยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิคำพิพากษา

ในเรื่องของผลของคำพิพากษานั้นจะเห็นได้ว่าตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะปัญหาในข้อกฎหมายเท่านั้น แต่ตามกฎหมายของไทยไม่ได้มีการบัญญัติไว้ให้ชัดเจนว่าให้อุทธรณ์ได้ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยผิวเผินแล้วอาจมองได้ว่าตามกฎหมายไทยนั้น ผู้ต้องคำพิพากษานั้นสามารถอุทธรณ์ได้เฉพาะแต่ปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้นหากพบพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งหลักการดังกล่าวอาจไม่เป็นสากลเท่าใดนักเมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์และวิธีการในการอุทธรณ์ซึ่งอยู่ในส่วนของบทที่ 3 ที่ผู้เขียนได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น

กล่าวโดยสรุปเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส มีลักษณะที่ตรงกันในประการที่สำคัญ 4 ประการดังนี้⁷

1) หลักความชอบด้วยกฎหมายทางกฎหมายทางอาญา

โดยที่ หลักกฎหมายที่ใช้บังคับแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและโทษ ก็คือบทบัญญัติที่กำหนดให้เจ้าพนักงานต้องรับผิดชอบในทางอาญานั้นเอง และโทษที่ได้รับก็เป็นโทษตามที่บัญญัติในกฎหมายเช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

2) การกระทำในหน้าที่และนอกหน้าที่

การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลพิเศษนี้ เป็นการดำเนินคดีเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้น หากเป็นการกระทำความผิดอาญานอกเหนือจากการปฏิบัติหน้าที่แล้ว จะไม่มีการดำเนินคดีในศาลดังกล่าว แต่จะไปดำเนินคดีในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีทั่วไป

⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 176-177.

3) การพิจารณาถึงประสิทธิภาพในการดำเนินคดี

ทั้งประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศสได้คำนึงถึงก็คือ ประสิทธิภาพในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ทั้งนี้เพราะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมักจะเป็นผู้มีอิทธิพลทางการเมืองซึ่งอาจมีผลกระทบต่อองค์กรที่พิจารณาคดีอาญาโดยปกติทั่วไปได้ โดยที่องค์กรที่กำหนดขึ้นมาทำหน้าที่ดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงต้องมีลักษณะที่เป็นอิสระปลอดจากการแทรกแซงทางการเมือง ซึ่งองค์กรดังกล่าวในประเทศไทยได้แก่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. นั้นเอง

4) การให้หลักประกันกับผู้ถูกดำเนินคดี

จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งของประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศสต่างก็มีการให้หลักประกันมากกว่ากรณีคดีอาญาทั่วไป เช่น การตรวจสอบข้อเท็จจริงในชั้นก่อนฟ้องคดีอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยองค์กรอิสระ หรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษ เช่น คณะกรรมการ ป.ป.ช. ในกรณีของประเทศไทย และคณะกรรมการพิจารณาข้อกล่าวหาของประเทศฝรั่งเศส

4.2 วิเคราะห์ปัญหาการทบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ปัญหาการตรวจสอบและทบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งบัญญัติว่า

“ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่มีคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้”

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของหลักเกณฑ์และวิธีการในการอุทธรณ์ตามหลักการที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวแล้ว ผู้เขียนพบว่าประเด็นที่เป็นปัญหาสมควรนำมาวิเคราะห์ ดังนี้

4.2.1 ปัญหาเรื่องของความเข้าใจในสถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าเป็นศาลยุติธรรมในระดับใด

ปัญหาเรื่องความเข้าใจในสถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าเป็นศาลยุติธรรมในระดับศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา⁸ นั้นมาจากบทบัญญัติใน

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคหนึ่ง.

มาตรา 219 วรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติว่า “ให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา.....” จากถ้อยคำในบทบัญญัตินี้เองอาจทำให้หลายคนมีความเข้าใจสับสนว่าศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นศาลฎีกาซึ่งถือเป็นศาลสูงสุดของระบบศาลยุติธรรมแล้ว และเมื่อเข้าใจว่าศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นศาลที่สูงที่สุดแล้ว จึงทำให้เข้าใจต่อไปได้ว่าเมื่อศาลดังกล่าวมีคำพิพากษาออกมาเช่นไรแล้ว คำพิพากษานั้นย่อมถึงที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้อีกทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย

แต่จากการศึกษาถึงแนวคิดในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในบทที่ 2 พบว่าศาลดังกล่าวจัดตั้งขึ้นโดยมีรูปแบบมาจากศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐในประเทศฝรั่งเศส โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นศาลชำนาญพิเศษ (special tribunal) ของระบบศาลยุติธรรม โดยถูกกำหนดไว้เป็นแผนกหนึ่งของศาลฎีกา ดังนั้นศาลดังกล่าวจึงมีฐานะเป็นเพียงศาลชั้นต้นที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ โดยเฉพาะ คล้ายคลึงกับศาลชำนาญพิเศษอื่น ๆ ของระบบศาลยุติธรรม เช่น ศาลแรงงานกลาง ศาลภาษีอากรกลาง ศาลล้มละลาย หรือศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง แตกต่างกันไปเพียงแต่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของศาลฎีกาอันเป็นศาลสูงสุดของระบบศาลยุติธรรมเท่านั้น ในขณะที่ศาลชำนาญพิเศษอื่นจัดตั้งเป็นศาลต่างหากไม่รวมอยู่ในศาลฎีกา

เมื่อสถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีสถานะเป็นเพียงศาลชั้นต้น ดังนั้นจึงต้องทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) ที่จะต้องพิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายซึ่งศาลจะต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติ ในการฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุตินั้นจึงต้องมีการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงแท้ในข้อเท็จจริงนั้นซึ่งจะต้องกระทำโดยการสืบพยาน มิใช่ศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องในการปรับใช้กฎหมายแก่คดีของศาลล่างหรือตรวจสอบว่าศาลล่างปฏิบัติถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่เท่านั้น ดังนั้น เมื่อศาลดังกล่าวมีคำพิพากษาออกมาเป็นเช่นไรแล้ว ผู้ต้องคำพิพากษาก็มีสิทธิในการอุทธรณ์ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญแก่คดีอันสมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลสูงอย่างน้อย 1 ครั้งเพื่อเปิดโอกาสให้ศาลสูงได้ทำการทบทวนและตรวจสอบคำพิพากษาของศาลชั้นต้น เพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดบกพร่องที่อาจปรากฏในคำพิพากษานั้น สำหรับสิทธิในการอุทธรณ์ครั้งต่อไปนั้น ส่วนใหญ่แล้วกฎหมายในระบบสากลยอมให้มีการอุทธรณ์ได้เฉพาะแต่ในปัญหาข้อกฎหมายอันเป็นสาระสำคัญแก่คดีเท่านั้น จะเห็นได้

ว่าการเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายนั้นมิชอบเขตกว้างกว่าการเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญมักจะได้รับโอกาสที่จะขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาลสูงสุดเสมอเพื่อให้ศาลทำหน้าที่ตีความกฎหมาย อันจะทำให้การใช้กฎหมายมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดทั่วประเทศ โดยศาลสูงจะทำหน้าที่ในการพิจารณาถึงขอบเขตหรือความหมายของถ้อยคำในบทบัญญัติต่างๆ ว่ามีขอบเขตเพียงใด และอาจเป็นการพิจารณาว่าข้อเท็จจริงที่รับฟังเป็นยุติแล้วแล้วนั้นจะปรับเข้ากับหลักกฎหมายได้หรือไม่ กล่าวคือเป็นปัญหาว่าตามข้อเท็จจริงซึ่งฟังเป็นที่ยุติแล้วนั้นต้องตามด้วยบทกฎหมายมาตราใด ซึ่งวินิจฉัยจากด้วยบทกฎหมาย ที่เรียกกันว่า “ปัญหาการหารือบท” รวมถึงปัญหาการโต้เถียงว่าศาลดำเนินคดีโดยผิดกฎหมายไม่ว่าจะเป็นเรื่องศาลฟังพยานโดยผิดกฎหมาย ศาลลงโทษจำเลยผิดกฎหมายหรือศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดกฎหมายหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 278 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กลับมิได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น อันจะเป็นปัญหาที่ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ต่อไปในหัวข้อที่ 4.2.2

4.2.2 ปัญหาการอุทธรณ์ข้อกฎหมายอันเป็นสาระสำคัญในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีสถานะเป็นเพียงศาลชั้นต้นซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาดังนั้นในเรื่องของการอุทธรณ์จึงต้องเป็นไปตามหลักกฎหมายของระบบสากล กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นระบบกฎหมายคอมมอนลอว์หรือซีวิลลอว์ต่างก็วางหลักไว้ว่าถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เป็นพิเศษแล้วจะมีการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงไม่ได้ ดังนั้นหากไม่มีการอุทธรณ์ข้อเท็จจริงย่อมเป็นอันยุติตามคำพิพากษาของศาลเริ่มต้นคดี แต่โดยปกติแล้วการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงจะทำได้ครั้งหนึ่งเป็นอย่างน้อย การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นเป็นการคัดค้านในเรื่องการโต้เถียงดุลพินิจของศาล ได้แก่ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐาน ดุลพินิจในการลงโทษ ดุลพินิจในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ดังนั้นหากปล่อยให้มีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัดแล้ว ก็จะส่งผลให้ปริมาณคดีเข้ามาคั่งค้างในศาลเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าตามหลักทั่วไปแล้วจำเลยหรือผู้ต้องคำพิพากษาสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายเพียงแต่ไม่มีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละประเทศใช้ระบบการอุทธรณ์แบบระบบสิทธิ หรือระบบอนุญาต สำหรับสิทธิในการอุทธรณ์ครั้งต่อไปนั้นส่วนใหญ่กฎหมายยอมให้มีการอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย จะเห็นได้ว่าปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญมักจะได้รับโอกาสที่จะขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาลสูงสุดเสมอเพื่อให้ศาลทำหน้าที่ตีความกฎหมาย ซึ่งทำให้การใช้กฎหมายมีความ

เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดทั่วประเทศ โดยมีเงื่อนไขว่าปัญหาข้อกฎหมายนั้นจะต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่มีความสำคัญแก่คดีสมควรได้รับการวินิจฉัยถ้อยแถลงจากศาลสูงเท่านั้นที่จะมีสิทธิอุทธรณ์ต่อไปได้

สำหรับปัญหาในข้อกฎหมาย เช่น ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจฟ้องหรือปัญหาเกี่ยวกับการตีความในองค์ประกอบความผิดตามฟ้องผู้พิพากษาแต่ละคนอาจมีความเห็นที่แตกต่างกันได้ แต่เมื่อลงมติแล้วต้องถือตามเสียงข้างมาก ดังนั้น ผลของคำพิพากษาที่ออกมาย่อมเป็นที่กลางแคลงใจต่อผู้ต้องคำพิพากษาเป็นธรรมดาจะเห็นได้ว่าการเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายไม่เพียงแต่เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษา เท่านั้น การตีความข้อกฎหมายดังกล่าวยังมีความสำคัญในแง่ของการปรับข้อกฎหมายให้เข้ากับข้อเท็จจริงอันเป็นบรรทัดฐานในห้องคณะผู้พิพากษาในคดีอื่นถือปฏิบัติตาม เพื่อให้เป็นแบบอย่างเดียวกันสอดคล้องกับหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา หากคำพิพากษาของศาลล่างนั้นสร้างความคลงแคลงใจต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษานั้นๆ

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้” จะเห็นได้ว่าการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องคำพิพากษาอุทธรณ์ต่อไปได้นั้น ต้องปรากฏว่าพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ซึ่งดูเหมือนหนึ่งว่าเป็นการเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ได้เฉพาะแต่ปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น โดยมีได้มีการกล่าวถึงการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายไว้ด้วยแต่อย่างใด อันเป็นการขัดต่อหลักเกณฑ์ในระบบสากลซึ่งเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายได้อย่างน้อย 1 ครั้ง โดยเฉพาะการอุทธรณ์ในครั้งต่อไป แนวทางปฏิบัติในระบบกฎหมายสากลที่ยอมให้มีทบทวนในปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลสูงด้วยเหตุผลที่ว่า การตีความข้อกฎหมายนั้นมีความสำคัญในแง่ของการปรับข้อกฎหมายให้เข้ากับข้อเท็จจริงอันเป็นบรรทัดฐานในห้องคณะผู้พิพากษาในคดีอื่นถือปฏิบัติตาม เพื่อให้เป็นแบบอย่างเดียวกัน สอดคล้องกับหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่งคือ ข้อกฎหมายที่ใช้สิทธิในการอุทธรณ์ได้นั้นต้องเป็นข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญในคดีนั้นเท่านั้นซึ่งถ้าหากเปรียบเทียบกับ การดำเนินคดีอาญากับนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี ในศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐประเทศฝรั่งเศส และการอุทธรณ์ในระบบสากล ที่รับรองให้มีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลสูงได้ หากคำพิพากษาของศาลล่างนั้นสร้างความคลงแคลงใจต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษานั้นๆ

4.2.3 ปัญหาเรื่องการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ปัญหาเรื่องการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น มีประเด็นปัญหาที่ต้องทำการวิเคราะห์ใน 2 ประเด็นคือ

ประเด็นแรก เรื่องการกำหนดเงื่อนไขของการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงว่าต้องเป็นกรณีที่พบพยานหลักฐานใหม่เท่านั้นที่จะขออุทธรณ์ได้หรือการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวขัดต่อการอุทธรณ์ในระบบสากลหรือไม่

ประเด็นที่สอง ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสมควรให้มีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงด้วยหรือไม่ ในแต่ละประเด็นมีรายละเอียด ดังนี้

สำหรับปัญหาในประเด็นแรกนั้น จากการศึกษาถึงสิทธิในการอุทธรณ์ในระบบสากล พบว่าการปล่อยให้คู่ความใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้ในทุกกรณีย่อมกระทบกระเทือนถึงความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษา และความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา ซึ่งจะทำให้ประชาชนเสื่อมความศรัทธาในกระบวนการยุติธรรม แต่ถ้าความไม่ถูกต้องนี้ไม่มีการแก้ไขเสียเลยก็ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงทำให้แต่ละประเทศวางแนวทางและหลักเกณฑ์ในการให้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาว่าจะทำได้มากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะสิทธิในการอุทธรณ์ข้อเท็จจริง ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เป็นพิเศษแล้วจะมีการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงไม่ได้ ดังนั้นหากไม่มีการอุทธรณ์ข้อเท็จจริงย่อมเป็นอันยุติตามคำพิพากษาของศาลเริ่มต้นคดีแต่โดยปกติแล้วการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงจะทำได้ครั้งหนึ่งเป็นอย่างน้อย เหตุผลที่ต้องมีการจำกัดการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงก็เพื่อป้องกันคดีที่ไม่มีสาระขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์มากเกินไป

จากการศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการในการอุทธรณ์ตามบทบัญญัติในมาตรา 278 วรรคสาม แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แล้วพบว่า ศาลได้กำหนดเงื่อนไขให้มีการอุทธรณ์ได้เฉพาะในกรณีที่พบพยานหลักฐานใหม่ที่อาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญเท่านั้น และพยานหลักฐานใหม่ที่ผู้ต้องคำพิพากษานำมาขึ้นอุทธรณ์ต้องไม่ใช่พยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนคดี⁹ ดังนั้นการที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ได้โดยกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวไว้จึงไม่ขัดต่อหลักเกณฑ์อุทธรณ์ในระบบสากล แต่เงื่อนไขที่ศาลกำหนดให้อุทธรณ์ได้เป็นเงื่อนไขที่เหมาะสมหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งผู้เขียนจะได้ทำการวิเคราะห์ต่อไปในหัวข้อที่ 4.2.4

⁹ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในกรณีที่มิพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ข้อ 3.

สำหรับปัญหาในประเด็นที่สองคือในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสมควรให้มีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงด้วยหรือไม่ เนื่องจากมาตรา 219 วรรคสี่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้องค์คณะผู้พิพากษาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประกอบด้วย ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโส ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวนเก้าคน ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับและให้เลือกเป็นรายคดี นั้นอาจทำให้เกิดความเห็นในเรื่องการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงออกเป็น 2 ความเห็นคือ

ความเห็นแรกเห็นว่า ไม่สมควรให้มีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาฯ ด้วยเหตุผลที่ว่า การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นการพิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโส ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวนเก้าคนซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับและให้เลือกเป็นรายคดี จะเห็นได้ว่าผู้พิพากษาทุกท่านที่ได้รับการคัดเลือกแล้วแต่เป็นผู้พิพากษาที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทั้งทางด้านวิวุฒิ คุณวุฒิ ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์การทำงาน ประกอบกับในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น ใช้ระบบ “การไต่สวนข้อเท็จจริง” โดยระบบดังกล่าวศาลจะทำหน้าที่ดำเนินการสืบพยานด้วยตนเอง ส่วนโจทก์และจำเลยเป็นเพียงผู้นำเสนอข้อเท็จจริง หรือกระตุ้นให้มีการสืบพยานหาข้อเท็จจริงเท่านั้น นอกจากนี้ในการพิจารณาคดีกฎหมายยังบัญญัติให้ศาลต้องยึดสำนวนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. สรุปไว้เป็นหลักอีกด้วย ดังนั้นในการใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าว คำพิพากษาที่ออกมาจึงน่าที่จะเป็นที่ยอมรับและยุติได้

ความเห็นที่สอง เห็นว่าสมควรให้มีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ ด้วยเหตุผลที่ว่า การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นแบ่งขั้นตอนในการดำเนินคดีออกเป็น 3 ขั้นตอนด้วยกัน กล่าวคือ ขั้นตอนการริเริ่มคดี ขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงและฟ้องคดีต่อศาล และสุดท้ายเป็นขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดี โดยเฉพาะในขั้นตอนของการไต่สวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ให้อำนาจแก่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงเองหรือแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการแทนก็ได้ โดยคณะอนุกรรมการไต่สวน ประกอบด้วยกรรมการหนึ่งคน พนักงานเจ้าหน้าที่ และหรือผู้ทรงคุณวุฒิโดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับฐานะและระดับตำแหน่งและการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาตามสมควร จะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีบทบาทในการไต่สวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานก่อนที่จะมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลคือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้ง ๆ ที่องค์การที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ

ยุติธรรมในคดีอาญาทั่วไปได้แก่ ตำรวจ องค์กรอัยการ และศาล ซึ่งแต่ละองค์กรมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและความชำนาญในงานที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี แต่ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกลับกำหนดให้ คณะกรรมการป.ป.ช. ทำหน้าที่สอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานแทนตำรวจและและทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงแทนศาล นอกจากนี้ในชั้นพิจารณาคดีของศาลกฎหมายกำหนดให้ศาลใช้สำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก และถึงแม้ว่ากฎหมายกำหนดให้ศาลไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร แต่นั่นก็มิได้หมายความว่าศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะทำการไต่สวนและรวบรวมพยานหลักฐานใหม่ด้วยตนเองเสมอไป ดังนั้นการรวบรวมพยานหลักฐานที่กระทำโดยคณะกรรมการป.ป.ช.จึงมีอาจได้รับการยอมรับให้เป็นที่ยุติในปัญหาข้อเท็จจริงเพียงชั้นเดียวได้

สำหรับความเห็นของผู้เขียนนั้น เห็นด้วยด้วยกับแนวความเห็นที่สองที่สมควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญอย่างน้อยอีกครั้ง ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับกรณีดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐในประเทศฝรั่งเศสแล้วจะเห็นได้ว่า ก่อนที่จะมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ จะมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นสองคณะคือ คณะกรรมการพิจารณาคำฟ้องและคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริง กรรมการของทั้งสองคณะจะมีผู้พิพากษาผู้ซึ่งขึ้นชื่อว่าเป็นมืออาชีพในการเข้าไปทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานและไต่สวนมูลฟ้อง ดังนั้นพยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้มาย่อมมีความน่าเชื่อถือ มากกว่าพยานหลักฐานที่ได้มาจากผู้ที่ไม่ใช่พนักงานกฎหมายโดยแท้ และด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ เมื่อศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐมีคำพิพากษาออกมาเช่นไรแล้ว ผู้ต้องคำพิพากษาไม่สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้อีก เพราะการรับฟังปัญหาข้อเท็จจริงสามารถยุติได้ในขั้นนี้โดยไม่เกิดความคลงแคลงใจแก่ผู้ต้องคำพิพากษาอีกแต่อย่างใด แต่สำหรับการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการป.ป.ช.เป็นผู้ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานและไต่สวนมูลฟ้องก่อนที่จะมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกา และโดยที่คณะกรรมการป.ป.ช. ไม่ใช่ศาลและไม่ใช่ตำรวจ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่โดยเฉพาะ ดังนั้นความศรัทธาและความเชื่อมั่นในองค์กรดังกล่าว จึงไม่อาจรับฟังข้อเท็จจริงให้เป็นที่ยุติได้ในขั้นนี้ การเปิดโอกาสให้ศาลได้เข้ามาตรวจสอบ ทบทวนความผิดพลาดบกพร่องในการรับฟังปัญหาข้อเท็จจริงอีกครั้งย่อมเป็นหลักประกันและคืนความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้กับผู้ต้องคำพิพากษาได้อย่างแท้จริง

4.2.4 ปัญหาของการตีความคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ที่ทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญนั้น จะหมายถึงพยานหลักฐานชนิดใดบ้าง มีลักษณะและขอบเขต แດไหน เพียงไร

ปัญหาในการตีความคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามบทบัญญัติในมาตรา 278 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เกิดจากการที่รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว มิได้บัญญัติถึงรายละเอียดไว้ว่าพยานหลักฐานใหม่ที่อาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญนั้น มีความหมายที่แคบกว้าง หรือมีลักษณะอย่างไร และถึงแม้ในข้อ 3 ของระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีที่มีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ได้ให้ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ไว้ว่า พยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ตามระเบียบนี้ แต่ทั้งนี้ พยานหลักฐานใหม่ย่อมไม่รวมถึงการกลับคำให้การของพยานในคดี จะเห็นได้ การให้คำจำกัดความเช่นนี้ก็กลับยิ่งทำให้ความหมายของคำว่า พยานหลักฐานใหม่ที่จะนำมาอ้างเป็นเหตุอุทธรณ์ได้นั้นมีความหมายที่แคบยิ่งขึ้นไปอีก นอกจากนี้พยานหลักฐานที่ผู้ต้องคำพิพากษาเคยอ้างอิงไว้ในบัญชีระบุพยาน แต่เมื่อองค์คณะผู้พิพากษาไม่อนุญาตให้นำมาไต่สวน ผู้ต้องคำพิพากษาก็ไม่สามารถนำพยานหลักฐานดังกล่าวมายื่นอุทธรณ์ได้อีก ด้วยเหตุผลที่ว่าพยานหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนคดีแล้ว ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ความผิดหรือความบกพร่องของผู้ต้องคำพิพากษาเลยก็ตาม

สำหรับความหมายของ “พยานหลักฐานใหม่” ไม่ได้เป็นปัญหาเฉพาะแต่ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 278 วรรคสามของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้เท่านั้น ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ก็มีได้ระบุถึงความหมายของ “พยานหลักฐานใหม่” ไว้ ประกอบกับยังไม่มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตีความที่ชัดเจน ดังนั้น นักกฎหมายจึงมักนำความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในมาตรา 147 มาปรับใช้ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวบัญญัติว่า

“เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหา นั้นได้”

จากบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่า เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาคนใดแล้ว จะมีการสอบสวนผู้ต้องหาคนนั้นในคดีนั้นอีกไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนในความผิดฐานใดก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้ต้องหา มิให้ต้องถูกเจ้าพนักงานติดตามสอบสวนจนไม่มีที่สิ้นสุด อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นว่า ถ้าปรากฏพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้หาคนนั้นได้แล้ว การสอบสวนผู้ต้องหาคนนั้นย่อมทำได้ เนื่องจากถ้าฟังแต่หลักฐานที่

เจ้าพนักงานไม่สามารถรวบรวมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ในครั้งหนึ่ง ไม่สมควรที่จะเป็นเหตุให้ผู้กระทำผิดต้องหลุดพ้นอาญาไปโดยสิ้นเชิง ในเมื่อปรากฏพยานหลักฐานใหม่ในชั้นหลังว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง

สำหรับ “พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี” ที่จะทำการสอบสวนใหม่ได้ย่อมอยู่ในขอบเขตตามความมุ่งหมายของกฎหมายเท่านั้น¹⁰ ประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ

1) สิ่งที่ปรากฏขึ้นใหม่จะต้องเป็นพยานหลักฐาน ซึ่งหมายถึงพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ที่สามารถพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาได้ ฉะนั้นหากปรากฏว่าคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีเกิดความบกพร่องในวิธีพิจารณา เช่น การร้องทุกข์ไม่ได้ทำตามระเบียบ หรือเป็นการสอบสวนที่ไม่ได้ทำโดยพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจ การแก้ไขใหม่ให้ถูกต้องในภายหลังย่อมไม่ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่แต่อย่างใด

2) พยานหลักฐานที่ปรากฏจะต้องเป็นพยานหลักฐานใหม่ ถ้าฟังแต่การที่พนักงานสอบสวนได้พยานหลักฐานบางอย่างซึ่งไม่ปรากฏในการสอบสวนแต่เดิม ไม่ทำให้พยานหลักฐานนั้นเป็นพยานหลักฐานใหม่ในทุกกรณี ซึ่งการใดจะเป็นหลักฐานเดิมหรือหลักฐานใหม่น่าจะพิจารณาจากอำนาจสอบสวนตามมาตรา 131 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะสามารถจะทำได้...” มาประกอบด้วย กล่าวคือ ถ้าในขณะที่ทำการสอบสวนพนักงานสอบสวนได้พยายามรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถทำได้แล้ว แต่คงได้หลักฐานเพียงเท่าที่ปรากฏ ดังนี้ หากภายหลังคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี มีพยานหลักฐานอีกอย่างหนึ่งเกิดขึ้น พยานหลักฐานที่ปรากฏขึ้นน่าจะถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่

3) พยานหลักฐานใหม่จะต้องสำคัญแก่คดี ซึ่งได้แก่ พยานหลักฐานที่น่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาในความผิดที่กล่าวหาในชั้นได้ พยานหลักฐานใดจะสำคัญย่อมเป็นไปตามหลักกฎหมายอันว่าด้วยพยานหลักฐานซึ่งจะต้องเป็นพยานหลักฐานอันเกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี และมีน้ำหนักที่จะลงโทษได้

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปองค์ประกอบของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี” โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการดังนี้

ประการแรก พยานหลักฐานใหม่ หมายถึง พยานหลักฐานที่ไม่เคยมีอยู่ก่อนในขณะนั้น หรือถ้าพยานหลักฐานนั้นมีอยู่ก่อนแล้วในขณะนั้น แต่เหตุที่มิได้มีการนำมาสอบสวนมิได้เกิดจากความประมาทและบกพร่องของพนักงานสอบสวน

¹⁰ คณิง ภาไชย. (2543). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 353-355.

ประการที่สอง เป็นพยานหลักฐานอันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหา นั้นได้ ซึ่งหมายถึงพยานหลักฐานที่รับฟังได้ และมีน้ำหนักเพียงพอที่จะลงโทษได้ ฉะนั้น ถ้าพยานหลักฐานเป็นเพียงพยานบอกเล่าหรือพยานปลายเหตุ เหล่านี้ย่อมไม่ทำให้การสอบสวนใหม่ เกิดขึ้นได้

ซึ่งถ้าพิจารณาเปรียบเทียบถึงลักษณะของการให้คำจำกัดความคำว่า “พยานหลักฐาน ใหม่” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับข้อ 3 ของระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่า ด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ แล้วพบว่า การให้คำจำกัดความหรือความหมายของคำว่าพยานหลักฐานใหม่ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาน่าที่จะให้ประโยชน์ หรือเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษา ได้ดีกว่าคำจำกัดความตามข้อ 3 ของระเบียบดังกล่าว ทั้งนี้เพราะ “พยานหลักฐานใหม่” ตามข้อ 3 ของระเบียบฯ นั้นต้องเป็นพยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ ยื่นอุทธรณ์ ในขณะที่พยานหลักฐานใหม่ ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญามีความหมายที่กว้าง กว่า กล่าวคือพยานหลักฐานใหม่ หมายถึง พยานหลักฐานที่ไม่เคยมีอยู่ก่อนในขณะนั้น หรือถ้า พยานหลักฐานนั้นมีอยู่ก่อนแล้วในขณะนั้น แต่เหตุที่มีได้มีการนำมาสอบสวนมิได้เกิดจากความ ประมาทและบกพร่องของพนักงานสอบสวน ดังนั้น จึงควรนำเอาหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเรื่อง พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี มาปรับใช้กับการอุทธรณ์ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองจึงน่าจะเป็นการให้หลักประกันกับผู้ต้องคำพิพากษาได้มากกว่าที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ฯ กำหนด

4.2.5 ปัญหากรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ได้ทันภายในกำหนดระยะเวลา ตามที่กฎหมายกำหนด

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม บัญญัติ ว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมี พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้” ประกอบกับข้อ 5 ของระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณี มีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551” โดย กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาต้องยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ มิคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ปัญหาว่ากำหนดเวลาสามสิบวันที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาดังกล่าว กำหนดให้ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ ภายในระยะเวลาเพียงสามสิบวันนับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น แม้ว่าจะเป็นไปตามหลักสากลเรื่องการทบทวนคำพิพากษา เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ต้องคำพิพากษาเช่นเดียวกับประชาชนคนธรรมดา โดยให้มีโอกาสได้รับการพิจารณาอีกอย่างน้อย 1 ครั้ง เพื่อจะได้มีการกลั่นกรอง ทบทวนคำพิพากษา ในกรณีเกิดความผิดพลาดทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย (Error of Fact and Error of Law) ในชั้นการไต่สวนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็ตาม แต่ระยะเวลาดังกล่าวก็น่าจะกระชั้นชิดและสั้นจนเกินไป จนทำให้กระทบต่อหลักประกันสิทธิเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญา หลักความเสมอภาค รวมทั้งหลักการตรวจสอบคำพิพากษาโดยศาลสูงโดยตรง นอกจากนี้ หากเกิดกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่สามารถที่จะนำพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญมายื่นอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ทันภายในกำหนดเวลา 30 วันดังกล่าว หรือที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาแล้วลงมติว่าไม่รับพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าว เช่นนี้ อาจเกิดปัญหาข้อกฎหมายว่าถ้าปรากฏพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญภายหลังพ้นกำหนดระยะเวลา 30 วันแล้ว ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับพวกมีสิทธิที่จะดำเนินการใดๆ เพื่อทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้หรือไม่ อย่างไร

นอกจากนี้ถ้าหากเปรียบเทียบกับระยะเวลาในการอุทธรณ์ในคดีอาญาปกติทั่วไปนั้น ตามมาตรา 198 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดระยะเวลาให้คู่ความฝ่ายที่ไม่พอใจคำพิพากษายื่นอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นได้ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ศาลได้มีคำพิพากษา และถ้าหากคู่ความมีเหตุขัดข้องไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ได้ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ก็อาจยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาได้ตามมาตรา 23 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ส่วนการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 กลับมิได้บัญญัติเกี่ยวกับการยื่นอุทธรณ์ในกรณีเมื่อพ้นระยะเวลา 30 วันว่าจะมีผลเป็นอย่างไร ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้มีแนวความเห็นที่แตกต่างกันเป็นสองความเห็นคือ¹¹

¹¹ อติเทพ ธีระวัฒน์. (2552). สิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 38-39.

ความเห็นแรก เห็นว่า กำหนดเวลาในการยื่นอุทธรณ์ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นสามารถขยายได้ ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบัญญัติให้ผู้ต้องคำพิพากษา ยื่นอุทธรณ์ได้ ดังนั้นหากมีพฤติการณ์พิเศษ หรือเหตุสุดวิสัยที่ทำให้ไม่สามารถอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ภายในสามสิบวันได้ ผู้ต้องคำพิพากษาก็น่าที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องขอขยายเวลาอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้เช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป โดยการนำเอาบทบัญญัติในมาตรา 23 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับโดยอนุโลม เพราะไม่มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายใดห้ามไว้ ส่วนที่ประชุมใหญ่จะมีดุลพินิจเช่นไร จะอนุญาตให้ขยายระยะเวลาอุทธรณ์หรือไม่อย่างไร ก็เป็นอีกกรณีหนึ่ง

ความเห็นที่สอง เห็นว่า กำหนดเวลายื่นอุทธรณ์ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นไม่สามารถขอขยายระยะเวลาการยื่นอุทธรณ์ได้ เนื่องจาก กำหนดเวลาสามสิบวันดังกล่าวเป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ มิใช่ระยะเวลาที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งอันกำหนดไว้ในกฎหมายอื่น จึงไม่สามารถนำเรื่องการยื่นหรือขยายระยะเวลาตามมาตรา 23 มาใช้บังคับได้โดยอนุโลม ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ก็ไม่มีอำนาจอนุญาตให้ขยายระยะเวลาอุทธรณ์ดังกล่าวได้แต่อย่างใด

สำหรับผู้เขียน เห็นด้วยกับแนวความคิดแรกที่ว่า ในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ หรือเหตุสุดวิสัย ที่ทำให้ผู้ต้องคำพิพากษายื่นอุทธรณ์พ้นกำหนดระยะเวลา 30 วันนับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษา นำที่จะขอขยายระยะเวลาในการอุทธรณ์ได้ โดยนำมาตรา 23 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งน่าจะเป็นการให้ประโยชน์และเป็นการคุ้มครองสิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเช่นเดียวกับสิทธิในการอุทธรณ์ในคดีอาญาปกติทั่วไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ก่อนที่จะมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเมื่อถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในข้อหาเกี่ยวกับการทุจริต หรือประพฤติมิชอบในการปฏิบัติหน้าที่นั้น การดำเนินคดีก็จะเป็นเอกเช่นเดียวกับคดีอาญาสามัญทั่วไปโดยไม่ว่าผู้ตกเป็นจำเลยจะมีตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา ตลอดจนข้าราชการการเมืองอื่นใด ต่างก็ล้วนตกอยู่ภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับเดียวกันกับประชาชน กล่าวคือ การเริ่มต้นคดีอาญาโดยทั่วไปจะต้องเริ่มต้นที่ศาลยุติธรรมและเมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว หากคู่ความไม่พอใจก็มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาตามลำดับต่อไป และเมื่อมีคำวินิจฉัยของศาลฎีกาจึงจะถือว่าเป็นที่สุด

แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากลับไม่สามารถทำให้การทุจริตคอร์ปชั่นของบรรดานักการเมืองลดน้อยถอยลงเลย ในทางตรงกันข้ามปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการกลับปรากฏให้เห็นมากขึ้นเรื่อย ๆ จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้เกิดแนวคิดที่จะปฏิรูปการเมืองโดยมีการศึกษาค้นคว้าและวิจัยปัญหาของการทุจริตคอร์ปชั่นในวงราชการซึ่งเป็นผลงานของคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย และผลจากการศึกษาปรากฏว่าคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตยเสนอให้มีการแยกการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองออกจากการดำเนินคดีอาญากับบุคคลทั่วไป ด้วยการจัดตั้งศาลพิเศษซึ่งมีรูปแบบและโครงสร้างเช่นเดียวกับศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐของประเทศฝรั่งเศสเรียกศาลนี้ว่า “คณะตุลาการอาญาธร” และได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “คณะตุลาการในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ในชั้นสภาร่างรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้ผู้พิพากษาในศาลฎีกาเป็นองค์คณะส่วนใหญ่และให้องค์กรประกอบส่วนน้อยมาจากองค์กรทางการเมืองและประการสำคัญได้กำหนดให้คำพิพากษาของศาลนี้เป็นที่สุดไม่อาจตรวจสอบทบทวน (Review) ได้

ต่อมา ในชั้นการอภิปรายแสดงความคิดเห็นของคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญได้เสนอแนวทางให้มีการปรับปรุงรูปแบบคณะตุลาการในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยให้มีรูปแบบเปลี่ยนจากศาลพิเศษมาเป็นศาลชำนาญพิเศษ (special tribunal) ใน

โครงสร้างของศาลยุติธรรม และยังคงกำหนดให้ผลของคำพิพากษาของศาลเป็นที่สุดเช่นเดิมและเรียกศาลชั้นต้นที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาในคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ โดยเฉพาะ คล้ายคลึงกับศาลชั้นต้นพิเศษอื่น ๆ ของระบบศาลยุติธรรม เช่น ศาลแรงงานกลาง ศาลภาษีอากรกลาง ศาลล้มละลาย หรือศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

สำหรับสถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น มีสถานะเป็นศาลชั้นต้นที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ โดยเฉพา คล้ายคลึงกับศาลชั้นต้นพิเศษอื่น ๆ ของระบบศาลยุติธรรม เช่น ศาลแรงงานกลาง ศาลภาษีอากรกลาง ศาลล้มละลาย หรือศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง แตกต่างกันก็เพียงแต่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของศาลฎีกาอันเป็นศาลสูงสุดของระบบศาลยุติธรรม แต่ศาลชั้นต้นพิเศษอื่นจัดตั้งเป็นศาลต่างหากไม่รวมอยู่ในศาลฎีกา

จะเห็นได้ว่าศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีแนวคิดและนิติวิธีตามระบบศาลพิเศษเนื่องจากได้นำเอารูปแบบและโครงสร้างของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐในประเทศฝรั่งเศสมาปรับใช้ เช่น แนวคิดเรื่ององค์คณะผู้พิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือแนวคิดในการกำหนดให้เป็นศาลที่มีเพียงระดับชั้นเดียว แตกต่างจากระบบศาลยุติธรรมทั่วไป เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า เรื่องสำคัญบางเรื่อง เช่น ผลของคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าเหตุใดประเทศไทยกลับไม่ยอมนำเอาแนวคิดของประเทศฝรั่งเศสมาปรับใช้ ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นร่องรอยอยู่ในมาตรา 311 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่กำหนดให้ผลของคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์เพื่อให้มีการตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาต่อไปได้ ซึ่งแตกต่างกับผลของคำพิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐที่ไม่เป็นที่สุด โดยคู่ความสามารถอุทธรณ์ไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาของประเทศฝรั่งเศสให้ทำการตรวจสอบทบทวนในปัญหาข้อกฎหมายได้ และจากบทบัญญัติในมาตรานี้เองทำให้นักกฎหมายทั้งหลายตั้งคำถามเป็นประเด็นสำคัญว่า สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นั้นหายไปไหน และในกรณีดังกล่าวนี้เองถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วยและการตัดสิทธิดังกล่าวยังขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ไทยเข้าเป็นประเทศภาคี อีกทั้งยังขัดต่อหลักการทบทวนคำพิพากษา (Review) อีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการทบทวนคำพิพากษาจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการให้สิทธิคู่ความสามารถคำพิพากษาของศาลล่างไปยังศาลสูง เพื่อให้ศาลสูงทำการตรวจสอบทบทวนอันเป็นหลักการที่

สำคัญประการหนึ่งที่รับรองไว้ในปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองด้วย
นั่นเอง

ต่อมาเมื่อมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญ ฉบับ 2540 แล้วมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน
ขึ้นทำให้ผู้ร่างได้นำแนวความคิดจากรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 มาพิจารณาเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
จากรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว รวมทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง
การเมือง โดยได้เพิ่มสิทธิในการอุทธรณ์ไว้ ในมาตรา 278 วรรคสาม ซึ่งกำหนดให้ผู้ต้อง
คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีพยานหลักฐานใหม่ซึ่ง
อาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายใน
สามสิบวัน นับแต่วันที่ที่มีคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
แต่เนื่องจากต้องการให้เกิดความรวดเร็ว ดังนั้น ผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จึงร่างให้ที่ประชุมใหญ่
ศาลฎีกาซึ่งประกอบด้วย ผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกคนเป็นผู้พิจารณาทบทวน แก้ไข หรือกลับคำ
พิพากษา ของศาลนี้ และผลจากบทบัญญัตินี้เองก็ทำให้พิจารณาได้ว่าต่อจากนี้ไปจำเลยหรือผู้ต้องคำ
พิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อไปได้ ภายใต้
เงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายกำหนด

สำหรับการทบทวนคำพิพากษาหมายถึงกระบวนการพิจารณาตรวจสอบคำพิพากษา
ของศาลชั้นต้น โดยศาลสูงเพื่อตรวจสอบทบทวนแก้ไขในข้อผิดพลาดบกพร่องที่อาจปรากฏในคำ
พิพากษาศาลชั้นต้น ตามความมุ่งหมายที่ว่าคำพิพากษาจะต้องมีความถูกต้องสมบูรณ์ และสาเหตุใน
การตรวจสอบและการแก้ไขทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญา อาจจำแนกออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่
1. การปรับใช้กฎหมายไม่ถูกต้อง 2. การกำหนดข้อเท็จจริงไม่ถูกต้อง 3. การตรวจสอบทบทวนในข้อ
กฎหมายอื่น และ 4. การกำหนดโทษไม่สมควรหรือรุนแรงเกินไป จากการศึกษาขั้นตอนในการ
แก้ไขทบทวนคำพิพากษาคดีอาญาพบว่ามีขั้นตอน 2 ขั้นตอน คือการแก้ไขก่อนคดีถึงที่สุดซึ่ง
ได้แก่การอุทธรณ์คำพิพากษา และการแก้ไขภายหลังคดีถึงที่สุดแล้ว เช่นการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญา
ขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นต้น

แต่ในขั้นนี้ ผู้เขียนมุ่งทำการศึกษาถึงการทบทวนคำพิพากษาในขั้นตอนก่อนที่คดีอาญา
จะถึงที่สุด ซึ่งได้แก่การอุทธรณ์คำพิพากษา และจากการศึกษาพบว่า การอุทธรณ์เป็นการแก้ไข
ความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา และความไม่ถูกต้องที่จะต้องแก้ไขได้แก่ ความไม่ถูกต้อง
ในเนื้อหาของคำพิพากษาซึ่งเนื้อหาของคำพิพากษานั้นประกอบด้วย การกำหนดข้อเท็จจริง การใช้
กฎหมายและการกำหนดโทษ ระบบอุทธรณ์นั้นแบ่งออกเป็นระบบสิทธิ และระบบอนุญาติ สำหรับ
ลักษณะของการอุทธรณ์นั้นแบ่งเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงและการอุทธรณ์ในปัญหาข้อ
กฎหมาย ในการศึกษาถึงการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นอุทธรณ์ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้กฎหมาย

ระบบคอมมอนลอว์ เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือประเทศที่ใช้กฎหมายระบบซีวิลลอว์ เช่น ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส พบว่า การเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายนั้นมิชอบเขตกว้างกว่าการเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญมักจะได้รับโอกาสที่จะขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาลสูงสุดเสมอเพื่อให้ศาลทำหน้าที่ตีความกฎหมาย ซึ่งทำให้การใช้กฎหมายมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดทั่วประเทศ สำหรับการอุทธรณ์ครั้งแรกเป็นสิทธิที่จะอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย เว้นแต่จะถูกจำกัดห้ามโดยกฎหมาย ศาลอุทธรณ์ที่พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อเท็จจริงปนกับข้อกฎหมายมีบทบาทหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) และปัญหาข้อเท็จจริงจะยุติที่ศาลนี้ สำหรับการอุทธรณ์ครั้งต่อไปจะไม่ใช้สิทธิ จะต้องได้รับการรับรองหรือเห็นชอบจากศาลสูงที่จะพิจารณาอุทธรณ์นั้นเสียก่อน และจะต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่มีความสำคัญแก่คดีสมควรได้รับการวินิจฉัยกลับกรองจากศาลสูงเท่านั้นที่จะมีสิทธิอุทธรณ์ต่อไปได้

และเมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แล้ว พบว่า ต่อจากนี้ไปกฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้ต้องคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในฐานะที่เป็นประชาชนคนธรรมดาคนหนึ่งมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างน้อยอีกหนึ่งครั้งจากศาลสูง เพื่อจะได้มีการกลับกรอง และทบทวนคำพิพากษาโดยตุลาการที่สูงกว่าในการแก้ไขข้อบกพร่องในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายและตรวจสอบการดำเนินการกระบวนการพิจารณาของศาลล่างว่า เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายทุกประการหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ เพื่อป้องกันและแก้ไขข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น อันเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลในองค์กรตุลาการด้วยกัน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการยอมรับให้ผู้ต้องคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีสิทธิที่จะขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาในคดีดังกล่าวได้เฉกเช่นเดียวกับสิทธิในการขอให้ศาลสูงทบทวนคำพิพากษาของบุคคลทั่วไปในคดีอาญาปกติ

ในส่วนการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศฝรั่งเศส พบว่า ประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้มีศาลพิเศษสำหรับพิจารณาคดีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด โดยแยกเป็นศาลพิเศษ 2 ศาล คือ (1) ศาลยุติธรรมชั้นสูงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีกับประธานาธิบดีที่ทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรงรวมทั้งบุคคลผู้เป็นตุลาการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน ซึ่งเป็นความผิดที่ไม่มีกฎหมายกำหนดองค์ประกอบความผิด และกำหนดลักษณะโทษเอาไว้ อันเป็นความผิดทางการเมืองซึ่งคำพิพากษาของศาลยุติธรรมชั้นสูงถึงที่สุดไม่อาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ (2) ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ มีอำนาจพิจารณาคดีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี กระทำความผิดอาญาตามหน้าที่และความผิดนั้น เป็นความผิดประเภทอุกฤษฏ์โทษ

(Crimes) ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงจำคุกตลอดชีวิต และความผิด มัชฌิมโทษ (Delits) ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 เดือน ถึง 5 ปี โดยมีองค์คณะไต่สวนข้อเท็จจริง ทำหน้าที่พิจารณาไต่สวนข้อเท็จจริงว่าคดีมีมูลหรือไม่ และองค์คณะตัดสินทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าว และโทษที่จะลงนั้นจะเป็นโทษทางอาญาเป็นหลัก สำหรับผลของคำพิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐนั้นถูกตรวจสอบและทบทวนได้โดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ด้วยวิธีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ โดยคู่ความสามารถอุทธรณ์ไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาของประเทศฝรั่งเศสเพื่อทำการตรวจสอบทบทวนในปัญหาข้อกฎหมายได้

การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยนั้น ได้แยกขั้นตอนในการดำเนินคดีที่สำคัญออกเป็น 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกได้แก่การไต่สวนและฟ้องร้อง ซึ่งกระทำผ่านองค์การที่เป็นกลางปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง ซึ่งได้แก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) ทำหน้าที่ในการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อพิสูจน์ความผิด หรือยืนยันความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาเพื่อดำเนินคดีในกรณีที่ผลการไต่สวนปรากฏว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลในทางกลับกันหากมีการไต่สวนแล้วพบว่าคดีไม่มีมูลก็จะยุติการดำเนินคดีทั้งหมด ในส่วนของการฟ้องร้องนั้นกฎหมายกำหนดให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวเพื่อความรอบคอบและประสิทธิภาพในการฟ้องร้องดำเนินคดีนอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้คณะกรรมการป.ป.ช. ยื่นฟ้องคดีได้ในกรณีที่คณะทำงานที่ตั้งขึ้นระหว่างฝ่ายอัยการสูงสุดกับคณะกรรมการป.ป.ช. ไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้ภายใน 14 วันนับแต่วันที่ตั้งคณะทำงาน

ในส่วนของขั้นตอนที่สองได้แก่ ขั้นตอนในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาได้แก่ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งถือเป็นแผนกหนึ่งในศาลฎีกา ดังนั้นจึงมีฐานะเป็นศาลชั้นต้นที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ โดยเฉพาะ สำหรับขั้นตอนของการพิจารณาพิพากษาจะกระทำในรูปแบบของการพิจารณาเป็นองค์คณะซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษาจากศาลฎีกาที่ถูกเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ ด้วยวิธีการลงคะแนนลับ และเลือกเป็นรายคดีจำนวน 9 คนเพื่อทำหน้าที่เป็นองค์คณะพิจารณาคดีดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้การรับฟังข้อเท็จจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อให้เกิดความอิสระอย่างแท้จริงใน จึงได้นำเอาระบบของการไต่สวน ซึ่งเป็นรูปแบบของการร่วมมือกันค้นหาความจริงโดยองค์การที่เกี่ยวข้องทุกองค์การมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าว

สำหรับส่วนที่เป็นประเด็นในการศึกษาครั้งนี้ คือปัญหาการทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ที่กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่มีคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งบทบัญญัติฉบับดังกล่าวถึงแม้ว่าจะออกมาเพื่อปรับปรุงแก้ไขในเรื่องสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่บัญญัติให้เป็นที่สุดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องคำพิพากษาได้รับการพิจารณาอย่างน้อยอีกหนึ่งครั้ง เพื่อจะได้มีการถ่วงถ่วงและทบทวนคำพิพากษาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย อันเป็นการสอดคล้องกับหลักการตรวจสอบและทบทวนคำพิพากษาในระบบสากล แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของหลักเกณฑ์และวิธีการในการอุทธรณ์ตามหลักการใหม่ที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญปี 2550 แล้ว ก็พบว่ายังมีประเด็นที่เป็นปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาเรื่องของการเข้าถึงในสถานะของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าเป็นศาลยุติธรรมในระดับใด หรือว่าในทางปฏิบัติผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญได้ด้วยหรือไม่ หรือปัญหาเรื่องการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่าสมควรให้มีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงต่อไปได้หรือไม่ อย่างไร ปัญหาของการตีความคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ที่ทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญนั้นจะหมายถึงพยานหลักฐานชนิดใดบ้าง มีลักษณะและขอบเขตแค่ไหนเพียงไร ปัญหาเรื่องระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

สำหรับปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นโดยละเอียดแล้วในบทที่ 4 และในส่วนนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอในส่วนของการเสนอแนะจากปัญหาที่ได้วิเคราะห์ไปแล้วนั้น เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสมต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

สิทธิในการขอให้ศาลสูงทำการทบทวนคำพิพากษาของศาลล่างในปัญหาข้อกฎหมายถือเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในแบบสากล โดยเฉพาะสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งและคำพิพากษาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อศาลสูงอย่างน้อยหนึ่งครั้ง ภายใต้เงื่อนไขและเงื่อนไขที่เหมาะสม สามารถเป็นไปได้ทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติ ดังนั้นผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาระยะสิทธิในการทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายสากล

โดยเห็นควรให้ปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตลอดจนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ในส่วนที่เกี่ยวกับการอุทธรณ์คำพิพากษา ดังนี้

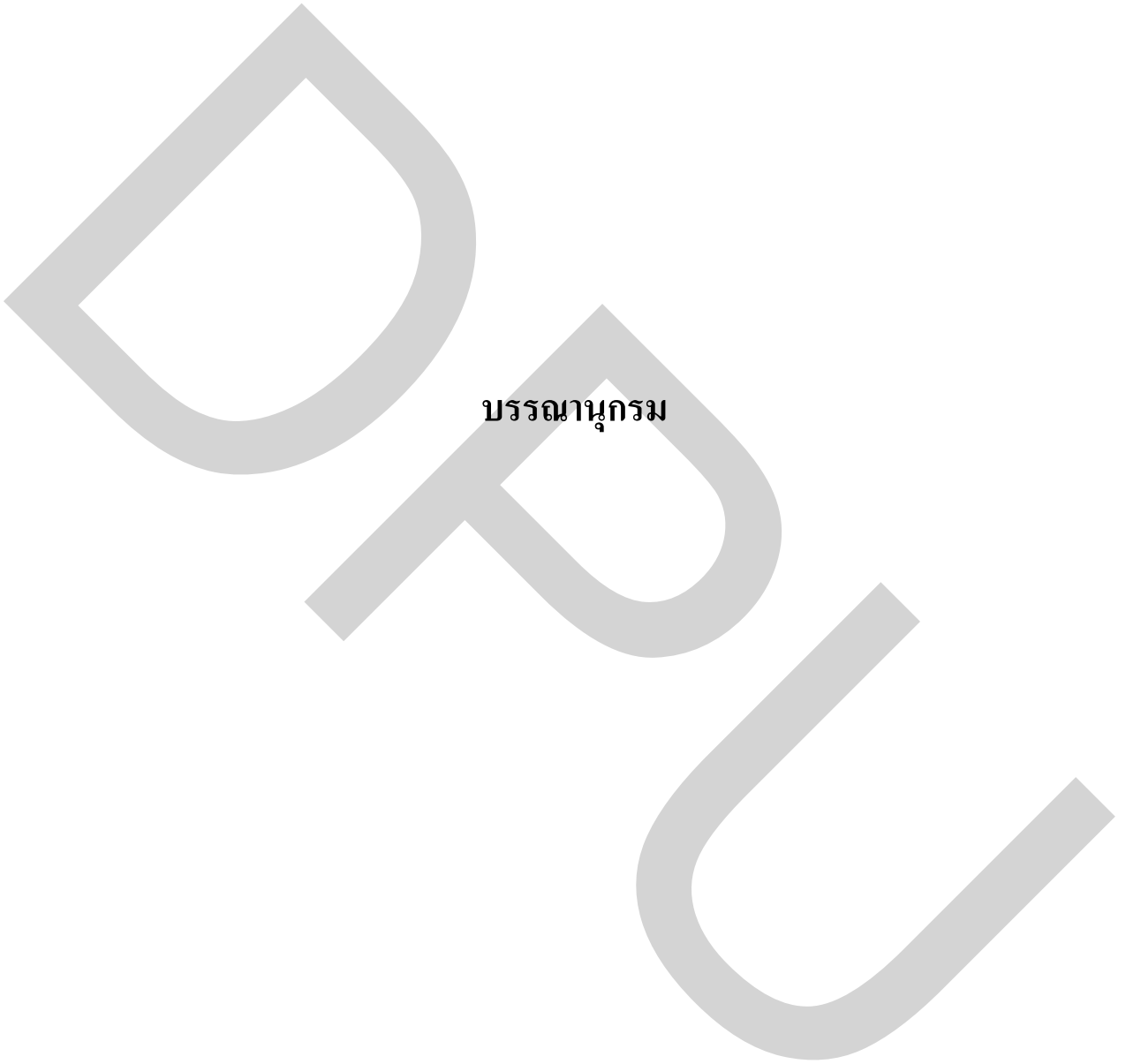
1) แม้ตามหลักการอุทธรณ์ในระบบศาลจะยอมรับให้มีการแก้ไขบททวนคำพิพากษาในปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญได้อยู่แล้วก็ตาม แต่เพื่อป้องกันการสืบสวนว่า ถ้ากรณีที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิดังกล่าวไว้ ผู้ต้องคำพิพากษาจะอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายต่อไปได้หรือไม่ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติ จึงควรบัญญัติหลักเกณฑ์ในการยื่นอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายให้ชัดเจนว่า ผู้ต้องคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสามารถยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาแก้ไขบททวนคำพิพากษาในเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญนั้นได้ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขและหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด

2) เห็นควรปรับปรุงแก้ไขข้อ 3 ของระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ที่กำหนดบทนิยามและเงื่อนไขของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ว่าหมายถึง พยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ตามระเบียบนี้ แต่ทั้งนี้พยานหลักฐานใหม่ย่อมไม่รวมถึงการกลับคำให้การของพยานในคดี โดยนำเอาหลักเกณฑ์ในการพิจารณาพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในมาตรา 147 มากำหนดเป็นเงื่อนไขในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

3) ควรแก้ไขปรับปรุงเรื่องกรอบระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีที่คู่ความมีเหตุขัดข้องไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ได้ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด โดยนำเอาหลักเกณฑ์ในการยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้กับการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยบัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการขอขยายระยะเวลาให้ชัดเจนไว้ระเบียบที่ประชุมใหญ่ฯ หรืออาจบัญญัติไว้ในระเบียบดังกล่าวว่าให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอนุโลมก็ได้

4) ควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับผู้มีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและการไต่สวนข้อเท็จจริง คือนอกจากจะให้คณะกรรมการป.ป.ช.เป็นองค์กรหลักในชั้นนี้แล้วควรให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการไต่สวนข้อเท็จจริงทำสำนวนกับคณะกรรมการป.ป.ช.

ด้วยเหตุผลที่ว่า การที่ให้พนักงานอัยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการไต่สวนข้อเท็จจริงร่วมกับคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตั้งแต่ในชั้นไต่สวนและรวบรวมพยานหลักฐานนั้นก็เพื่อเป็นการลดข้อขัดแย้งในชั้นพิจารณาของ อัยการสูงสุดถึงข้อที่ไม่สมบูรณ์ของสำนวนไต่สวน ก่อนที่จะมีการยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนก คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าการรวบรวมพยานหลักฐาน และการไต่สวนข้อเท็จจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว ปัญหาการโต้แย้ง คุณพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลก็จะไม่เกิดขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: จีรัชการพิมพ์.
- เต็มชัย ชุตินวงศ์. (2536). **กฎหมายลักษณะพยาน** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณาการ. คณิต ณ นคร. (2549). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- คณิง ภาไชย. (2543). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตติ ดิงศภักดิ์. (2549). **ข้อสังเกตในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและการเขียนคำพิพากษา** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2547). **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ธานีศ เกศวิทักษ์. (2553). **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). **หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2539). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ยูแพก.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2543). **คู่มือปฏิบัติวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: พรรัตน์.
- วรรณชัย บุญบำรุง. (2548). **หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2**. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2545). **วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ : ศึกษากรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

- สุชาติ รุ่งทรัพย์ธรรม. (2548). **ย่อหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น อุตธรณ์**. กรุงเทพมหานคร: อินเทอร์เน็ตบุ๊กส์.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2545). **คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- _____. (2553). **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง**. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

บทความ

- โกเมน กัทภิรมย์. (2519, กันยายน). “การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่.” **วารสารกฎหมาย**, ปีที่ 2. หน้า 50-51.
- คณิต ฌ นคร. (2541, ธันวาคม). “กระบวนการยุติธรรมกับปัญหาความโปร่งใส และระบบการตรวจสอบแนวทางในรัฐธรรมนูญใหม่.” **บทบัญญัติ**, 54, 4. หน้า 50.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2540). “ระบบการพิจารณาคดีความผิดทางอาญาของนักรการเมืองระดับสูงในประเทศฝรั่งเศส.” **รวมบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปีศาสตราจารย์ ดร.ประยูร กาญจนกุล**. หน้า 105-133.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2540, กันยายน). “ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (Impeachment).” **วารสารกฎหมาย**, 17, 3. หน้า 124.
- วัส ดิงสมิตร. (2551, มกราคม-เมษายน). “การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับปัญหาการขัดต่อหลักความเสมอภาคและพันธกรณีระหว่างประเทศ.” **ดุลพหะ**, 55, 1. หน้า 156.
- สมภพ โหตระกิตย์. (2519, พฤษภาคม). “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่.” **วารสารกฎหมาย**, 2. หน้า 50-51.

วิทยานิพนธ์

- กชวรรณ จันทร์เณร. (2544). **การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกียรติศักดิ์ พุฒพันธุ์. (2546). **การแก้ไขบททวนคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- คณิน วงศ์ใหญ่. (2549). ปัญหาในการตีความ “พยานหลักฐานใหม่” ศึกษาเปรียบเทียบการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่กับการสอบสวนซ้ำ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คิงงาม คงตระกูล. (2546). ระบบการไต่สวนในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชินานนท์ วงศ์วีระชัย. (2527). การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นัศรียา พีรวินิจ. (2550). แนวทางการแก้ไขระบบอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเสริฐ โท้วประดิษฐ์. (2546). ปัญหาการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : ศึกษากรณีหลักการทบทวนคำพิพากษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เพียงตา บุญไพบรัตน์สกุล. (2543). การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศึกษากรณี : การพิจารณาพิพากษาคดีกับบุคคลผู้เป็นตุลาการ ผู้ใช้และผู้สนับสนุน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.
- ราตรี ดามี. (2549). การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิลาสินี รอดฤดี. (2548). ปัญหาทางกฎหมายในการเยียวยาแก่จำเลยในการพิจารณาคดีอาญาที่ผิดพลาด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพิชฌาย์ กฤษณพิพัฒน์. (2549). การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสารอื่นๆ

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (รายงานวิจัย) เพื่อจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปการเมืองไทยเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ประพันธ์ ทรัพย์แสง. (2548). การค้นหาความจริงของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง: แนวทางปัญหาสู่ความเป็นระบบได้ส่วนเต็มรูปแบบ. เอกสารวิชาการหลักสูตรผู้บริหารการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ศ.) (รุ่นที่ 8). วิทยาลัยการยุติธรรม: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- ธานินทร์ กรีวิเชียร และวิชา มหาคุณ. (ม.ป.ป.). การตีความกฎหมาย:โครงการสืบทอดครุทางนิติศาสตร์ ชุดที่ 1 (พิมพ์ครั้งที่ 3). สาขาวิชานิติศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีรพล ปานะบุตร. (2549). การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : สิทธิในการอุทธรณ์หายไปไหน. เอกสารวิชาการหลักสูตรผู้บริหารการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ศ.) (รุ่นที่ 9). วิทยาลัยการยุติธรรม: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สถิตย์ เล็งไธสง. ทางแก้ปัญหาคดีความค้างค้ำในศาลสูง. รายงานการศึกษาคูงานศาลประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2548). การนำรูปแบบการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาพัฒนารูปแบบการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป. เอกสารวิชาการหลักสูตรผู้บริหารการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ศ.) (รุ่นที่ 8). วิทยาลัยการยุติธรรม: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- อดิเทพ ธีระวัฒน์. (2552). สิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. เอกสารวิชาการหลักสูตรผู้บริหารการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ศ.) (รุ่นที่ 12). วิทยาลัยการยุติธรรม: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- อริคม อินทุภูติ. (2551). แนวทางการพัฒนากระบวนการพิจารณาแบบได้ส่วนในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. เอกสารการวิจัยหลักสูตรผู้บริหารการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ศ.). วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- อุดม รัฐอมฤต. (2552). ตำราหลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง กลุ่มวิชาที่ 8 : ระบบการควบคุมและการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิรัฐ. นนทบุรี: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า.

คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2550). **สาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่ พร้อมตารางเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ฉบับรับฟังความคิดเห็น.**

เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงวิชาการ โครงการศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. (2551). **การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.** วันที่ 21-23 มีนาคม จัดทำโดยแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา.

เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงวิชาการ โครงการศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. **“ปัญหาอุปสรรคในการพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและแนวทางแก้ไข.”** วันที่ 6-8 มีนาคม พ.ศ. 2552. จัดทำโดยแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา.

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2542.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542.

ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Dadomo, Christian. and Farran, Susan. (1996). **The French Legal System** (2nd ed.) London: Sweet & Maxwell.

Davdistel, Howard C., Sanders, William B. and Luckenbill, David F. (1979). **Criminal Justice Situation and Decisions.** Copyright by Holt, Rinehart and Winston: New York.

Firmange & Mangrum. (1091). **Remeva of the President: Resignation and The Procedural Law of Impeachment.** 1023. Duke Law Lournal.

H.W.R. Wade. (1983). **Administrative Law** (5th ed.) Oxford: Clarendon Press.

H.W.R. Wade and C.F.Forsyth. (2000). **Administrative Law** (5th ed.) Oxford: University Press.

LABBEE (Pascal). (1995). **Introduction au droit processuel.** Lille: Presses Universitaires de Lille.

Lan Dennis. (2000). **Rethinking Double Jeopady: Justice and Finality in criminal Process.** The Criminal Law Review No.12.

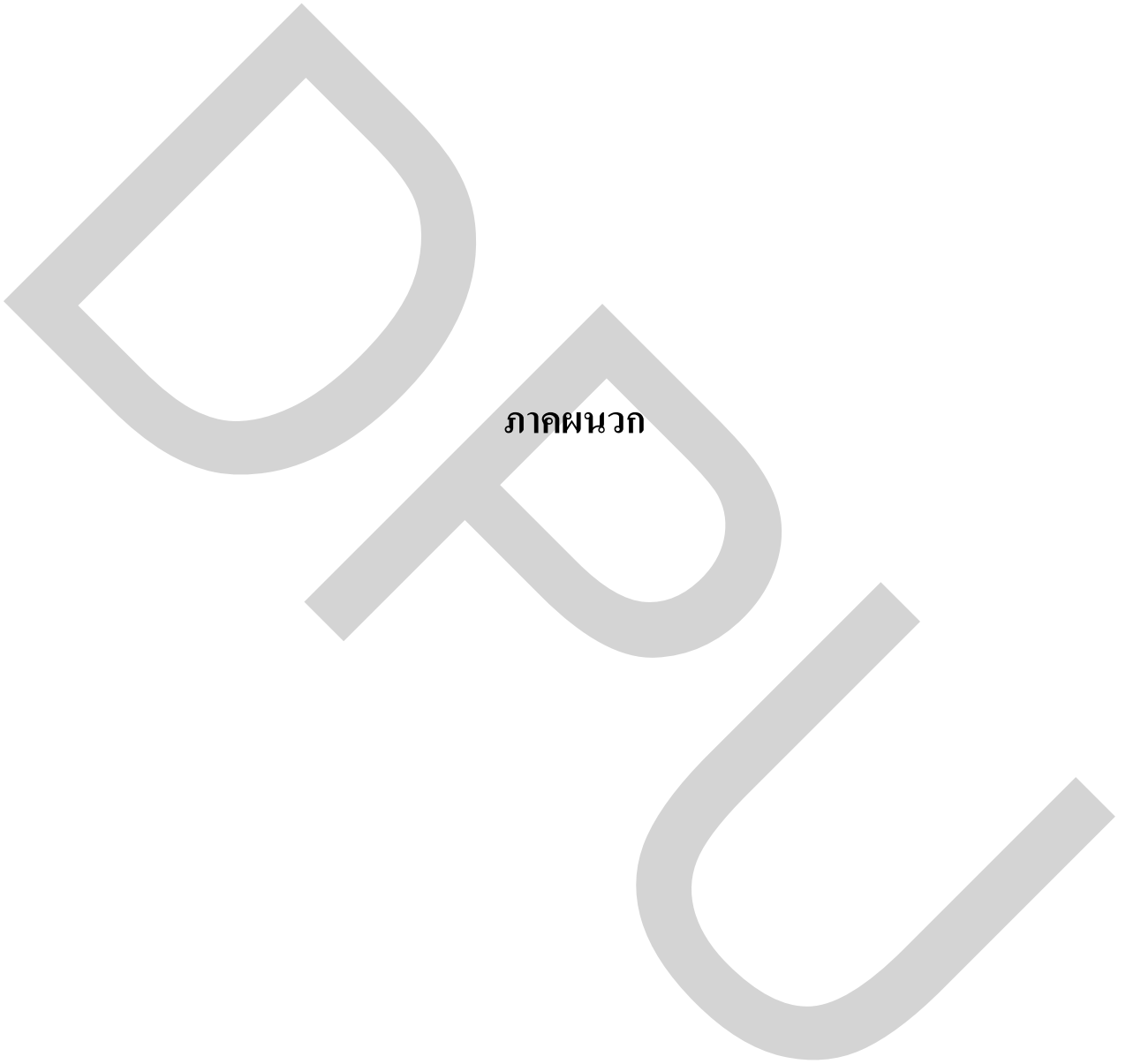
Loi organique. (1993, du 23 Novembre). **n 93-1252 sur la Cour de Justice de la Republique.**

McEwan, Jenny. (1992). **Evidence and the Adversarial Process.** Great Britain : Blackwell Publishers.

Ordonnance. (1959, du 2 janvier). **n 59-1 portant loi organique sur la Haute Cour de Justice.**

Owen M. Fiss. (1982). **Objectivity and Interpretation.** Standford Law Riview, 39, 4.

Shigemetsu dando. (1965). **The Japanese Law of Criminal Procedure.** (Fred B.Rothman & Co: N.J.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

พระราชบัญญัติ

ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญา

ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

พ.ศ. 2542

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542”

มาตรา 2 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เว้นแต่ข้อความจะแสดงไว้เป็นอย่างอื่น

“ศาล” หมายความว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

“คณะกรรมการ ป.ป.ช.” หมายความว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

“ประธาน ป.ป.ช.” หมายความว่า ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

“กรรมการ ป.ป.ช.” หมายความว่า ประธานหรือกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

มาตรา 4 นับแต่วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ห้ามมิให้ศาลอื่นรับคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้พิจารณาพิพากษา

มาตรา 5 ในการพิจารณาคดี ให้ศาลยึดรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร

ในการปฏิบัติหน้าที่ ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาลอื่น พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้

ศาลมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย เพื่อให้กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเที่ยงธรรม ให้บุคคล คณะบุคคล หรือหน่วยงานตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้ความร่วมมือในการดำเนินการใด ๆ ตามที่ศาลขอหรือมอบหมาย

มาตรา 6 ศาลมีอำนาจออกหมายอาญาและหมายใด ๆ ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติ

มาตรา 7 ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

หมวด 1

บททั่วไป

มาตรา 8 ให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้ประธานศาลฎีกาแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกาจำนวนตามที่เห็นสมควร เป็นผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาเพื่อปฏิบัติงานที่จำเป็นในระหว่างที่ยังไม่มีองค์คณะผู้พิพากษาตามมาตรา 13 สำหรับคดีใดคดีหนึ่ง

มาตรา 9 ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ดังต่อไปนี้

(1) คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาว่านายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ร่ำรวยผิดปกติ กระทำ

ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น

(2) คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาบุคคลตาม (1) หรือบุคคลอื่นเป็นตุลาการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดทางอาญาตาม (1)

(3) คดีซึ่งประธานวุฒิสภาส่งคำร้องให้ศาลพิจารณาพิพากษาข้อกล่าวหาว่า กรรมการ ป.ป.ช. ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

(4) คดีที่ร้องขอให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติตกเป็นของแผ่นดิน

มาตรา 10 เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่ากรณีมีมูลที่จะดำเนินคดีตามมาตรา 9 (1) (2) หรือ (4) ให้ประธาน ป.ป.ช. ส่งรายงาน เอกสาร และพยานหลักฐาน พร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุดภายในสิบสี่วัน เพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อศาล

ให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องตามวรรคหนึ่ง เว้นแต่ภายในระยะเวลาดังกล่าวอัยการสูงสุดมีความเห็นว่าเรื่องที่ส่งมานั้นยังมีข้อไม่สมบูรณ์ และได้แจ้งข้อไม่สมบูรณ์นั้นไปยังคณะกรรมการ ป.ป.ช.

มาตรา 11 ภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งข้อไม่สมบูรณ์ตามมาตรา 10 ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดตั้งคณะทำงานขึ้นคณะหนึ่ง โดยมีผู้แทนของแต่ละฝ่ายจำนวนฝ่ายละเท่ากันเป็นคณะทำงาน ให้สำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ คณะทำงานมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพยานหลักฐานที่ไม่สมบูรณ์ และรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไป

ในกรณีที่คณะทำงานไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้ภายในกำหนดเวลาสิบสี่วันนับแต่วันตั้งคณะทำงาน ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจยื่นฟ้องคดีเองหรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทนได้ แต่ต้องฟ้องภายในสิบสี่วันนับแต่วันครบกำหนด

มาตรา 12 การยื่นฟ้องเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามมาตรา 10 และมาตรา 11 ย่อมกระทำได้อีกได้ฟ้องภายในอายุความ

มาตรา 13 เมื่อมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาล ให้ประธานศาลฎีกาเรียกประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกาเป็นองค์คณะผู้พิพากษาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวโดยเร็ว แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสิบสี่วันนับแต่วันยื่นฟ้องคดี

ผู้พิพากษาคงใดประสงค์จะขอถอนตัวจากการได้รับเลือก ให้แถลงต่อที่ประชุมใหญ่ก่อนการลงคะแนน และให้ที่ประชุมใหญ่ลงมติว่าจะให้มีการถอนตัวหรือไม่ มติของที่ประชุมใหญ่ให้เป็นที่สุด

การเลือกองค์คณะผู้พิพากษาแต่ละคดีให้ใช้วิธีการลงคะแนนลับ ให้ผู้พิพากษาที่ได้รับคะแนนสูงสุดเรียงลงไปตามลำดับจนครบจำนวนเก้าคนเป็นผู้ได้รับเลือกเป็นองค์คณะผู้พิพากษาสำหรับคดีนั้น แต่ทั้งนี้ จะมีผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกาเป็นผู้ได้รับเลือกเป็นองค์คณะผู้พิพากษาเกินกว่าจำนวนสามคนไม่ได้ ถ้ามีผู้ได้รับคะแนนเท่ากันในระดับใดอันเป็นเหตุให้มีผู้ได้รับเลือกเกินจำนวนดังกล่าว ให้ประธานศาลฎีกาจับสลากว่าผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือก

ผู้พิพากษาที่ได้รับเลือกเป็นองค์คณะผู้พิพากษามีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีจนกว่าจะสิ้นสุดอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ห้ามมิให้มีคำสั่งให้ผู้พิพากษานั้นไปทำงานที่อื่นนอกศาลฎีกา

การเปลี่ยนแปลงสถานะของผู้พิพากษาในศาลฎีกาที่ได้รับเลือกเป็นองค์คณะผู้พิพากษาไปเป็นผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกา ไม่กระทบกระเทือนถึงการที่ผู้นั้นจะปฏิบัติหน้าที่เป็นองค์คณะผู้พิพากษาต่อไป และมีให้นำความในวรรคสามมาใช้บังคับ

มาตรา 14 ผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาย่อมพ้นหน้าที่ในคดีเมื่อ

- (1) พ้นจากการเป็นข้าราชการตุลาการ
- (2) ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ไปดำรงตำแหน่งที่ศาลอื่น
- (3) ถอนตัวเนื่องจากการคัดค้านผู้พิพากษา และองค์คณะผู้พิพากษามีคำสั่งยอมรับ

ตามคำคัดค้านในมาตรา 16

ในกรณีที่มีเหตุตามวรรคหนึ่ง ให้ดำเนินการเลือกผู้พิพากษาแทนที่ตามวิธีการในมาตรา 13

มาตรา 15 ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ ที่ทำให้ไม่สามารถนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะได้และองค์คณะผู้พิพากษาเห็นว่า หากเลื่อนการไต่สวนพยานหลักฐานออกไปจะทำให้ล่าช้าและขาดความเที่ยงธรรม ให้ดำเนินการเลือกผู้พิพากษาแทนที่ตามวิธีการในมาตรา 13 ในกรณีนี้ให้ผู้พิพากษาที่ถูกแทนที่สิ้นสุดอำนาจหน้าที่ในคดี

มาตรา 16 หากคู่ความฝ่ายใดประสงค์จะคัดค้านผู้พิพากษาคงใดที่ได้รับเลือกเป็นผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษา เนื่องจากมีเหตุอันจะคัดค้านผู้พิพากษาได้ ให้ยื่นคำร้องต่อศาลก่อนเริ่มการไต่สวนพยานหลักฐาน ในกรณีนี้ ให้องค์คณะผู้พิพากษาไต่สวนตามที่เห็นสมควรแล้วมีคำสั่งยอมรับหรือยกคำคัดค้าน คำสั่งนี้เป็นที่สุด และให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการคัดค้านผู้พิพากษามาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การคัดค้านผู้พิพากษาจะกระทำมิได้ หากได้เริ่มการไต่สวนพยานหลักฐานไปแล้ว เว้นแต่ผู้คัดค้านจะสามารถแสดงต่อศาลได้ว่ามีเหตุสมควรทำให้ไม่สามารถคัดค้านได้ก่อนนั้น

มาตรา 17 ให้องค์คณะผู้พิพากษาเลือกผู้พิพากษาคนหนึ่งในจำนวนเก้าคนเป็นผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน

ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนมีอำนาจดำเนินการตามมติขององค์คณะผู้พิพากษา และเมื่อได้รับความเห็นชอบจากผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาอีกสองคน มีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ ที่มีได้เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้

มาตรา 18 ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา มีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีเพื่อใช้แก่การปฏิบัติงานของศาลได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

นอกจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ กระบวนพิจารณาในศาลให้เป็นไปตามข้อกำหนดตามวรรคหนึ่ง ในกรณีที่ไม่มีข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับสำหรับคดีอาญา และบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับสำหรับคดีกล่าวหาว่าร้ายวญผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ โดยอนุโลม

มาตรา 19 ให้ศาลดำเนินกระบวนพิจารณาไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันทำการจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมีอาจกล่าวอ้างได้

มาตรา 20 การทำคำสั่งที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดหรือการพิพากษาคดี ให้ผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาทุกคนทำความเห็นในการวินิจฉัยคดีเป็นหนังสือพร้อมทั้งต้องแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ และให้ถ้อยคำตามเสียงข้างมาก ในกรณี องค์คณะผู้พิพากษาอาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาคณใดคนหนึ่งในองค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้จัดทำคำสั่งหรือคำพิพากษตามมตินั้นก็ได้

คำสั่งที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือคำพิพากษาของศาล ให้เปิดเผยโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ส่วนความเห็นในการวินิจฉัยคดีของผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาทุกคน ให้เปิดเผยตามวิธีการที่ประธานศาลฎีกากำหนด

มาตรา 21 ความเห็นในการวินิจฉัยคดีอย่างน้อยต้องประกอบด้วย

- (1) ชื่อคู่ความทุกฝ่าย
- (2) เรื่องที่ถูกร้องกล่าวหา
- (3) ข้อกล่าวหาและคำให้การ

- (4) ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณา
- (5) เหตุผลในการวินิจฉัยทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
- (6) บทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง
- (7) คำวินิจฉัยคดี รวมทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง ถ้ามี

มาตรา 22 เมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องจับกุมหรือคุมขังผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย เนื่องจากมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น คณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการไต่สวน หรืออัยการสูงสุดอาจร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายจับหรือหมายขังผู้นั้นได้

ในกรณีที่มีการฟ้องคดีแล้ว ไม่ว่าจะมีการคุมขังจำเลยมาก่อนหรือไม่ ให้องค์คณะผู้พิพากษาพิจารณาถึงเหตุอันควรคุมขังจำเลยและมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรหรือปล่อยชั่วคราวจำเลยนั้นได้

หมวด 2

การดำเนินคดีอาญา

มาตรา 23 ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ได้แก่

- (1) อัยการสูงสุด
- (2) คณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการปฏิบัติตามมาตรา 11

มาตรา 24 ในการฟ้องคดีอาญาสำหรับการกระทำอันเป็นกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทและบทใดบทหนึ่งอยู่ในอำนาจของศาล ให้ศาลรับพิจารณาพิพากษาข้อความผิดบทอื่นไว้ด้วย

มาตรา 25 การฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง

ในวันยื่นฟ้องให้โจทก์ส่งสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลเพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาและรวมไว้ในสำนวน และศาลอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา 26 การพิจารณาและไต่สวนพยานหลักฐานให้กระทำโดยเปิดเผยเว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะสำคัญให้ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาเป็นการลับได้

มาตรา 27 เมื่อได้มีคำสั่งประทับฟ้องแล้วให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลย และนัดคู่ความมาศาลในวันพิจารณาครั้งแรก

นับแต่วันที่จำเลยได้รับสำเนาฟ้องให้จำเลยมีสิทธิขอตรวจและขอคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

ในวันพิจารณาครั้งแรก เมื่อจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้บันทึกไว้ ถ้าจำเลยไม่ให้การก็ให้บันทึกไว้ และให้ศาลกำหนดวันตรวจพยานหลักฐานโดยให้โจทก์และจำเลยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน

มาตรา 28 ให้โจทก์จำเลยยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอก่อนวันพิจารณาตรวจพยานหลักฐานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

การยื่นบัญชีระบุพยานเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามวรรคหนึ่งจะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากองค์คณะผู้พิพากษา เมื่อสามารถแสดงเหตุสมควรว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้น หรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดี

มาตรา 29 ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้โจทก์จำเลยส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่องค์คณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น หลังจากนั้นให้โจทก์จำเลยแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อองค์คณะผู้พิพากษา

ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใด องค์คณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้น โดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้องค์คณะผู้พิพากษาดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นต่อไป

มาตรา 30 ในกรณีที่ต้องมีการไต่สวน ให้องค์คณะผู้พิพากษากำหนดวันเริ่มไต่สวนโดยให้โจทก์จำเลยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

มาตรา 31 ในการไต่สวน ให้องค์คณะผู้พิพากษาสอบถามพยานบุคคลเอง โดยการแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงซึ่งจะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นโดยวิธีแถลงด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล แล้วจึงให้โจทก์จำเลยถามเพิ่มเติมต่อไป

มาตรา 32 เมื่อการไต่สวนพยานหลักฐานเสร็จสิ้น โจทก์และจำเลยมีสิทธิแถลงปิดคดีของตนภายในเวลาที่ศาลกำหนด แล้วให้องค์คณะผู้พิพากษามีคำพิพากษาและให้อ่านคำ

พิพากษาในศาลโดยเปิดเผยภายในเจ็ดวันนับแต่วันเสร็จการพิจารณา ถ้ามีเหตุสมควรจะเลื่อนการอ่านไปก่อนก็ได้แต่ต้องไม่เกินสิบสี่วันและต้องบันทึกเหตุนั้นไว้ เว้นแต่ไม่อาจได้ตัวจำเลยมาศาลในวันอ่านคำพิพากษา

ในกรณีที่ศาลนัดฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งตามวรรคหนึ่ง แต่จำเลยไม่อยู่หรือไม่มาฟังคำพิพากษาให้ศาลเลื่อนการอ่านไปและออกหมายจับจำเลยมาฟังคำพิพากษา เมื่อได้ออกหมายจับแล้วไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันออกหมายจับ ให้ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งลับหลังจำเลยได้ และให้ถือว่าจำเลยได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว

หมวด 3

การดำเนินคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

มาตรา 33 ในการพิจารณาพิพากษาคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ให้นำบทบัญญัติในหมวด 2 เว้นแต่มาตรา 24 มาตรา 27 วรรคสาม และมาตรา 32 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 34 เมื่อได้รับคำร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ให้ศาลประกาศคำร้องดังกล่าวในที่เปิดเผยตามวิธีการในข้อกำหนดตามมาตรา 18

บุคคลภายนอกอาจร้องคัดค้านเข้ามาในคดีได้ แต่ต้องกระทำก่อนศาลมีคำพิพากษา

มาตรา 35 ผู้ใดกล่าวอ้างโต้แย้งว่าทรัพย์สินที่ร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติก็มิได้เป็นทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติก็มิได้ ผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ต่อศาล

ถ้าผู้มีภาระการพิสูจน์ตามวรรคหนึ่งไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินที่ร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ หรือมิได้เป็นทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นคนวิกลจริตไม่อยู่ในภาวะทำการพิสูจน์ต่อศาลได้ หรือผู้ที่กล่าวอ้างโต้แย้งเป็นทนายหรือผู้จัดการมรดก ให้ศาลคำนึงถึงความสามารถในการพิสูจน์ของบุคคลดังกล่าวและพิจารณาพิพากษาตามที่เห็นเป็นการยุติธรรม

หมวด 4
การดำเนินคดีต่อกรรมการ ป.ป.ช.

มาตรา 36 ในกรณีที่ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องขอให้ดำเนินคดีต่อกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 300 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้ดำเนินการเลือกองค์คณะผู้พิพากษาดำเนินคดีตาม มาตรา 13

มาตรา 37 ให้องค์คณะผู้พิพากษาแต่งตั้งบุคคลจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคน เป็นคณะกรรมการไต่สวน ทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินคดีตามคำร้องขอ

ในการดำเนินการของคณะกรรมการไต่สวน ให้คณะกรรมการไต่สวนมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยอนุโลม

มาตรา 38 คณะกรรมการไต่สวนให้แต่งตั้งจากข้าราชการตุลาการระดับไม่ต่ำกว่าชั้น 6 อย่างน้อยหนึ่งคน และข้าราชการอัยการระดับไม่ต่ำกว่าชั้น 6 อย่างน้อยหนึ่งคน และที่เหลือให้พิจารณาแต่งตั้งตามความเหมาะสมแก่คดีจากบุคคลผู้มีสัญชาติไทยที่มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปีในวันแต่งตั้งและต้องมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) รับราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าระดับ 10 หรือเทียบเท่า
- (2) เป็นหรือเคยเป็นผู้สอนกฎหมายในมหาวิทยาลัยไม่น้อยกว่าสิบปี
- (3) เป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญทางการเงิน การบัญชี หรือวิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องในคดี โดยเคยปฏิบัติงานด้านดังกล่าวมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปี

มาตรา 39 กรรมการไต่สวนต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (1) เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
- (2) เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (3) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (4) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
- (5) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
- (6) เป็นบุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี

(7) เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

(8) เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะ ร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ

มาตรา 40 กรรมการไต่สวนจะได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา 41 คณะกรรมการไต่สวนมีอำนาจสั่งให้กรรมการ ป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหา แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ เพื่อประกอบการ ไต่สวนตามรายการ วิธีการ และภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการไต่สวนกำหนด

ระยะเวลาตามวรรคหนึ่งต้องไม่น้อยกว่าสามสิบวัน แต่ไม่เกินหกสิบวัน

มาตรา 42 คณะกรรมการไต่สวนต้องทำการไต่สวนและทำความเข้าใจให้เสร็จสิ้น ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง แต่องค์คณะผู้พิพากษาอาจขยายระยะเวลาให้เท่าที่จำเป็นได้

ในกรณีที่คณะกรรมการไต่สวนมีมติว่าข้อกล่าวหาอันเป็นคดีอาญาต่อกรรมการ ป.ป.ช. นั้นมีมูลหรือมีมติว่ากรณีมีมูลน่าเชื่อว่ากรรมการ ป.ป.ช. ร่ำรวยผิดปกติ ให้คณะกรรมการไต่สวนส่งรายงานพร้อมทั้งเอกสารทั้งหมดที่มีอยู่ไปยังอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาล

ให้อัยการสูงสุดฟ้องคดีตามความเห็นของคณะกรรมการไต่สวนภายในสามสิบวัน นับแต่วันได้รับเรื่องตามวรรคหนึ่ง

การยื่นฟ้องเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามวรรคสาม ย่อมกระทำไม่ได้ ถ้าได้ฟ้องภายใน อายุความ

ให้นำบทบัญญัติในหมวด 2 และหมวด 3 มาใช้บังคับในการดำเนินคดีตามหมวดนี้ ด้วยโดยอนุโลม

มาตรา 43 ในกรณีที่คณะกรรมการไต่สวนเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลให้ คณะกรรมการไต่สวนส่งรายงานพร้อมทั้งเอกสารทั้งหมดที่มีอยู่ไปยังองค์คณะผู้พิพากษาเพื่อ ดำเนินการต่อไป

หากองค์คณะผู้พิพากษาเห็นว่าพยานหลักฐานที่คณะกรรมการไต่สวนรวบรวมยังไม่เพียงพอที่จะมีคำสั่งในเรื่องนี้ อาจกำหนดให้คณะกรรมการไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐาน เพิ่มเติมภายในระยะเวลาอันสมควรก่อนมีคำสั่งก็ได้

หากองค์คณะผู้พิพากษาเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูล ให้พิพากษายกคำร้องขอ แต่ หากองค์คณะผู้พิพากษาเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูล ให้ส่งเรื่องไปยังอัยการสูงสุดเพื่อยื่นฟ้องต่อศาล และให้นำมาตรา 42 วรรคสามถึงวรรคห้ามาใช้บังคับ โดยอนุโลม

มาตรา 44 ในการพิจารณาพิพากษาให้องค์คณะผู้พิพากษาดำเนินการไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร เพื่อพิสูจน์ความเป็นจริงตามคำร้องขอให้ดำเนินคดีโดยไม่ผูกมัดกับเหตุผลหรือพยานหลักฐานที่ปรากฏในคำร้องขอให้ดำเนินคดี หรือในการไต่สวนหรือความเห็นของคณะกรรมการไต่สวน หรือในการดำเนินคดีของอัยการสูงสุด

หมวด 5

การบังคับคดี

มาตรา 45 การบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีให้เป็นไปตามมาตรา 18 คำพิพากษาและคำสั่งตามวรรคหนึ่งให้เป็นที่สุด

บทเฉพาะกาล

มาตรา 46 คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลอื่น ในวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ให้คงพิจารณาพิพากษาต่อไปจนเสร็จและมีให้ถือว่าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลนี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ชวน หลีกภัย

นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ข.

ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

ว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา
ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้
ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

พ.ศ. 2551

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม บัญญัติให้ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษามีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ และให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกระเบียบเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเรื่องดังกล่าว

อาศัยอำนาจตามมาตรา 278 วรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้ออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในพระราชบัญญัตินี้

อุทธรณ์ หมายความว่า อุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ได้ยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

ผู้พิพากษา หมายความว่า ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกา

ผู้ต้องคำพิพากษา หมายความว่า ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้รับโทษในทางอาญา ให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินให้พ้นจากตำแหน่ง หรือต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ

พยานหลักฐานใหม่ หมายความว่า พยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ตามระเบียบนี้ แต่ทั้งนี้พยานหลักฐานใหม่นี้อาจไม่รวมถึงการกลับคำให้การของพยานในคดี

ข้อ 4 พยานหลักฐานใหม่ที่จะยกขึ้นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกานั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญและผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตน ทั้งหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษายกฟ้องหรือยกคำร้องได้

ข้อ 5 ในกรณีที่มีพยานหลักฐานใหม่ ผู้ต้องคำพิพากษาอาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ข้อ 6 การอุทธรณ์ตามระเบียบนี้ให้ยื่นต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพร้อมด้วยสำเนา โดยอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือ ใช้ถ้อยคำสุภาพและอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (1) รายละเอียดโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่
- (2) สาเหตุที่ไม่อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงต่อศาลในชั้นพิจารณา
- (3) เหตุผลที่ทำให้เชื่อได้ว่าหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ
- (4) ลายมือชื่อของผู้อุทธรณ์ ผู้เรียง ผู้เขียนหรือพิมพ์อุทธรณ์

ข้อ 7 เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้รับอุทธรณ์แล้วให้ส่งสำเนาอุทธรณ์ให้แก่โจทก์หรือผู้ร้องทราบบเพื่อให้แก่ผู้ทธรณ์ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาอุทธรณ์ ถ้าได้รับคำแก้อุทธรณ์หรือพ้นกำหนดดังกล่าวแล้วแต่ไม่มีคำแก้อุทธรณ์ก็ให้รวบรวมถ้อยคำสำนวนส่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาต่อไป

ให้นำความในข้อ 6 มาใช้กับการทำคำแก้อุทธรณ์โดยอนุโลม

ข้อ 8 ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกผู้พิพากษาห้าคนเป็นองค์คณะทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์ที่ได้ยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาตามระเบียบนี้ แต่ทั้งนี้องค์คณะผู้พิพากษาดังกล่าวจะต้องไม่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์

ให้องค์คณะที่ได้รับเลือกตามวรรคหนึ่งตกลงกันว่าจะให้ผู้พิพากษาคนใดในองค์คณะทำหน้าที่เป็นเจ้าของสำนวน

ถ้าผู้พิพากษาคนใดในองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ที่ได้รับมอบหมายไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกผู้พิพากษาคนอื่นทำหน้าที่แทนต่อไป

ให้องค์คณะผู้พิพากษาเลือกผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหนึ่งคนทำหน้าที่เป็นเลขานุการองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์

ข้อ 9 องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์มีหน้าที่ทำบันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเป็นอุทธรณ์ที่ชอบด้วยระเบียบนี้ ที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่

กรณีที่เป็นกรณำเป็น องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์อาจไต่สวนให้ได้ความจริงอย่างหนึ่งอย่างใดในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเสียก่อนก็ได้ ในกรณีที่มีการไต่สวนให้แจ้งวันนัดไต่สวนให้ผู้ต้องคำพิพากษาและโจทก์หรือผู้ร้องทราบล่วงหน้าก่อนวันนัดไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

ข้อ 10 เมื่อองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ได้ทำบันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสร็จเรียบร้อยแล้วให้เสนอที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อจัดให้มีการลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ ถ้าที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติว่า เป็นอุทธรณ์ที่ชอบก็ให้รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา

ข้อ 11 เมื่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติให้รับอุทธรณ์ไว้พิจารณาแล้ว ให้องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ตามข้อ 8 ทำหน้าที่เป็นองค์คณะไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย

ถ้าเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาไต่สวนเพิ่มเติม ให้องค์คณะไต่สวนทำการไต่สวนพยานหลักฐานซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่ไต่สวนแล้วมาไต่สวนใหม่ด้วยโดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ

เมื่อองค์คณะไต่สวนได้รวบรวมข้อเท็จจริงแล้วให้ส่งให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาล่วงหน้าก่อนลงมติไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

ให้นำความในข้อ 8 ข้อ 9 และข้อ 10 มาใช้บังคับกับการดำเนินการขององค์คณะผู้พิพากษตามข้อนี้โดยอนุโลม

ข้อ 12 ผู้พิพากษาซึ่งเป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษตามระเบียบนี้

ข้อ 13 ในวันลงมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ให้ผู้ต้องคำพิพากษาพร้อมทั้งโจทก์ หรือผู้ร้องมายังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ในกรณีผู้อุทธรณ์เป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้ได้รับโทษทางอาญา เมื่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ลงมติแล้ว ให้แจ้งผลของการลงมติให้ผู้ต้องคำพิพากษา และ โจทก์ทราบในวันเดียวกันกับที่ได้มีมติ ถ้าเป็นความผิดของโจทก์ที่ไม่มา หากเห็นเป็นการสมควร ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะลงมติโดยโจทก์ไม่อยู่ก็ได้ ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่อยู่โดยไม่มีเหตุสงสัยว่าหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ก็ให้ที่ประชุมใหญ่เลื่อนการประชุมไปจนกว่าผู้ต้องคำพิพากษาจะมาศาล แต่ถ้ามีเหตุสงสัยว่าผู้ต้องคำพิพากษาหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องคำพิพากษา และเมื่อได้ออกหมายจับแล้วยังไม่ได้ตัวผู้ต้องคำพิพากษภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันออกหมายจับ ก็ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาลงมติไปได้ และถือว่าผู้ต้องคำพิพากษาได้ทราบมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาแล้ว

มติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้มีผลเท่ากับเป็นการพิพากษาหรือออกคำสั่ง โดยให้องค์คณะไต่สวนเป็นผู้แจ้งหรืออ่านผลของมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้คู่ความทราบ ส่วนรายละเอียดของมติที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาให้ดำเนินการจัดทำเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งในภายหลัง แต่ทั้งนี้จะต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในสิบห้าวันนับแต่วันลงมติ

ในกรณีอื่น ถ้าคู่ความทุกฝ่ายไม่มาศาล ในวันลงมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะแจ้งผลการแจ้งหรืออ่านผลมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาก็ได้

ให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา มีอำนาจออกหมายหรือคำสั่งใด ๆ ตามที่เห็นสมควรเพื่อบังคับให้เป็นไปตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

ข้อ 14 คำพิพากษาหรือคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์หรือองค์คณะไต่สวนเป็นผู้ลงลายมือชื่อในคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วแต่กรณี

ให้ส่งคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ทำให้คดีถึงที่สุดไปประกาศในราชกิจจานุเบกษา พร้อมทั้งติดประกาศไว้ที่ศาลฎีกา

ข้อ 15 ให้นำข้อบังคับการประชุมใหญ่ศาลฎีกา มาใช้บังคับแก่การพิจารณาอุทธรณ์ตามระเบียบนี้โดยอนุโลม

ข้อ 16 ให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ.2551

วิรัช ลิ้มวิชัย

ประธานศาลฎีกา

ภาคผนวก ค.

พระราชบัญญัติ
การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่
พ.ศ. 2526

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2526

เป็นปีที่ 38 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 บรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นในส่วนที่ขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“คดี” หมายความว่า คดีอาญา

“คำร้อง” หมายความว่า คำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ลงโทษแล้วขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่

“ศาล” หมายความว่า ศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ศาลตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน หรือศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลทหารแล้วแต่กรณี

“ศาลชั้นต้น” หมายความว่า ศาลชั้นต้นตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ศาลตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน หรือศาลทหารชั้นต้นตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลทหาร แล้วแต่กรณี

“ศาลอุทธรณ์” หมายความว่า ศาลอุทธรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม หรือศาลทหารกลางตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลทหาร แล้วแต่กรณี

“ศาลฎีกา” หมายความว่า ศาลฎีกาตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม หรือศาลทหารสูงสุดตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลทหาร แล้วแต่กรณี

“พนักงานอัยการ” หมายความว่า พนักงานอัยการตามกฎหมายว่าด้วยพนักงานอัยการ หรืออัยการทหารตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลทหาร แล้วแต่กรณี

มาตรา 5 คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว อาจมีการร้องขอให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า

(1) พยานบุคคลซึ่งศาล ได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง

(2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดเจนและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้น ไม่ได้กระทำความผิด

มาตรา 6 บุคคลดังต่อไปนี้ไม่มีสิทธิยื่นคำร้อง

(1) บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด

(2) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลในกรณีที่บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นเป็นผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถ

(3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลในกรณีที่นิติบุคคลนั้นต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด

(4) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดซึ่งถึงแก่ความตายก่อนที่จะมีการยื่นคำร้อง หรือ

(5) พนักงานอัยการในกรณีที่พนักงานอัยการมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม

มาตรา 7 ภายใต้บังคับมาตรา 6 (5) พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องเมื่อเห็นสมควรหรือเมื่อบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 6 (1) (2) (3) หรือ (4) ร้องขอก็ได้ และเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานให้พนักงานอัยการมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 8 คำร้องให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ได้พิพากษาคดีนั้นหรือศาลอื่นที่ได้มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น เว้นแต่

(1) คดีของศาลอาญาสี่หรือศาลประจำหน่วยทหาร ให้ยื่นต่อศาลทหารกรุงเทพ

(2) คดีของศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่กฎหมายกำหนดให้เป็นศาลทหารและศาลนั้นไม่เป็นศาลทหารสำหรับคดีนั้นแล้ว ให้ยื่นต่อศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่เคยเป็นศาลทหารนั้น หรือศาลอื่นที่ได้มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น

ในคำร้องดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ต้องอ้างเหตุตามที่ระบุไว้ในมาตรา 5 โดยละเอียด ชัดแจ้ง และถ้าประสงค์จะขอค่าทดแทนเพื่อการที่บุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หรือขอรับสิทธิที่บุคคลนั้นเสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษานั้นคืน ให้ระบุการขอค่าทดแทนหรือขอรับสิทธิคืนไว้ในคำร้องนั้นด้วย ค่าขอค่าทดแทนหรือขอรับสิทธิคืนนั้นมีให้เรียกค่าธรรมเนียมศาล

สิทธิดังกล่าวในวรรคก่อนมิให้รวมถึงสิทธิในทางทรัพย์สิน

ในกรณีที่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลทหาร ให้บุคคลตามมาตรา 6 (1) (2) (3) และ (4) มีสิทธิดำเนินคดีตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลทหารและแต่งตั้งนายแทนตนได้

เพื่อประโยชน์ในการไต่สวนตามมาตรา 9 และการพิจารณาพิพากษาตามมาตรา 13 หรือการดำเนินการอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าศาลตาม (2) เป็นศาลทหาร

มาตรา 9 ให้ศาลที่ได้รับคำร้องทำการไต่สวนคำร้องนั้นว่ามีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่หรือไม่ เว้นแต่ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ร้อง ศาลจะไต่สวนคำร้องหรือไม่ก็ได้ ถ้าเห็นว่าไม่จำเป็นต้องไต่สวนคำร้อง ก็ให้ศาลตั้งรับคำร้องและดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ต่อไป คำสั่งของศาลในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่ที่สุด

ในการไต่สวนคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลส่งสำเนาคำร้องและแจ้งวันนัดไต่สวนไปให้โจทก์ในคดีเดิมทราบ ในกรณีที่โจทก์ในคดีเดิมมิใช่พนักงานอัยการ ให้ส่งสำเนาคำร้องและแจ้งวันนัดไต่สวนให้พนักงานอัยการทราบด้วย พนักงานอัยการและโจทก์ในคดีเดิมจะมาฟังการไต่สวนและซักค้านพยานของผู้ร้องด้วยหรือไม่ก็ได้ ผู้ร้องและโจทก์ในคดีเดิมมีสิทธิแต่งตั้งนายแทนตนได้

เมื่อได้ไต่สวนคำร้องแล้ว ให้ศาลที่ไต่สวนคำร้องส่งสำนวนการไต่สวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังศาลอุทธรณ์โดยไม่ชักช้า

ให้ผู้พิพากษา ตุลาการของศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่กฎหมายกำหนดให้เป็นศาลทหาร หรือตุลาการพระธรรมนูญคนเดียวมีอำนาจไต่สวนคำร้องและทำความเห็นได้

มาตรา 10 เมื่อศาลอุทธรณ์ได้รับสำนวนการไต่สวนและความเห็นแล้ว ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ ให้ศาลอุทธรณ์ตั้งรับคำ

ร้องและสั่งให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาคดีที่ร้องฟิ้นขึ้นพิจารณาใหม่ต่อไป แต่ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นไม่มีมูล ให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำร้องนั้น

คำสั่งของศาลอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่งให้เป็นที่สุด

มาตรา 11 เมื่อศาลสั่งรับคำร้องแล้วให้ศาลแจ้งวันนัดสืบพยานผู้ร้องไปให้พนักงานอัยการและโจทก์ในคดีเดิมทราบ ในกรณีที่พนักงานอัยการหรือโจทก์ในคดีเดิมยังไม่ได้รับสำเนาคำร้องให้ส่งสำเนาคำร้องไปให้ด้วย พนักงานอัยการหรือโจทก์ในคดีเดิมมีสิทธิยื่นคำคัดค้านได้ก่อนวันสืบพยาน

เมื่อสืบพยานผู้ร้องเสร็จแล้ว พนักงานอัยการและ โจทก์ในคดีเดิมมีสิทธินำพยานของตนเข้าสืบได้

เมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่น่าสืบมาแล้วมาสืบเพิ่มเติม หรือเรียกพยานอื่นมาสืบก็ได้

มาตรา 12 ในระหว่างดำเนินการพิจารณาคดีที่ร้องฟิ้นขึ้นพิจารณาใหม่ หากบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดกำลังรับโทษนั้นอยู่ ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องจะส่งปล่อยบุคคลนั้นชั่วคราวโดยมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

มาตรา 13 การพิจารณาคดีที่ร้องฟิ้นขึ้นพิจารณาใหม่ ให้ศาลมีอำนาจ

(1) ในกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมนั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือศาลอาญาสั่งให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาพิพากษาต่อไป และถ้าเห็นว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมได้กระทำความผิด ก็ให้พิพากษายกคำร้องนั้นเสีย แต่ถ้าเห็นว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมมิได้กระทำความผิด ให้พิพากษายกคำพิพากษาเดิมและพิพากษาว่าบุคคลนั้นมิได้กระทำความผิด

(2) ในกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาและทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี พิจารณาเพื่อพิพากษายกคำร้อง หรือยกคำพิพากษาเดิม และพิพากษาว่าบุคคลนั้นมิได้กระทำความผิด

ในกรณีที่มีคำขอค่าทดแทนหรือขอรับสิทธิคืนตามมาตรา 8 วรรคสอง เมื่อศาลตาม (1) หรือ (2) พิพากษาว่าบุคคลนั้นมิได้กระทำความผิด ให้ศาลกำหนดค่าทดแทนหรือมีคำสั่งเกี่ยวกับการขอรับสิทธิคืนด้วย

มาตรา 14 การกำหนดค่าทดแทนให้กำหนดได้ไม่เกินจำนวนตามคำขอที่ระบุในคำร้องตามมาตรา 8 และตามหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ถ้าต้องรับโทษรับทรัพย์สิน ให้ได้รับทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นคืน เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติว่าให้รับ ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดและมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ ถ้าไม่สามารถคืนทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นได้ ให้ได้รับชดใช้ราคาของทรัพย์สินที่ถูกริบนั้น โดยถือราคาในขณะที่ศาลพิพากษาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ และถ้าทรัพย์สินที่ถูกริบเป็นเงิน ให้ได้รับเงินจำนวนนั้นคืนโดยศาลจะคิดดอกเบี้ยให้อัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของจำนวนเงินนั้น นับแต่วันรับจนถึงวันที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้

(2) ถ้าต้องรับโทษปรับและได้ชำระค่าปรับต่อศาลแล้ว ให้ได้รับเงินค่าปรับคืนโดยศาลจะคิดดอกเบี้ยให้อัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของจำนวนเงินค่าปรับนับตั้งแต่วันชำระค่าปรับจนถึงวันที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้

(3) ถ้าต้องรับโทษกักขังหรือกักขังแทนค่าปรับหรือจำคุก ให้ได้รับค่าทดแทนเป็นเงินโดยคำนวณจากวันที่ถูกกักขังหรือถูกจำคุกในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

(4) ถ้าต้องรับโทษประหารชีวิตและถูกประหารชีวิตแล้ว ให้กำหนดค่าทดแทนเป็นจำนวนเงินไม่เกินสองแสนบาท

(5) ถ้าถูกใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาให้ศาลกำหนดค่าทดแทนให้ตามที่เห็นสมควร

การสั่งให้ได้รับสิทธิคืนตามคำขอที่ระบุไว้ในคำร้องตามมาตรา 8 ถ้าไม่สามารถคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเช่นว่านั้นได้ ให้ศาลกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นให้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา 15 เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา 13 แล้ว พนักงานอัยการผู้ร้องหรือโจทก์ในคดีเดิมซึ่งเป็นคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาได้ดังนี้

(1) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษานั้นต่อศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด

(2) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ มีสิทธิฎีกาคำพิพากษานั้นต่อศาลฎีกา

มาตรา 16 ให้นำบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน และกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหารมาใช้บังคับแก่การพิจารณาพิพากษาคดีตามพระราชบัญญัตินี้โดยอนุโลม

มาตรา 17 ในกรณีที่ไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมนั้นไม่ได้กระทำความผิดและศาลได้กำหนดค่าทดแทนตามมาตรา 14

แล้ว ให้กระทรวงการคลังจ่ายค่าทดแทนตามจำนวนที่ระบุไว้ในคำพิพากษานั้น ถ้าผู้มีสิทธิได้รับค่า
ทดแทนถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าทดแทน ให้กระทรวงการคลังจ่ายค่าทดแทนให้แก่ทายาท
มาตรา 18 คำร้องเกี่ยวกับผู้ต้องรับโทษอาญาคนหนึ่งในคดีหนึ่งให้ยื่นได้เพียงครั้งเดียว
มาตรา 19 เมื่อบุคคลต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดได้ยื่นคำร้องแล้ว
ถึงแก่ความตาย ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของผู้ยื่นคำร้องนั้นจะดำเนินคดีต่างผู้ตาย
ต่อไปก็ได้

ในกรณีที่ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดย
คำพิพากษาถึงที่สุดเป็นผู้ยื่นคำร้องตามมาตรา 6 (4) เมื่อผู้ยื่นคำร้องนั้นถึงแก่ความตาย ผู้บุพการี
ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดซึ่งยังมีชีวิตอยู่จะ
ดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปก็ได้

มาตรา 20 คำร้องให้ยื่นได้ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ปรากฏข้อเท็จจริงตามมาตรา 5
หรือภายในสิบปีนับแต่วันที่คำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุด แต่เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษศาลจะรับคำร้อง
ที่ยื่นเมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวข้างต้นนั้นไว้พิจารณาก็ได้

มาตรา 21 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก ป. ฉัตรสุตานนท์

นายกรัฐมนตรี

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

ประวัติการศึกษา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ผลงานทางวิชาการ

นางสาวกัญยรัตน์ รูปสมศรี

บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2542

นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2548

เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 60 สำนักอบรมศึกษากฎหมาย

แห่งเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2550

พนักงานคดีปกครองปฏิบัติการ สำนักงานศาลปกครอง

เอกสารวิชาการ เรื่อง แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง

ในคดีพิพาทเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

เอกสารทางวิชาการ เรื่อง แนวคำวินิจฉัยของ

ศาลปกครองสูงสุดในคดีพิพาทเกี่ยวกับการประกอบกิจการ

และเหตุเดือดร้อนรำคาญ พ.ศ. 2549-2552

สรุปหลักกฎหมายจากคำวินิจฉัยศาลปกครองสูงสุด

ปี 2552 (ครั้งปีหลัง)